Leden stuurgroep:

Annemie Demedts - COPROGRAM
Hans Van de Water - VLIR-UOS
Jan Geens - VLHORA
Koen Lambert - JINT

Onderzoeker:

Carla Bracke

Onderzoek naar de omkadering voor Vlaamse jongeren die naar het Zuiden trekken

In opdracht van het

Platform Kleurrijk Vlaanderen

Augustus 2007 – December 2007

01 1

07-02-2008 10:25:38

01 2

07-02-2008 10:25:38

Voorwoord

Internationale mobiliteit van jongeren staat in de publieke schijnwerpers. De Vlaamse minister van Jeugd heeft het als een van de prioritaire thema's in het Vlaamse jeugdbeleidsplan staan. Onderwijs pakt al jaren uit met Erasmusstudenten. En discussie over beleidsinitiatieven ten behoeve van jonge Vlamingen en hun rol in het Zuiden is ook nooit ver weg... Het valt echter steeds weer op hoe versnipperd deze informatie tot ons komt, hoe verhakkeld het beeld is dat geschetst wordt, hoe vrijblijvend de conclusies die getrokken worden.

Laatst kwam het nog eens in de pers : er zouden te weinig Vlaamse Erasmusstudenten zijn. Tegelijk blijkt uit het voorliggende onderzoek dat in de voorbije 5 jaar het aantal jongeren dat naar het Zuiden vertrekt, gewoon verdubbelde. Internationale jongerenmobiliteit staat in Vlaanderen dus niet op een laag pitje, maar is misschien wat minder Europees en wat meer geglobaliseerd dan gedacht... Een meer overzichtelijk en totaalbeeld levert onvermijdelijk nieuwe inzichten op.

Het Platform Kleurrijk Vlaanderen probeert mee die puzzel bij elkaar te leggen : vanuit verschillende sectoren de vinger aan de pols houden om te zien hoe internationale jongerenmobiliteit evolueert, kwantitatief en kwalitatief. Dat moet de verschillende spelers in staat stellen om kwalitatief in te spelen op noden van jongeren, nog niet ontgonnen mogelijkheden, nieuwe partnerschappen.

Het is vanuit die idee dat de opdracht tot stand kwam om de omkadering van Vlaamse jongeren die naar het Zuiden trekken, door te lichten, over de grenzen van verschillende sectoren heen. In 2006 kwam er een eerste signaal van de jongeren zelf, opgespoord via een jongerenbevraging georganiseerd door JINT. Het was een logische en noodzakelijke tweede stap om na te gaan hoe de verschillende actoren een antwoord proberen te bieden op dit signaal.

We willen deze studie ook zien als een opstap naar heel concrete initiatieven om de samenhang en de kwaliteit van de omkadering van jongeren die naar het Zuiden trekken, beter te maken. Een aantal aanbevelingen werden opgenomen in deze publicatie en we hopen dat de verschillende actoren die verder mee uitwerken en ter harte nemen. Het Platform Kleurrijk Vlaanderen zal ook de nodige initiatieven blijven ontwikkelen om deze uitwerking een duw in de rug te geven. We leggen de nadruk op sectoroverschrijdende samenwerking, omdat we geloven dat dit inhoudelijk absoluut een meerwaarde biedt.

Dit onderzoek realiseren met beperkte middelen en in een beperkte tijd, was zeker geen sinecure. We zijn dan ook oprecht blij dat we daarin gelukt zijn en we dit resultaat kunnen voorleggen. Dat is in de eerste plaats de verdienste van de onderzoeker en auteur, Carla Bracke, die we van harte bedanken voor de intense inspanning. Verder gaat een bedanking naar Coprogram die het opzet financieel mogelijk maakte, en naar de andere partners in de stuurgroep voor het onderzoek : JINT, VLIR-UOS en VLHORA. Tenslotte willen we ook alle organisaties en instellingen in de verschillende sectoren bedanken, die bereidwillig en met veel enthousiasme meewerkten aan dit onderzoek. We hopen dat we met deze publicatie iets teruggeven dat hen verder kan helpen.

Platform Kleurrijk Vlaanderen,

Januari 2008.

01 3 07-02-2008 10:25:38

01 4

07-02-2008 10:25:38

Inhoudstafel

Voorwoord 3
Inhoudstafel 5
Tabellen en grafieken 7
Glossarium 7

Hoofdstuk 1: Inleiding 9

1.1. Onderzoek naar de omkadering voor Vlaamse jongeren die naar het Zuiden trekken: context, doelstellingen en referentietermen 10
1.2. Methodologische aanpak 10

Hoofdstuk 2: Literatuurstudie 13

2.1. De situering van jongerenmobiliteit naar het Zuiden 14
2.1.1. Waar jeugdwerk en internationale samenwerking elkaar ontmoeten 14
2.1.2. De groeiende rol van het onderwijs, de Vlaamse steden en gemeenten, de vzw's en de toeristische sector 15
2.2. Relevantie van de omkadering 16
2.2.1. Op het vlak van interculturaliteit en intercultureel leren 16
2.2.2. Op het vlak van internationale samenwerking 20

Hoofdstuk 3: Profiel van de actoren in Vlaanderen en hun aanbod 23

3.1. Van 2003 tot 2007 verdubbelt jongerenmobiliteit 24
3.2. Jongeren zijn vooral hogeschool- en universiteitsstudenten tussen 20 en 25 jaar 25
3.3. De actoren doen een beroep op de middelen van de jongeren en de inzet van deeltijdse medewerkers en vrijwilligers 26
3.4. Het verblijf in het Zuiden duurt in de meeste gevallen 1 tot 3 maanden en inleefreizen en -projecten zijn in 27

Hoofdstuk 4: De voorbereiding 29

4.1. Alle actoren bieden voorbereiding aan en 92% doet het zelf 30
4.2. Duur van de voorbereiding: actoren trekken tijd uit voor de voorbereiding 32
4.2.1. De meerderheid van de actoren biedt 2 of meerdere dagen aan 32
4.2.2. Het jeugdwerk biedt de langste voorbereidingen aan en universiteiten de kortste 32
4.3. Thema's die aan bod komen tijdens de voorbereiding 34
4.3.1. Praktische voorbereiding 34
4.3.2. Inhoudelijke voorbereiding: intercultureel leren, taal leren en samenwerken met lokale partners verdienen centrale aandacht 35
4.3.3. Administratieve voorbereiding 38
4.4. Methodieken 39
4.4.1. Participatie van jongeren uit het Zuiden, van teruggekeerde jongeren, maar ook van ervaren volwassenen is belangrijk 39
4.4.2. Ervaringsgericht versus kennisgericht leren: de kracht van rollenspelen en interactieve methodieken en het belang van werken rond interculturaliteit en sociale uitsluiting in België 39
4.5. Besluiten op het vlak van de voorbereiding: accentverschillen tussen de actoren 41
4.6. Aanbevelingen voor de actoren, voor de jongeren en voor het beleid op het vlak van de voorbereiding 42

Hoofdstuk 5: Ondersteuning ter plaatse 45

5.1. Ondersteuning ter plaatse wordt op voorhand georganiseerd door 84% van de actoren 46
5.2. Ondersteuning ter plaatse wordt vooral georganiseerd door eigen medewerkers en lokale ngo's 46
5.3. Het zijn vooral de lokale actoren die verantwoordelijkheid dragen voor de praktische ondersteuning 47
5.4. Van de actoren wordt verwacht dat ze voldoen aan kwaliteitsnormen: de fundamentele principes rond de partner zijn belangrijker dan de operationele principes 49
5.5. Belang van het gastgezin en van andere significante anderen om met triggers om te gaan 50

01 5 07-02-2008 10:25:38

5.6. Belang van goede afspraken en communicatie ten gunste van de ontwikkelingsrelevantie van jongerenprojecten 52
5.7. Het belang van tussentijdse monitoring en evaluatie 53
5.8. De eindevaluatie is in de praktijk veel belangrijker dan de tussentijdse monitoring en evaluatie en daarbij is de rol van de lokale organisaties minimaal 55
5.9. Aanbevelingen voor de actoren, voor de jongeren en voor het beleid op het vlak van het verblijf ter plaatse 56

Hoofdstuk 6: Nawerking 59

6.1. 86% van de actoren biedt nawerking aan: ze organiseren deze zelf en leggen de nadruk op ervaringsuitwisseling en de verwerking van de buitenlandse ervaring 60
6.2. Duur van de nawerking 61
6.3. Thema's die aan bod komen in relatie met de toegepaste methodieken 62
6.3.1. Projectgebonden nawerking in de vorm van een schriftelijke evaluatie en/of een individueel gesprek 62
6.3.2. Nawerking die gericht is op interculturaliteit en intercultureel leren 63
6.3.3. Nawerking met het oog op draagvlakversterking 64
6.4. Hoe kan de betrokkenheid bij de nawerking vergroot worden? Maak van de omkadering een continuüm en percipieer de omkadering als een cirkelbeweging in plaats van als een lineair proces 68
6.5. Noden bij de jongeren 70
6.6. Aanbevelingen voor de actoren, voor de jongeren en voor het beleid op het vlak van de nawerking 71

Hoofdstuk 7: Omkadering en opvolging van de omkadering 75

7.1. Netwerking: vooral in het kader van de praktische vormgeving van jongerenprojecten 76
7.2. Systematisatie van informatie: een bron van inspiratie die nog niet wordt aangeboord 79
7.3. Ambities voor de komende jaren 81
7.3.1. De eerste pijler: het beleidsmatig opvolgen van jongerenmobiliteit naar het Zuiden 81
7.3.2. De tweede pijler: het analyseren van de meerwaarde van jongerenprojecten 81
7.3.3. De derde pijler: het verbeteren van de omkadering 82

Hoofdstuk 8: Besluiten 85

Bijlagen

Bijlage 1: vragenlijst 92
Bijlage 2: organisaties die deelnamen via een telefonisch interview, via een enquête, via een interview en/of via een groepsgesprek 98
Bijlage 3: tabellen bij hoofdstuk 3 (profiel van de actoren) 99
Bijlage 4: tabellen bij hoofdstuk 4 (voorbereiding) 101
Bijlage 5: vragenlijst - strategieën leerstijl (Paige, 2002) 102
Bijlage 6: vragenlijst - strategieën taal (Paige, 2002) 107
Bijlage 7: vragenlijst – strategieën intercultureel leren (Paige, 2002) 111
Bijlage 8: tabellen bij hoofdstuk 5 (omkadering ter plaatse) 114
Bijlage 9: tabellen bij hoofdstuk 6 (nawerking) 116
Bijlage 10: bijlage bij hoofdstuk 7 (omkadering en opvolging van de omkadering) 116

Literatuurlijst 117

01 6 07-02-2008 10:25:39

Tabellen en grafieken

Tabel 1.1: onderzoeksvragen en referentietermen 11
Figuur 2.1: de concentrische cirkel benadering – aangepaste versie van Rohrlich (1993: 8-9) 17
Figuur 2.2: liminaliteit (gebaseerd op van Bekkum, 1996) 19
Tabel 3.1: deelnemende actoren 24
Figuur 3.1: jongerenmobiliteit voor de periode 2003-2007 24
Figuur 3.2: actoren opgesplitst volgens leeftijdscategorie 25
Figuur 3.3: de financiering van jongerenmobiliteit 26
Figuur 3.4: de middelen voor de omkadering 26
Figuur 3.5: de duur van het verblijf 27
Figuur 3.6: de finaliteit van jongerenmobiliteit 27
Figuur 4.1: het voorbereidingsaanbod van de actoren 30
Figuur 4.2: duur van het voorbereidingsaanbod 32
Tabel 4.1: aandachtspunten tijdens de voorbereiding 35
Figuur 4.3: het verschil tussen een persoonsgerichte/interculturele en een wereldgerichte/Noord-Zuid voorbereiding 36
Figuur 5.1: de ondersteuning ter plaatse 46
Figuur 5.2: de bijdrage van de verschillende actoren aan de ondersteuning ter plaatse 47
Figuur 5.3: het belang van de tussentijdse evaluatie t.o.v. de eindevaluatie en de minimale betrokkenheid van de plaatselijke actoren bij de eindevaluatie 55
Figuur 6.1: finaliteit van de nawerking 60
Figuur 6.2: duur van de nawerking 61
Figuur 6.3: de rol van de partner en de Vlaamse organisatie in de omkadering 68
Figuur 7.1: samenwerking op internationaal en nationaal niveau 76
Figuur 7.2: analyse van de samenwerking tussen de verschillende actoren 77

Glossarium

11.11.11. — Koepel van de Vlaamse Noord-Zuidbeweging
BTC — Belgische Technische Coöperatie
COPROGRAM — Vlaamse Federatie van Ngo's voor Ontwikkelingssamenwerking
DAC — Development Assistance Committee
DGOS — Directie-Generaal Ontwikkelingssamenwerking
ICOS — Instellingscoördinatoren voor Ontwikkelingssamenwerking
ITG — Instituut voor Tropische Geneeskunde
JINT — Coördinatieorgaan voor Internationale Jongerenwerking
VLHORA — Vlaamse Hogescholenraad
VLIR-UOS — Vlaamse Interuniversitaire Raad - Universitaire Ontwikkelingssamenwerking
VSO — Voluntary Service Overseas
VVOB — Vlaamse Vereniging voor Ontwikkelingssamenwerking en Technische Bijstand
VVSG — Vereniging voor Vlaamse Steden en Gemeenten

01 7 07-02-2008 10:25:39

01 8 07-02-2008 10:25:39

1 Inleiding

01 9 07-02-2008 10:25:40

1.1. Onderzoek naar de omkadering voor Vlaamse jongeren die naar het Zuiden trekken: context, doelstellingen en referentietermen

In 2006 voerde JINT een onderzoek uit rond de ondersteuningsnoden en -behoeften van jongeren voor, tijdens en na mondiale jongerenprojecten. Het peilde **naar de behoeften aan ondersteuning van jongeren die in het kader van hun studies, een inleefreis of een uitwisseling naar het Zuiden trekken**. Er kwam aan het licht dat een groot aantal jongeren ondersteuning mist (JINT, 2006). Deze **nood aan ondersteuning** gaat dan vooral over projectmanagement, interculturele vorming en praktische voorbereiding, maar situeert zich ook op het vlak van evaluatie, ervaringsuitwisseling en de mogelijkheid om hun project verder uit te bouwen. Jongeren die wel ondersteuning kregen voor, tijdens en na hun project, waren **tevreden over die steun** en vonden de ondersteuning zinvol.

Er is nood aan een overzicht van de actoren die één of andere vorm van omkadering bieden aan Vlaamse jongeren die naar het Zuiden trekken. Een inventaris zou als eerste stap kunnen dienen in de richting van een onderlinge afstemming en samenwerking met als doel de kwaliteit van de dienstverlening en de omkadering te verbeteren. Het huidige onderzoek stelt zich tot doel om na te gaan *wat* er bestaat aan voorbereiding, begeleiding en nawerking in Vlaanderen, door *wie* het aangeboden en georganiseerd wordt en *hoe* het werkt? Deze drie vragen komen voort uit het overlegplatform "Kleurrijk Vlaanderen" dat zich tot doel stelt de informatiedienstverlening inzake internationale jongerenmobiliteit op elkaar af te stemmen, een gemeenschappelijk monitoringsysteem te ontwikkelen en de leemtes te signaleren ten aanzien van de actoren in het veld en het beleid. Binnen "Kleurrijk Vlaanderen" volgden vier actoren (Coprogram, VLIR-UOS, VLHORA en JINT) het project op dat liep van augustus tot december 2007. Er werd tevens een stuurgroep opgericht die de onderzoeksvragen verder verfijnde en de referentietermen definieerde (Tabel 1).

1.2. Methodologische aanpak

Om een antwoord te bieden op de onderzoeksvragen, werd gekozen voor triangulatie. Deze onderzoeksmethode stelde ons niet alleen in staat om de validiteit van de gegevens te verhogen, maar maakte het mogelijk de resultaten verkregen uit de enquêtes verder te verfijnen in de interviews en de verkregen gegevens bovendien te toetsen aan de bestaande wetenschappelijke literatuur. Ten eerste werd een kleine literatuurstudie verricht rond jongerenmobiliteit en de relevantie van de omkadering, ten tweede werd een vragenlijst gericht naar de verscheidene actoren, ten derde werden 24 semi-gestructureerde interviews georganiseerd met relevante en representatieve actoren uit de verschillende sectoren. Aan de hand van telefonische interviews en zoekopdrachten via internet werden 105 actoren geïdentificeerd. Van deze 105 namen er uiteindelijk 64 deel aan het onderzoek, hetzij door een telefonisch interview, een interview of een vragenlijst (bijlage 1). Daarenboven lieten 10 organisaties van de 105 weten geïnteresseerd te zijn in het thema: twee onder hen hadden in het verleden nog jongeren uitgestuurd, drie waren van plan om jongeren uit te sturen in de nabije toekomst, vier zenden zelf geen jongeren uit, maar vervullen een taak als tweedelijnorganisatie en een organisatie werkt enkel binnen Europa. Dit brengt de respons rate van het onderzoek op 74/105 i.e. 70,5%.

01 10 07-02-2008 10:25:40

Tabel 1.1: onderzoeksvragen en referentietermen

Onderzoeksvragen	Referentietermen
Context ▸ Bestaat er wetenschappelijke literatuur over internationale jongerenmobiliteit en meer specifiek over de omkadering voor een verblijf in het Zuiden? Wat leert die ons? ▸ Wat leren eerder uitgevoerde evaluaties over internationale mobiliteit (bv. in de buurlanden of andere landen) ons over de omkadering voor een verblijf in het Zuiden? ▸ Welk beleid voeren de overheden op de verschillende niveaus (gemeenten, provincies, Vlaanderen, België, Europa) op het vlak van jongerenmobiliteit en welke instrumenten bieden ze aan? **Wat bestaat er?** ▸ Welke voorbereiding, ondersteuning tijdens het verblijf en/of nawerking krijgen de Vlaamse jongeren die naar het Zuiden trekken? ▸ Welke methodieken worden toegepast? ▸ Waar haalden de actoren hun inspiratie vandaan voor de organisatie van de omkadering? ▸ Welke financiële (en andere) middelen staan ter beschikking voor dergelijke omkadering? **Wie organiseert het?** ▸ Welke actoren organiseren de omkadering? ▸ Hoe zijn de actoren georganiseerd (bv. lid van een internationale organisatie of een netwerk)? ▸ Naar wie richten ze zich? ▸ Wat is hun finaliteit? ▸ Is er samenwerking met andere actoren op vlak van omkadering? ▸ Werken de actoren samen met partners in het Zuiden voor de omkadering? Welke? **Hoe werkt het?** ▸ Hoe evalueren de actoren de eigen instrumenten? ▸ Wat zijn de sterke vs. zwakke punten, bedreigingen vs. opportuniteiten? ▸ Waar zien de actoren leemtes of overlappingen? ▸ Wat zijn de ambities van de actoren op het vlak van omkadering in de komende jaren? ▸ Hoe kan de omkadering verbeterd worden?	**Omkadering** ▸ De voorbereiding, ondersteuning tijdens het verblijf en nawerking, die gericht is op Vlaamse jongeren die naar het Zuiden trekken. ▸ Het verblijf in het Zuiden kan zowel gaan om een individueel project als een groepsproject, van enkele weken tot een jaar. De omkadering kan gaan van informatieverstrekking via een website tot een training waarbij de jongere in direct contact komt met de organisatoren van de omkadering. **Vlaamse jongeren** ▸ Nederlandstalige jongeren tussen 18 en 30 jaar die in België wonen. **Het Zuiden** ▸ De landen in Latijns-Amerika, Afrika en Azië ▸ Meer bepaald de landen die op de DAC lijst [1] voorkomen **Actoren** ▸ Een zo breed mogelijke waaier van initiatieven (van civiele organisaties tot overheidsinstanties, van niet-formeel erkende tot wettelijke erkende organisaties) uit verschil-lende sectoren (onder-wijs, cultuur, ontwik-kelingssamenwerking, jeugdwerk, economie, toerisme).

[1] Met DAC verwijzen we naar de lijst van landen die door het Comité voor Ontwikkelingshulp van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling is opgesteld.

01 11 07-02-2008 10:25:41

01 12 07-02-2008 10:25:41

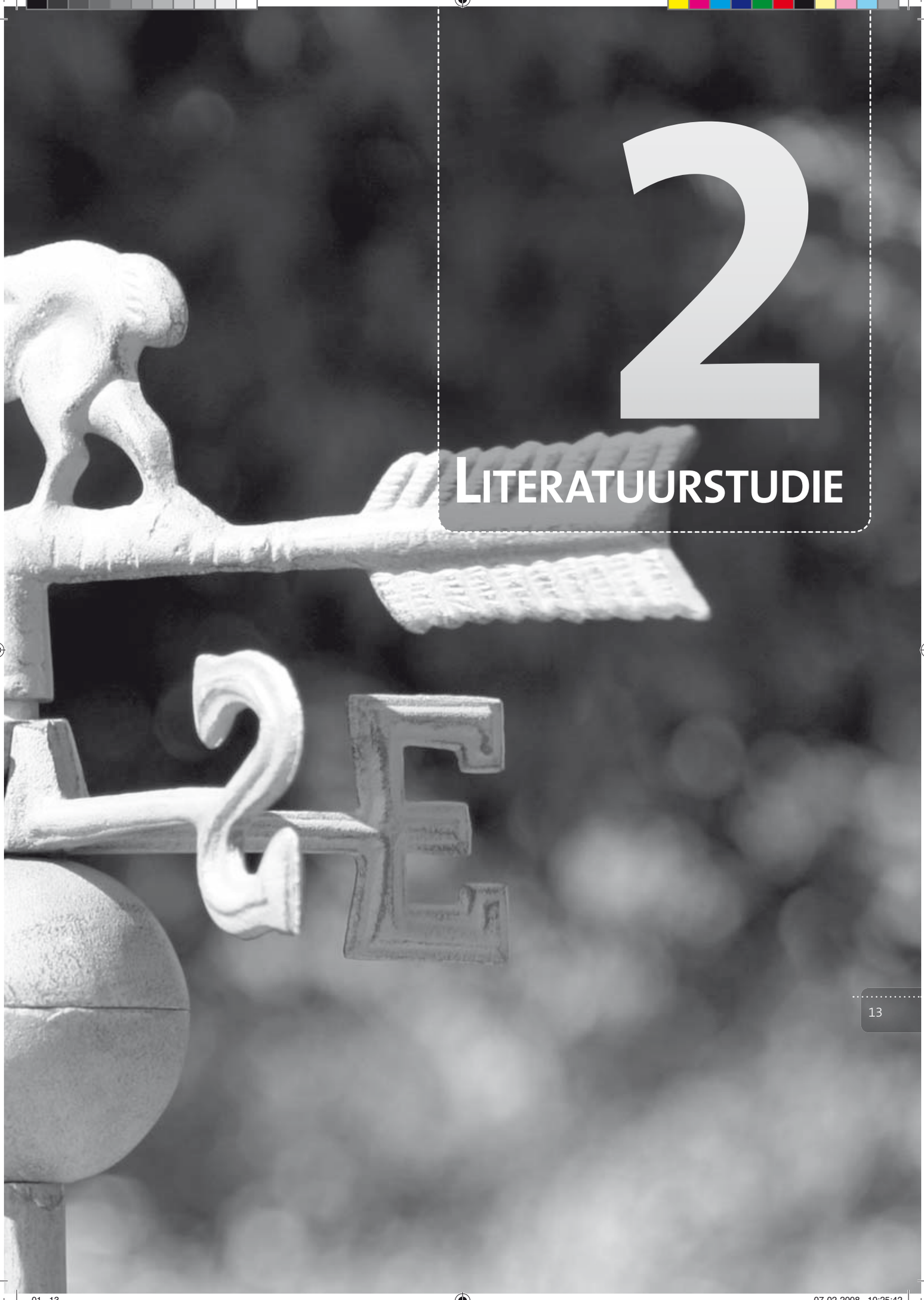

2 LITERATUURSTUDIE

01 13 07-02-2008 10:25:42

2.1. De situering van jongerenmobiliteit naar het Zuiden

2.1.1. Waar jeugdwerk en internationale samenwerking elkaar ontmoeten

Jongerenmobiliteit en interculturele uitwisseling zijn geen nieuwe fenomenen. Ze kunnen bovendien niet los worden gezien van de socio-politieke context waarin ze plaats vinden. Na de tweede wereldoorlog werden jongerenuitwisselingen gestimuleerd binnen Europa om lidstaten dichter bij elkaar te brengen (Goethe Institut, 2007). Vooral vanuit het jeugdwerk werden initiatieven vorm gegeven om jongerenmobiliteit te promoten en internationale verstandhoudingen te verbeteren: *International Cultural Youth Exchange* werd in 1949 opgericht als een programma tussen de Verenigde Staten en Duitsland (ICYE, 2007), terwijl *Deutsch-Französische Jugendwerk* werd opgezet in 1963 als een samenwerking tussen Duitsland en Frankrijk op initiatief van de Duitse en Franse regering. Met de val van de Berlijnse Muur werden meer en meer uitwisselingen opgestart met de voormalige Oostbloklanden. Ook in eigen land zijn er voorbeelden van organisaties die een link hebben met dergelijke internationale uitwisselingsprojecten, zoals *Service Civil International* (Via, 2007) en *American Field Service* (AFS, 2007).

> *"De impact van de buitenlandse ervaring is groot. Ze verhoogt niet alleen interculturele competenties. De ervaring vermindert ook vooroordelen en ethnocentrisme, (...), helpt de wij-versus-zij polarisatie te overstijgen en stimuleert het ontdekken van gemeenschappelijke linken over culturele grenzen heen."*
>
> *(Hammer, 2005)*

Hoewel de oorspronkelijke betekenis van dergelijke programma's op het maatschappelijke vlak ligt, is het de laatste jaren duidelijk geworden dat uitwisselingen ook een meerwaarde bieden op de persoonlijkheidsontwikkeling van jongeren. Onderzoeksprogramma's (Hansel, 2005; LIJAP, 2007; Palmer, 2002) tonen het belang aan van en verwijzen naar de positieve effecten op het vlak van taal, zelfvertrouwen, sociale en interculturele vaardigheden. Met de intrede van de globalisering en internationaliteit zijn uitwisselingen niet langer aan Europese grenzen gebonden, maar vinden ze plaats in het mondiale dorp dat onze wereld is. Voorbeeld is het Europese Programma "Jeugd in Actie" waarvan actie 3 "Jeugd in de Wereld" kansen geeft aan jongeren en jeugdwerkers om uit te wisselen en samen te werken met partners in Latijns-Amerika, Azië en Afrika (Lambert, 2007).

Jongerenmobiliteit naar het Zuiden is niet alleen gegroeid vanuit het jeugdwerk en de toenemende mondialisering. Vanuit de internationale samenwerking wordt vrijwilligerswerk al langer gepercipieerd als één van de instrumenten van personele samenwerking. Meer nog, vanaf de jaren 90 wordt vrijwilligerswerk ook gezien als hefboom tot educatie en mondiale vorming. In het KB van 1964 wordt het voluntariaat door de overheid erkend als de eerste vorm van internationale samenwerking (Wouters, L., 2004). Sinds enkele jaren hebben ngo's initiatieven ontwikkeld om 'andere vormen' van uitzenden naast het statuut van ngo-coöperant vorm te geven. Het KB van 1997 onderscheidt naast ngo-coöperanten en bursalen vanuit ontwikkelingslanden ook kortere zendingen die op een directe of indirecte manier de partners ondersteunen: het gaat voornamelijk over stages, jonge vrijwilligers, Zuid-Zuid-coöperanten, Zuid-Noord-coöperanten, de coöperant jonge werkzoekende. Stages, vrijwilligersuitwisselingen, inleefreizen, (bouw)kampen en eerste beroepservaringen kennen een toenemend succes bij jongeren. Volgens Ludo Wouters (2004) gaat het wat de ngo's betreft om een vijftigtal zendingen per jaar.

01 14 07-02-2008 10:25:43

2.1.2. De groeiende rol van het onderwijs, de Vlaamse steden en gemeenten, de vzw's en de toeristische sector

De Belgische internationale samenwerking focust op vijf prioritaire sectoren, waarvan onderwijs en vorming één is. Jaarlijks kent VLIR-UOS reisbeurzen naar het Zuiden toe aan Vlaamse universiteits- en hogeschoolstudenten. Wat de periode 1998-2002 betreft werden een 360-tal beurzen toegekend (VLIR-UOS, 2004). Sinds 2002 kunnen ook hogescholen deelnemen aan ontwikkelingsprogramma's (Geens, 2005). Vanaf 2003 is het aantal reisbeurzen sterk gestegen. Van 2003 tot en met 2007 trokken 1551 studenten met een reisbeurs van VLIR-UOS naar het Zuiden (VLIR-UOS, 2007). Aan de universiteiten en de hogescholen zijn het de Instellingscoördinatoren voor Ontwikkelingssamenwerking (ICOS) die de studenten informeren over de mogelijkheden van een stage- of onderzoeksperiode in het Zuiden. De voornaamste selectiecriteria voor een VLIR-UOS-reisbeurs zijn: de ontwikkelingsrelevantie van de studie/het onderzoek aantonen, voldoende talenkennis bezitten, de doelstelling en planning voorleggen van de studie/het onderzoek, een aanbevelingsbrief van de opleidingsverantwoordelijke en van de uitnodigende organisatie voorleggen.

Wat de hogeschoolstudenten betreft, wordt ongeveer een derde van de beurzen toegekend aan studenten uit de richtingen Gezondheidszorg (periode 2003-2005). Op de tweede plaats staan de studenten uit de Lerarenopleidingen, gevolgd door de studenten van het Sociaal Agogisch Werk (Geens, 2005). Wat de universiteitsstudenten betreft, ziet het plaatje er anders uit. In de periode 1998-2002 werd de helft van de beurzen toegekend aan studenten Exacte en Toegepaste Wetenschappen. Een derde werd gebruikt door studenten uit de Menswetenschappen, terwijl de resterende beurzen bestemd waren voor studenten Medische Wetenschappen. In 2004 werd een evaluatie verricht van het VLIR-UOS-programma "Reisbeurzen voor studenten", maar de omkadering die zowel universiteiten, hogescholen als hun respectievelijke faculteiten en departementen bieden werd nog nooit eerder bestudeerd.

Wie een zicht wil krijgen op de waaier aan organisaties en initiatieven die vrijwilligerswerk, inleefreizen en uitwisselingen opzetten voor jongeren, moet een kijkje nemen buiten de wereld van het jeugdwerk, de ngo's en het onderwijs. Op het niveau van de provincies, in het kader van de Vlaamse stedenbanden, vanuit de vredesbeweging, binnen de integratiesector en de toeristische sector ontstaan initiatieven die zich ontpoppen als belangrijke actoren op het vlak van internationale jongerenmobiliteit naar het Zuiden. Gemeenten en steden organiseren jongerenuitwisselingen met hun partnergemeentes en -steden in Afrika en Latijns-Amerika (VVSG, mail van 26/10/2007). Enkele organisaties richten enkel reizen in naar conflictgebieden (U Move 4 Peace, interview van 19/09/2007), andere zenden jongeren uit opdat ze de eigen multiculturele samenleving waarin ze leven beter zouden begrijpen (KwasaKwasa, interview van 26/09/2007) en dan is er tot slot de toeristische sector die duurzame jongerenreizen aanbiedt die "een uitwisseling inhouden van denken en leefwereld" (Joker, 2007).

Ook hen hebben we betrokken bij dit onderzoek. Niet alleen omdat zij omkadering bieden aan jongeren die naar het Zuiden trekken, maar ook en vooral omdat zij naast de bovengenoemde sectoren belangrijke hefbomen vormen voor de *vermaatschappelijking* van internationale samenwerking en meer specifiek, jongerenmobiliteit naar DAC-landen. Inleefreizen, uitwisselingen en stages zijn vanaf nu niet langer het domein van het jeugdwerk en de ngo's. Dit houdt in dat ze niet langer voorbestemd zijn voor de achterban van de respectieve organisaties, maar dat ze worden opengesteld en beschikbaar worden voor een grotere groep jongeren. Bovendien wordt jongerenmobiliteit in toenemende mate geïnstitutionaliseerd, omdat actoren zoals universiteiten, hogescholen en Vlaamse steden en gemeenten institutionele relaties en samenwerkingen opzetten met gelijkaardige partners in het Zuiden.

01 15 07-02-2008 10:25:43

2.2. Relevantie van de omkadering

2.2.1. Op het vlak van interculturaliteit en intercultureel leren

Dat mondiale jongerenprojecten een positieve invloed (kunnen) hebben op persoonlijkheidskenmerken van jongeren staat buiten kijf. De Universiteit van Regensburg in Duitsland en het AFS Centrum voor de Studie van Interculturele Programma's in New York hebben uitgebreid onderzoek verricht naar de lange termijneffecten van interculturele jongerenprojecten. Daaruit blijkt dat ook korte uitwisselingen van maximum vier weken al een significant effect hebben op de persoonlijkheidsontwikkeling van de participanten. De lange termijneffecten situeren zich op de volgende vlakken (Hansel, 2005; LIJAP, 2007):

- het verhogen van zelfgerelateerde competenties, zoals zelfbewustzijn, onafhankelijkheid, zelfvertrouwen en zelfzekerheid
- het toenemen van flexibiliteit, zoals meer openheid naar nieuwe situaties en mensen toe
- het verhogen van sociale competentie: het vermogen om in team te werken en om te gaan met conflicten
- het bevorderen van intercultureel leren i.e. zich ervan bewust zijn dat er culturele verschillen zijn en de realiteit benaderen vanuit een multiculturele invalshoek
- het promoten van taalvaardigheden
- het verbeteren van de zelfperceptie: participanten leren zichzelf beter in te schatten en te evalueren
- het ontwikkelen van een culturele identiteit door het reflecteren over de voor- en nadelen van de eigen culturele input
- het positief beïnvloeden van de beroepsmogelijkheden
- het verder opnemen van interculturele engagementen en/of vrijwilligerswerk.

Belangrijk is dat bovenvermelde gevolgen van jongerenprojecten positief of negatief kunnen uitdraaien, afhankelijk van zogenaamde *triggers* (LIJAP, 2007: 4) waaraan jongeren tijdens de ervaring blootgesteld worden. Dit zijn specifieke situaties, positief of negatief, die op het moment zelf indruisen tegen de verwachtingen van de jongere en jaren na de uitwisseling nog herinnerd kunnen worden. Meestal zijn deze gelinkt aan de specificiteit van het programma (bv. armoede ervaren), de ervaren verschillen tijdens de uitwisseling (bv. gender-gebonden verschillen, voeding), de contacten met de 'significante anderen' (bv. andere deelnemers, lokale promotor), het groepsgebeuren (bv. conflicten, het gevoel van samenhorigheid) en gastvrijheid (bv. contacten met de gastfamilie). Positieve *triggers* zullen bovenvernoemde kenmerken versterken, negatieve *triggers* zullen het tegenovergestelde effect bekomen.

Volgens hetzelfde onderzoek dienen vertrekkende jongeren voorbereid te worden op de waaier van *triggers* waaraan ze zullen blootgesteld worden. De begeleiding ter plaatse zal gericht moeten zijn op het bewerkstelligen van positieve triggers en het leren omgaan met de negatieve. De nawerking van de jongeren zal aandacht moeten besteden aan het plaatsen van deze beklijvende momenten en situaties. Meteen is de relevantie van de omkadering geschetst. In de komende paragrafen wordt stilgestaan bij de relevantie van de voorbereiding, de ondersteuning ter plaatse en de nawerking.

01 16 07-02-2008 10:25:43

2.2.1.1. Voorbereiding: de praktische voorbereiding is belangrijk

In het onderzoek van JINT (2006) kwam aan het licht dat jongeren nood hebben aan meer praktische voorbereiding en interculturele vorming. De 'concentrische cirkel benadering'[1] van Beulah Rohrlich (1993) leert ons dat deze vraag van de jongeren niet abnormaal is. Uit wetenschappelijk onderzoek blijkt echter dat praktische informatie die gelinkt is aan de reis, zoals voeding, gezondheid, onderdak, slapen, veiligheid en hygiëne best gegeven wordt voor de inhoudelijke info. Immers, deze primaire behoeften die terug te vinden zijn in de binnenste cirkel (Figuur 2.1) dienen ook op het terrein voldaan te zijn vooraleer de jongere zich op andere vlakken kan ontplooien. Zo komen omgaan met culturele verschillen en interculturaliteit pas in de voorlaatste cirkel aan bod.

Figuur 2.1: de concentrische cirkel benadering – aangepaste versie van Rohrlich (1993: 8-9)

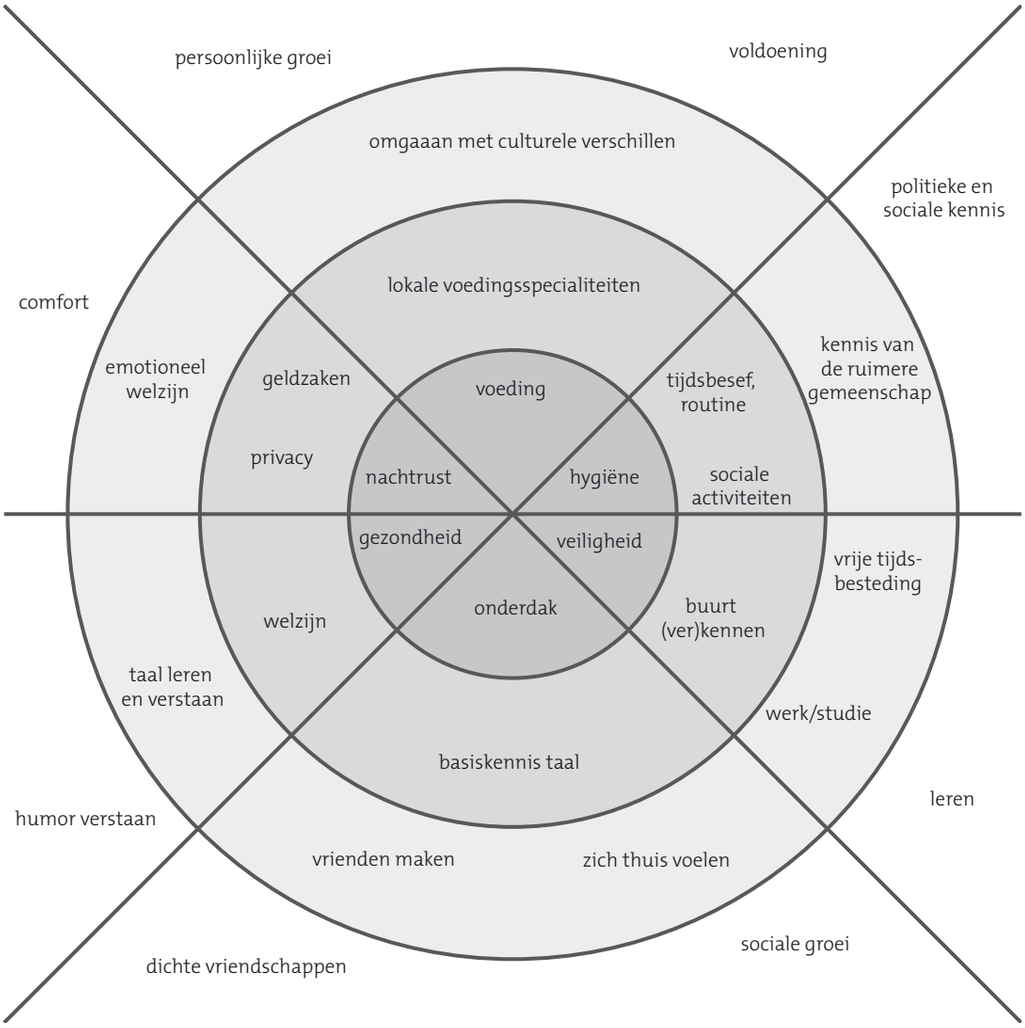

[1] Concentric-circles approach

01 17
07-02-2008 10:25:43

Ook wat interculturele vorming betreft kan heel wat inspiratie uit de literatuur worden gehaald. Volgens Mitchell Hammer (2005) kan Milton Bennett's 'ontwikkelingsmodel voor interculturele sensitiviteit' (DMIS [2]) ons helpen bij het opzetten van oriëntatie, informatie- en voorbereidingsactiviteiten. Immers, intercultureel leren verloopt volgens een bepaald stramien waarin verschillende fasen te onderscheiden zijn:

- Ontkenning (*denial*): het individu is zich niet bewust van of is niet in staat om culturele verschillen te ervaren
- Verdediging (*defense*): de andere cultuur wordt als vrij oppervlakkig ervaren, terwijl de eigen cultuur als superieur wordt aanzien
- Reversie (*reversal*): de andere cultuur wordt opgehemeld t.o.v. de eigen cultuur
- Minimisatie (*minimization*): dit gaat verder dan de stereotype of geromantiseerde benadering van verdediging en reversie i.e. de erkenning dat alle culturen iets gemeenschappelijk hebben
- Aanvaarding (*acceptance*): het bewustzijn dat andere culturen verschillend zijn, hun eigen organisatie en complexiteit kennen en de ervaring dat de andere cultuur aspecten vertoont die niet altijd voorkomen in de eigen cultuur
- Adaptatie (*adaptation*): naast aanvaarding ook het vermogen aan de dag leggen om haar/zijn gedrag en mentaal framework aan te passen aan de andere culturele context
- Integratie (*integration*): het individu is volledig geïntegreerd in twee of meerdere culturen

Concreet betekent dit dat jongeren tijdens hun buitenlandse ervaring door verschillende fasen gaan die elk een stap inhouden naar een meer complexe benadering van culturele verschillen. Het is belangrijk om bij de voorbereiding aandacht te schenken aan deze verschillende fasen. Maar ook tijdens en na de ervaring is het belangrijk de ondersteuning en de nawerking op dit model te baseren.

Het model van Bennett kan eveneens gehanteerd worden als een meetinstrument om te objectiveren en te evalueren waar jongeren staan voor, tijdens en na het project. Zo blijkt de impact het grootst bij jongeren die zich voor hun vertrek in de eerste drie fasen bevinden. Bij jongeren die zich reeds in de minimisatie-fase bevinden is de vooruitgang het geringst (Hammer, 2005). Daaruit volgt dat het belangrijk kan zijn om de omkadering op maat aan te bieden en ze afhankelijk te maken van de mate waarin jongeren al dan niet een interculturele ervaring in België en/of het buitenland achter de rug hebben.

2.2.1.2. Ondersteuning tijdens het verblijf: het belang van monitoring, tussentijdse evaluaties, taal en de significante anderen

Niet alleen de voorbereiding, maar ook de ondersteuning ter plaatse moet gericht zijn op het positief omgaan met de *triggers* en op het leren uit persoonlijke crisismomenten die onvermijdelijk plaats vinden tijdens de interculturele ervaring. In de studie van M. Hansel (2005: 25) geeft slechts 21% van de jongeren aan nooit problemen te hebben ondervonden tijdens het project. Een vijfde geeft aan last te hebben gehad met het aanpassen aan de gewoontes en het dagelijks leven overzee. 17% rapporteert een intercultureel probleem dat gelinkt is aan hun autonomie, terwijl 17% moeite had met de communicatiestijl. 15 % ondervond problemen die ontstonden na een politieke of sociaalgetinte discussie en iets minder (13%) ervaart een of andere vorm van sociale disconnectie i.e. ervaren de nieuwe cultuur als koud en niet communicatief. 13% van de ondervraagden vertoont last met een bepaalde relatie, meestal met een lid van de gastfamilie. Kwaliteitsvolle monitoring en tussentijdse

[2] Developmental Model of Intercultural Sensitivity

01 18 07-02-2008 10:25:44

evaluaties dienen deze problemen niet alleen in kaart te brengen, ze dienen de jongere ook aan te zetten tot reflectie, attitude- en gedragsverandering.

Taalkennis en taalvaardigheid zou volgens hetzelfde onderzoek dé hefboom zijn om met vele van de vermelde probleemsituaties om te gaan. Er werd bovendien een negatieve correlatie gevonden tussen het taalniveau en de mate van angst en problemen die jongeren vertonen. Een goede praktische en inhoudelijke voorbereiding en een degelijke taalcursus voor het vertrek en ter plaatse zijn geen garantie voor een probleemloze ervaring, doch ze vormen twee voorwaarden wil men de jongeren leren omgaan met en laten leren uit de problemen die zich voordoen.

Dat er ter plaatste veel aandacht moet gaan naar de *peergroup* en de significante anderen rondom de jongeren, blijkt uit volgend voorbeeld. Veranderen van gastgezin gebeurt heel vaak tijdens een interculturele uitwisseling. Zo zouden 25% van de AFS-studenten van gastfamilie veranderen (Hansel, 2005: 20-21). Interessant om te zien is dat het taalniveau en de graad van voldoening hoger is bij de groep studenten die toch in de gastfamilie bleven dan bij de groep die verhuisde. De laatste groep vertoonde eveneens een hoger niveau van interculturele angst bij hun terugkomst. Met de vragenlijst en de interviews hopen we te inventariseren hoe de verschillende actoren in Vlaanderen en de lokale actoren ter plaatste de ondersteuning op het veld organiseren en optimaliseren.

2.2.1.3. Nawerking: werken aan reversie, dualiteit en liminaliteit

Naast het werken rond en het plaatsen van de triggers, dient de nawerking en -zorg vooral gefocust te worden op het wegwerken van reversie (wanneer de andere cultuur wordt opgehemeld t.o.v. de eigen cultuur) en dualiteit (polarisatie van culturele verschillen) langs de éne kant en het positief omgaan met liminaliteit aan de andere kant. In de context van vluchtelingen wordt het concept liminaliteit gebruikt (van Bekkum, 1996) om te duiden op de onduidelijke status die vluchtelingen kunnen hebben als ze in de nieuwe cultuur terechtkomen en hun oude rolpatronen moeten loslaten. Analoog voelen ook vele studenten zich bij hun terugkeer deel van beide culturen -i.e. de gastcultuur en de thuiscultuur- en geven ze aan zich niet volledig thuis te voelen in de éne noch in de andere cultuur (Figuur 2.2). Zo zou het volgens M. Hansel (2005) ook heel belangrijk zijn om in de nawerking aandacht te hebben voor reversie en de polarisatie van culturele verschillen.

Figuur 2.2: liminaliteit (gebaseerd op van Bekkum, 1996)

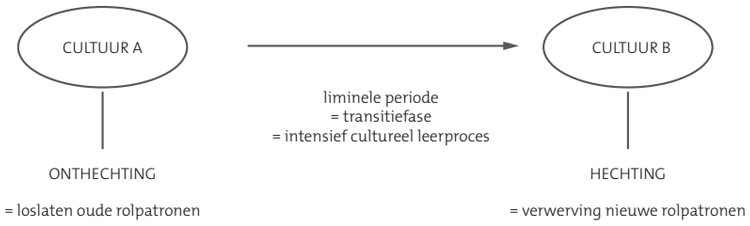

Belangrijk is dat in de nawerking aandacht wordt geschonken aan liminaliteit, zodat dit op het eerste zicht negatieve kenmerk kan omgezet worden in een actieve vorm van 'wereldburgerschap' (Hansel, 2005: 43). Hansel beschrijft verder dat het samenbrengen van de jongeren voor de nawerking geen gemakkelijke opdracht is. Uit zijn onderzoek blijkt dat slechts 13% van de teruggekeerde jongeren een post return oriëntatie volgden (Hansel, 2005: 46). In het onderzoek hopen we na te gaan wat het geheim is van een goede nawerking.

01 19
07-02-2008 10:25:44

2.2.2. Op het vlak van internationale samenwerking

In de vorige paragrafen werd vooral aandacht geschonken aan elementen binnen de omkadering die vanuit het kader van de interculturele uitwisseling belangrijk zijn. Als jongeren naar het Zuiden vertrekken, kan dit echter niet los gezien worden van het domein van internationale samenwerking. Als er tijdens de uitwisseling, de inleefreis of de stage iets misloopt op individueel vlak, kan dit verstrekkende gevolgen hebben voor de gastorganisatie en/of de relatie met de partner. Jongerenmobiliteit naar het Zuiden is geen éénrichtingsverkeer. Vandaar dat ook een aantal bijkomende factoren moeten bewaakt worden, willen jongerenprojecten bijdragen tot duurzame internationale samenwerking. Over het uitzenden van coöperanten voor lange duur, is er veel geschreven (Mertens, 2001; Wouters, 2004; Bossuyt, 2006), daarentegen is er nog maar weinig onderzoek gebeurd naar zendingen van korte duur.

> *"Wij matchen de vaardigheden en wensen van vrijwilligers overal ter wereld, binnen domeinen waar nood is, overal ter wereld en in alle werksectoren."*
>
> *(2Way Development, 2007)*

Voluntary Service Overseas (VSO), de grootste Britse uitzendorganisatie van jonge vrijwilligers naar het Zuiden, waarschuwde in augustus ll. dat *gappers* [3] 'riskeren om nieuwe kolonialen te worden als de attitude ten opzichte van vrijwilligerwerk in de DAC- landen niet verandert' (VSO, 2007a). Ze stellen vast dat de markt van inleefreizen, uitwisselingen en stages zich volledig richt naar de noden en behoeften van de jongeren in plaats van naar de vraag van de betrokken gemeenschappen en partnerorganisaties. In Groot-Brittannië zijn er momenteel 200.000 Britse jongeren die een gapjaar nemen; een aantal dat overeenkomt met 10% van het totale budget dat Britten jaarlijks besteden aan reizen. Momenteel explodeert de markt van privéorganisaties die inleefreizen, stages enz. op maat aanbieden voor gastronomische bedragen.

Om die reden hebben VSO, Britse ngo's en de toeristische sector de handen in mekaar geslagen om een gedragscode op te stellen. Deze gedragscode dient de standaarden en kwaliteitsnormen voor jongerenmobiliteit naar het Zuiden te verbeteren en heeft als doel om het engagement van de uitzendorganisaties te verhogen, zowel naar de omkadering van hun vrijwilligers toe als naar de participatie van de partners. De gedragscode is opgesteld rond drie prioritaire doelstellingen (VSO, 2007b; VSO, 2007c):

- het inzetten van jongeren moet in verband staan met het realiseren van de Millenniumdoelstellingen: jongeren kunnen een brug vormen tussen de internationale politieke arena en het lokale niveau
- jongeren moeten een leidende rol bekleden in het bestrijden van armoede en ongelijkheid: ze zijn de dragers van globale educatie
- jongerenprojecten moeten van jongeren actieve wereldburgers maken: ze dragen bij tot de groei van de civiele maatschappij

De basisprincipes voor het uitzenden van jongeren zijn kort geschetst de volgende:

- het definiëren van een welomschreven rol en doelstelling die tegemoet komt aan de partnerorganisatie
- het bijdragen aan duurzaamheid op lange termijn

[3] Studenten die een gap jaar nemen voor, tijdens of na hun hogere studies.

01 20 07-02-2008 10:25:45

- het garanderen van partnerschappen met lokale organisaties en gemeenschappen
- het bijdragen tot persoonlijke ontwikkeling van de jongeren
- het voorzien van kwaliteitstraining en leermogelijkheden
- diversiteit promoten (i.e. jongeren van andere culturen en lagere sociale inkomensgroepen)
- het bewustzijn aanscherpen rond armoede en ongelijkheidsvraagstukken
- monitoring en evaluatie

Voor de jongeren zelf is deze 'code of good practice' vertaald naar een checklist die ze kunnen hanteren wanneer ze willen vertrekken naar een DAC-land (VSO, 2007a; Ethical Volunteering, 2007). Met andere woorden, jongeren zelf worden aangezet om een rol te spelen in de kwaliteitsverbetering binnen de sector.

- Heb je een omschreven rol en doel? Staat dit op papier? In welke mate is de partnerorganisatie betrokken bij de opstelling ervan?
- Heb je gedetailleerde info rond het jongerenproject, inclusief contactgegevens en contactpersoon?
- Hoeveel zal het geheel kosten? Welke voorzieningen krijg je in de plaats?
- Welke training en omkadering is voorzien voor, tijdens en na de uitzending?
- In welke mate is het jongerenproject gelinkt aan de lokale gemeenschap?
- Wie gaat je ter plaatse opvolgen? Is er iemand van de lokale organisatie verantwoordelijk voor het dagelijks managen en opvolgen van het project?
- Biedt jouw zendorganisatie 24 uur op 24 uur assistentie op het vlak van veiligheid en gezondheid?
- Heeft jouw zendorganisatie een diversiteitsbeleid en een beleid inzake ecotoerisme en ethisch reizen?
- Hoe promoot de zendorganisatie het bewustzijn in het Noorden rond armoede en sociale ongelijkheid?
- Hoe zal je ervaring gemonitored en geëvalueerd worden zodat anderen in de toekomst kunnen verder bouwen op jouw opgebouwde expertise?

In haar thesis onderzocht Sofie Goffin (2006) de rol en bijdrage van uitzendingen van korte duur. Ze ondervroeg daarbij partnerorganisaties. Deze signaleerden dat het niet altijd de jongere is met het juiste profiel die in de organisatie terechtkomt, dat er meer communicatie moet zijn tussen de zendorganisatie en de lokale organisatie en dat ze zelf meer betrokken willen worden bij de voorbereiding van het jongerenproject. Bovendien suggereerden ze dat er best een databank zou aangelegd worden van de beschikbare vrijwilligers, zodat ze op basis van hun noden en behoeften een vrijwilliger zouden kunnen kiezen. Bovendien is het project vaak van te korte duur opdat de jongere een zinvolle bijdrage zou kunnen leveren. Tot slot wordt meer aandacht vereist voor een beleid om de wederkerigheid te garanderen. De voordelen van interculturele uitwisseling gelden niet alleen van Noord naar Zuid, toch krijgen weinig jongeren de kans om naar ons land te reizen. Hoewel de voorbije paragrafen minder toegespitst waren op inleefreizen, kunnen bovenstaande opmerkingen en aanbevelingen ook hertaald worden naar de realiteit van inleefstages en cultuurbaden, want ook korte uitwisselingen kunnen een significant effect hebben op de betrokken lokale organisaties en gemeenschappen.

01 21 07-02-2008 10:25:45

01 22
07-02-2008 10:25:45

3

Profiel van de actoren in Vlaanderen en hun aanbod

01 23 07-02-2008 10:25:45

3.1. Van 2003 tot 2007 verdubbelt jongerenmobiliteit

Tabel 3.1: deelnemende actoren

Sector	Percentage
Jeugdwerk	15/64 (23%)
Hogescholen	14/64 (22%)
Universitaire actoren	6/64 (9%)
Ngo's	10/64 (16%)
Gemeentelijke/stedelijke diensten voor OS	9/64 (14%)
Overige	10/64 (16%)
Totaal:	64/64 (100%)

Van de 64 deelnemende actoren zijn er 15 verbonden aan het jeugdwerk, 14 zijn hogescholen en 6 universitaire actoren. Deze laatste categorie is samengesteld uit 5 universiteiten en één universitaire stichting. Wat de ngo's betreft, hebben 10 actoren deelgenomen, terwijl 9 initiatieven van de gemeentelijke/stedelijke diensten voor ontwikkelingssamenwerking werden bereikt. De overige 10 actoren bestaan uit 2 organisaties uit de toeristische sector, 2 tweedelijnorganisaties die jongerenprojecten omkaderen, 2 overheidsdiensten die betrokken zijn bij het organiseren en omkaderen van jongerenprojecten, een secundaire school en 3 vzw's die niet erkend zijn als ngo voor ontwikkelingssamenwerking.

Ondanks het feit dat we niet beschikken over een totaalbeeld van alle bestaande organisaties en initiatieven die jongerenprojecten aanbieden en/of omkaderen in Vlaanderen, kunnen we toch op basis van het bestaande cijfermateriaal een idee krijgen van de tendens die zich de laatste vijf jaren aftekent (Figuur 3.1). Sinds 2003 is het aantal jongeren dat naar het Zuiden vertrekt verdubbeld.

Figuur 3.1: jongerenmobiliteit naar het Zuiden voor de periode 2003-2007

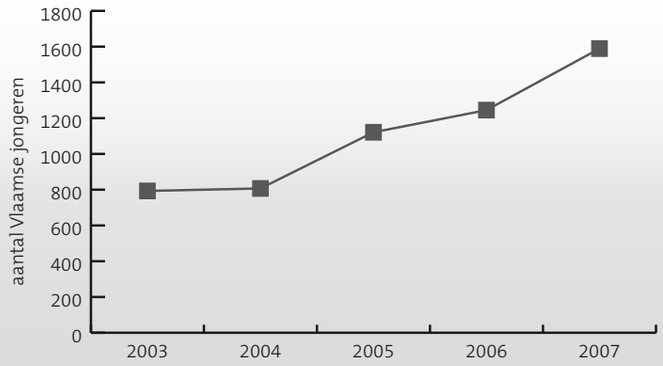

Als we de verdeling analyseren over de verschillende actoren (bijlage 3.1), dan stellen we vast dat anno 2007 het jeugdwerk het meeste aantal jongeren uitzendt (34%), gevolgd door de overige organisaties die goed zijn voor 21% [1]. Op de derde en de vierde plaats staan respectievelijk de hogescholen (21%) en de universiteiten (17%). De ngo's staan in voor 7% van alle vertrekken. Wel dient opgemerkt te worden dat de deelnemende organisaties verschillende definit ies en dus standaarden hanteren bij het beantwoorden van deze vraag: sommige spreken van het Zuiden, anderen hanteren de term DAC-landen, nog anderen hebben het over ontwikkelingslanden. Ook werd aangegeven dat de exacte cijfers soms moeilijk konden gedestilleerd worden uit het totaal aantal jongeren dat door de organisaties uitgestuurd wordt. Om die reden en omwille van het feit dat het niet om een representatieve steekproef gaat, dienen we deze cijfers met de nodige voorzichtigheid te hanteren.

Aan de organisaties werd ook gevraagd met welke sectoren ze zich het meest identificeren: met onderwijs, jeugdwerk, ontwikkelingssamenwerking, met cultuur, toerisme, economie, ...? Van de 15 organisaties die tot het jeugdwerk behoren, identificeren drie zich ook met ontwikkelingssamenwerking, drie met het vredeswerk en 1 met cultuur. Van de 14 hogescholen, identificeren twee zich ook met ontwikkelingssamenwerking en slechts 1 met cultuur. Van de 6 universitaire actoren, vereenzelvigen 4 zich ook met ontwikkelings-samenwerking. Wat de ngo's betreft, identificeren 2 zich met het jeugdwerk en 1 met het onderwijs. Onder de gemeentelijke en stedelijke diensten voor ontwikkelingssamenwerking, zijn er 3 die zich omwille van hun samenwerking met secundaire en/of hogescholen vereenzelvigen met het onderwijs, terwijl 2 zich identificeren met het jeugdwerk, 1 met cultuur en 1 met milieu. Wat de overige actoren aangaat, zijn er 3 die zichzelf categoriseren onder onderwijs, drie onder jeugdwerk, 1 onder cultuur, 1 onder toerisme, 1 onder de integratiesector en 1 onder het volwassenenonderwijs. Uit deze gegevens blijkt dat de diverse actoren geen op zichzelf staande entiteiten zijn, maar dat er linken bestaan tussen de finaliteiten waarmee ze inleefreizen, uitwisselingen en stages opzetten. Van de 64 actoren zijn er uiteindelijk meer dan de helft die zich met ontwikkelingssamenwerking identificeren (52%).

[1] Hier bevatten de overige organisaties ook de gemeentelijke/stedelijke diensten voor ontwikkelingssamen-werking.

01 24 07-02-2008 10:25:46

3.2. Jongeren zijn vooral hogeschool- en universiteitsstudenten tussen 20 en 25 jaar

Wat leeftijd betreft, is de groep van 20 tot 25 jaar het best vertegenwoordigd bij de ondervraagde organisaties (Figuur 3.2), zelfs als de hogescholen en de universiteiten buiten beschouwing worden gelaten (bijlage 3.2).

> *"Inleefreizen en uitwisselingen met maatschappelijk kwetsbare jongeren. Daarvoor is een laagdrempelige trefdag op maat nodig. Er zijn wel voldoende subsidies voor het kamp zelf, maar voor de omkadering zijn er niet voldoende middelen. De vraag is groot, maar inclusie is in Vlaanderen nog dode letter."*
>
> *(Interview met jeugd-organisatie M, interview van 03/10/07)*

Jongeren van 16 tot 18 jaar daarentegen trekken het minst naar het Zuiden: zij zijn slechts vertegenwoordigd in 12 van de 64 organisaties (19%). Hier zijn het vooral de gemeentelijke/ stedelijke diensten voor ontwikkelingssamenwerking die deze leeftijdsgroep bereiken, wat niet zo verwonderlijk is gezien zij in vele gevallen hun aanbod richten naar secundaire scholen. De leeftijdsgroep van 25 tot 30 jarigen wordt dan weer het meest aangesproken door jeugdorganisaties en ngo's, terwijl 18 tot 20 jarigen vooral bereikt worden door jeugdorganisaties.

Verder blijkt dat de meeste initiatieven gericht zijn op universiteitsstudenten en hogeschoolstudenten (bijlage 3.3). Ook binnen het jeugdwerk en de ngo's zijn de meerderheid van de participanten universiteitsstudenten en hogeschoolstudenten. 19 op de 64 organisaties (30%) zenden geregeld werkende jongeren uit en 13 op de 64 initiatieven (21%) bereiken werkzoekenden. Slechts 2 organisaties hebben een aanbod dat gericht is naar maatschappelijk kwetsbare groepen.

Deze gegevens laten ons toe conclusies te trekken rond het aantal actoren dat een bepaalde leeftijdsgroep wel of niet uitzendt. Enige voorzichtigheid is echter geboden bij het extrapoleren van deze data naar het absoluut aantal jongeren per leeftijdscategorie dat uitgezonden wordt, omdat we niet over het absolute aantal jongeren per leeftijdscategorie beschikken.

Figuur 3.2: actoren opgesplitst volgens leeftijdscategorie

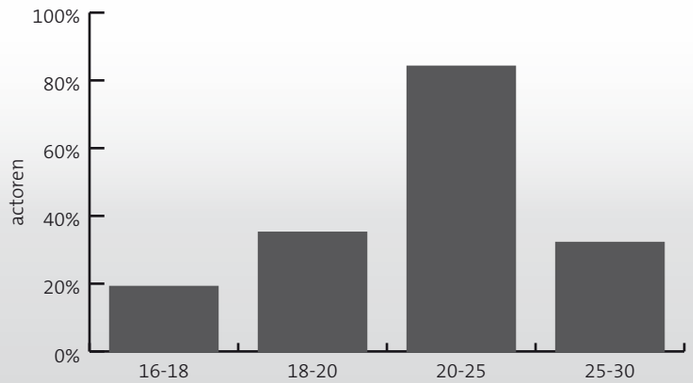

01 25
07-02-2008 10:25:46

3.3. De actoren doen een beroep op de middelen van de jongeren en de inzet van deeltijdse medewerkers en vrijwilligers

De meeste actoren (73%) geven aan een beroep te doen op de middelen van de jongeren (Figuur 3.3). Opvallend is dat 38% van de initiatieven beroep doet op de middelen van de eigen organisatie: het gaat vooral om gemeentelijke/stedelijke diensten voor ontwikkelingssamenwerking.

Figuur 3.3: de financiering van jongerenmobiliteit

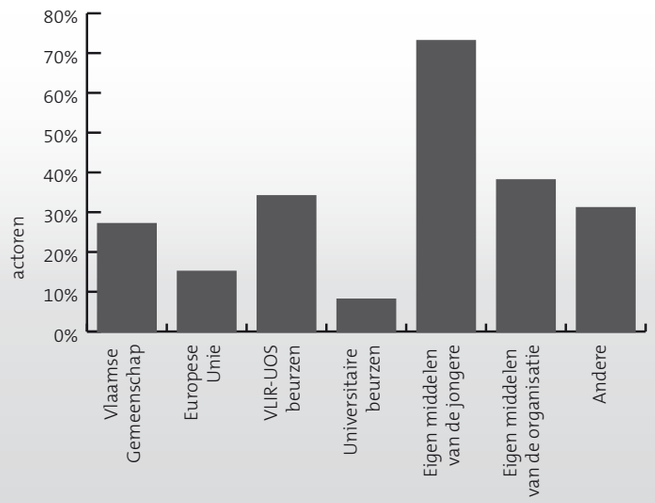

Vooral de ngo's (10/10) en het jeugdwerk (13/15) geven aan dat ze de middelen van de jongeren aanspreken (bijlage 3.4). Verder is het vooral het jeugdwerk dat kan rekenen op steun van de Vlaamse Gemeenschap (8/15) en de Europese Unie (5/15). Bijna een derde van de organisaties (20/64) maakt gebruik van andere middelen. Zo maken sommige jeugdorganisaties gebruik van middelen van DGOS, ngo's, provincies en/of sponsoracties. Ook bij de hogescholen stellen we vast dat steden en gemeenten tussenkomen. Sommige hogescholen beschikken over een budget om opleidings- en begeleidingskosten te betalen. Ook bij de ngo's is er tussenkomst van DGOS en de Vlaamse Gemeenschap voor het voor- en het natraject. In het kader van de stedenbanden worden vaak sponsoracties opgezet, terwijl vzw's dan weer beroep doen op middelen van de stad en de provincie. Voor de hogescholen en universiteit vormen de VLIR-UOS-beurzen de belangrijkste bron van financiering.

Wat de middelen betreft die ter beschikking staan voor de omkadering van jongeren, kunnen we stellen dat een vierde van de actoren een voltijds personeelslid in dienst heeft (Figuur 3.4). Bij de meeste actoren (59%) wordt de omkadering door deeltijds personeel verzorgd. Vrijwilligers, lees teruggekeerde jongeren die hun ervaring en expertise ter beschikking stellen van de vertrekkers, worden in bijna de helft van de organisaties ingezet voor de omkadering van de jongeren. Het jeugdwerk doet het meest beroep op vrijwilligers (bijlage 3.5).

Figuur 3.4: de middelen voor de omkadering

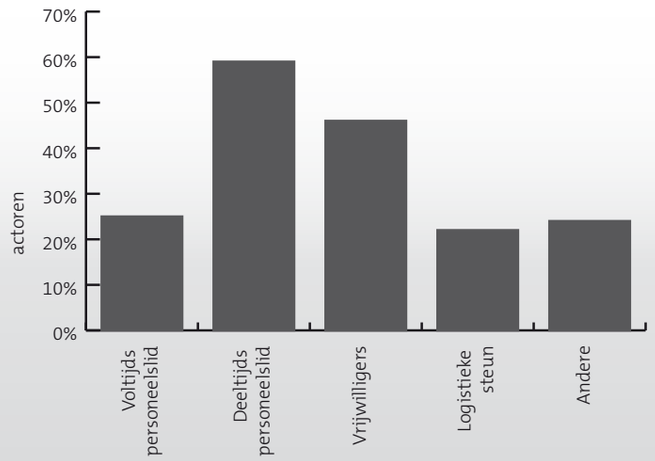

Om de verschillende sectoren met elkaar te vergelijken hebben we gekeken naar het aantal beroepskrachten (voltijdse en deeltijdse) en vrijwilligers die instaan voor de omkadering van jongeren die naar het Zuiden vertrekken (bijlage 3.6). We hebben deze gegevens gewogen met het aantal jongeren die per sector worden uitgezonden. Op basis van deze berekeningen bekomen we respectievelijk het aantal voltijdse personeelsleden, deeltijdse beroepskrachten en vrijwilligers die beschikbaar zijn per jongere. Hieruit blijkt dat het jeugdwerk over het meest aantal voltijdse beroepskrachten beschikt die zich wijden aan de omkadering van de jongeren. Ngo's scoren dan weer het best wat betreft deeltijdse beroepskrachten die vrijgesteld worden voor de omkadering. De overige sectoren waartoe ook de gemeentelijke/stedelijke diensten behoren en de vzw's doen daarentegen het meest beroep op onbetaalde vrijwilligers. Deze laatste categorie wordt het minst aangesproken door hogescholen en universiteiten; de meeste beschikken immers over deeltijdse personeelskrachten.

01 26 07-02-2008 10:25:47

3.4. Het verblijf in het Zuiden duurt in de meeste gevallen 1 tot 3 maanden en inleefreizen en -projecten zijn in

In dit laatste deel zal worden nagegaan voor hoeveel tijd de meeste actoren jongeren uitsturen en met welke finaliteit (Figuur 3.5). We zien dat in de meeste gevallen jongeren worden uitgestuurd voor 1 tot 3 maanden (51%) of voor minder dan een maand (39%). Het zijn vooral de gemeentelijke/stedelijke diensten voor ontwikkelingssamenwerking, het jeugdwerk en de ngo's die jongeren voor minder dan een maand uitsturen (bijlage 3.6). De meerderheid van de hogescholen en universiteiten zenden jongeren voor 1 tot 3 maanden uit, terwijl het de jeugdorganisaties zijn die jongeren meestal voor een termijn van 6 maanden tot 1 jaar uitzenden. De periode van 3 tot 6 maanden is ook het populairst bij het jeugdwerk. Om die reden kunnen we stellen dat jeugdorganisaties de grootste variëteit aanbieden wat de duur van het verblijf betreft. Let op dat we deze conclusies rond het aantal organisaties die jongeren voor een bepaalde periode uitzenden niet kunnen extrapoleren naar het absoluut aantal jongeren dat voor een bepaalde periode naar het buitenland trekt. We beschikken immers niet over deze gegevens.

Wanneer we de finaliteit nagaan waarmee de jongeren worden uitgezonden, dan blijkt dat de meeste actoren inleefreizen en -projecten organiseren (Figuur 3.6). Op de tweede plaats komt het jongerenproject als internationale/interculturele ontmoeting/uitwisseling en op de derde plaats komen stages en onderzoek in het kader van de studies. Op de vierde plaats komen de actoren die vrijwilligerswerk organiseren. Inleefreizen zijn het populairst bij het jeugdwerk, bij de gemeentelijke/stedelijke diensten voor ontwikkelingssamenwerking en bij ngo's. Hetzelfde geldt voor het jongerenproject als internationale/interculturele ontmoeting/uitwisseling. Het spreekt voor zich dat hogescholen en universiteiten studenten uitzenden in het kader van hun stage en onderzoek, toch worden studenten ook begeleid door ngo´s, gemeentelijke/stedelijke diensten voor ontwikkelingssamenwerking en vzw's die de omkadering aanbieden. Hogeschoolstudenten gaan meestal in het kader van hun stage, terwijl dit voor universiteitsstudenten eerder in het kader van een scriptie is.

Figuur 3.5: de duur van het verblijf

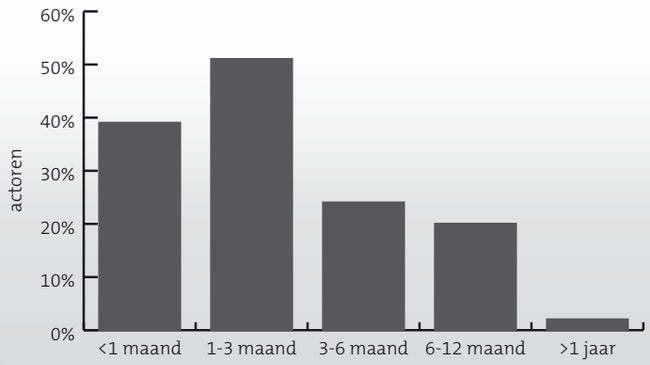

Een analyse van de categorie 'andere' die de participanten mochten aanvullen toont dat jeugdorganisaties, en dan vooral jeugdbewegingen, het belangrijk vinden dat de lokale partners worden versterkt en/of dat een partner gevonden wordt voor een langdurige institutionele samenwerking. Ngo's vermelden dan weer dat één van de finaliteiten van jongerenprojecten is om de jongeren na terugkeer te activeren binnen de solidariteitsbeweging in België.

Nu we een idee hebben over de actoren, hun profiel, hun aanbod en hun doelgroep kunnen we in de volgende hoofdstukken dieper ingaan op de omkadering die ze bieden aan de vertrekkende jongeren voor het vertrek, tijdens het verblijf ter plaatse en na de terugkomst.

Figuur 3.6: de finaliteit van jongerenmobiliteit

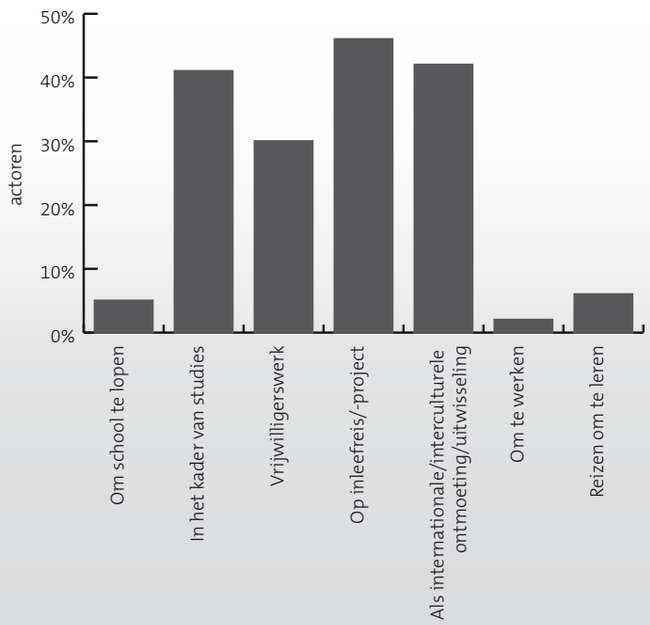

01 27
07-02-2008 10:25:47

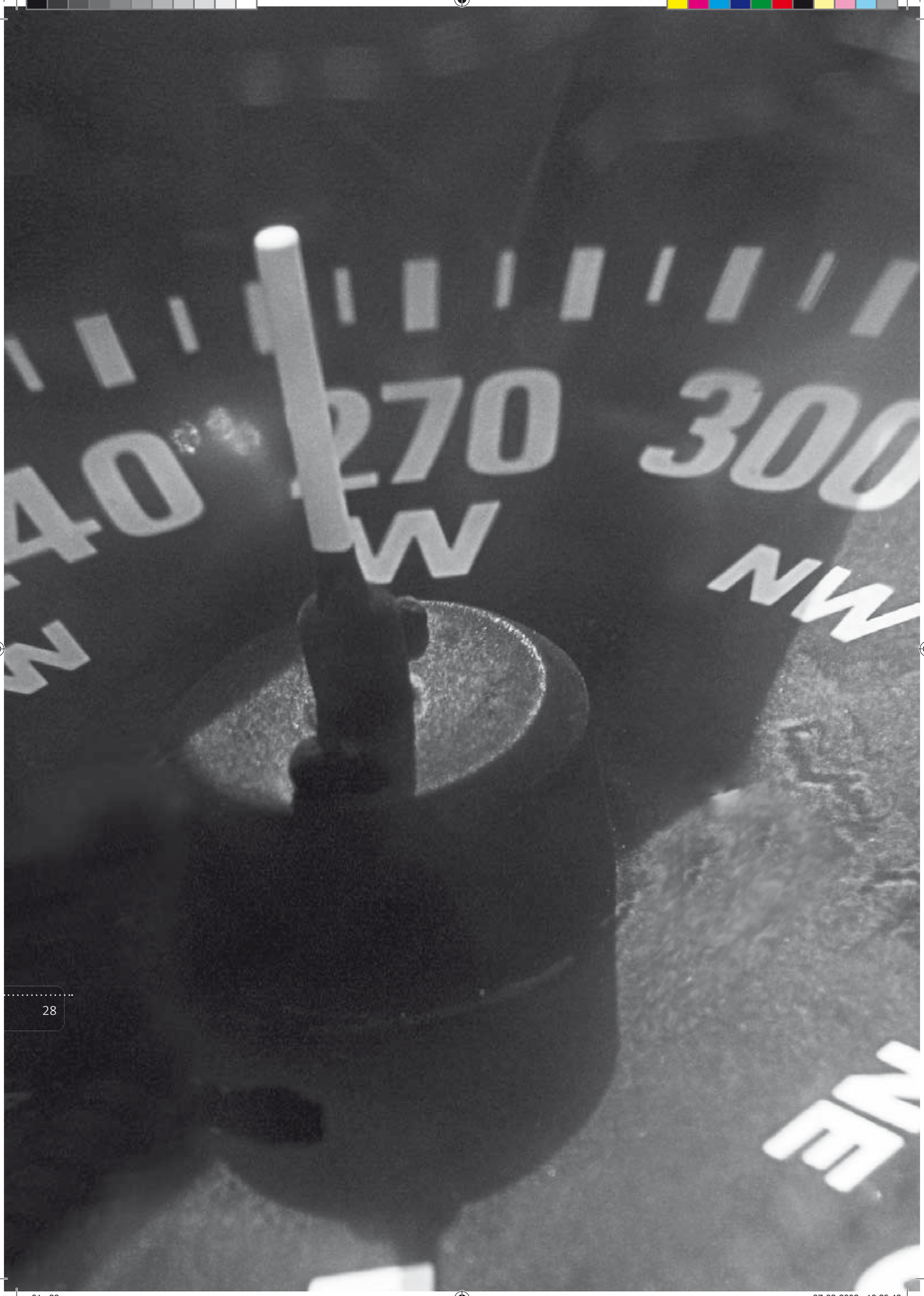

01 28
07-02-2008 10:25:48

4 De voorbereiding

In hoofdstuk 2 werd het belang geschetst van de voorbereiding van jongerenprojecten. In het hoofdstuk dat volgt zullen we dieper ingaan op de voorbereiding die de Vlaamse actoren bieden, op de duur van hun programma, de thema's die worden aangekaart en de methodieken die worden toegepast. We zullen ook stilstaan bij een aantal thema's, zoals de verhouding praktische/inhoudelijke voorbereiding, intercultureel leren, samenwerken met lokale partners, taal en taalvaardigheid.

01 29 07-02-2008 10:25:48

4.1. Alle actoren bieden voorbereiding aan en 92% doet het zelf

Uit de vragenlijst en interviews blijkt dat alle actoren een voorbereiding aanbieden. 92% van de actoren heeft een eigen voorbereidingsaanbod. Slechts 1 jeugdorganisatie die zendorganisatie is, 3 hogescholen en 1 universiteit hebben geen eigen aanbod, maar doen beroep op externe gespecialiseerde vormingsorganisaties of verwijzen de jongeren door naar interessante websites en/of organisaties.

Naast het aanbieden van een eigen voorbereidingsaanbod, verwijzen organisaties ook door naar interessante websites (63%). Sommige actoren bieden ook brochures aan (45%). Slechts in laatste instantie wordt ook doorverwezen naar andere organisaties (30%):

Figuur 4.1: het voorbereidingsaanbod van de actoren

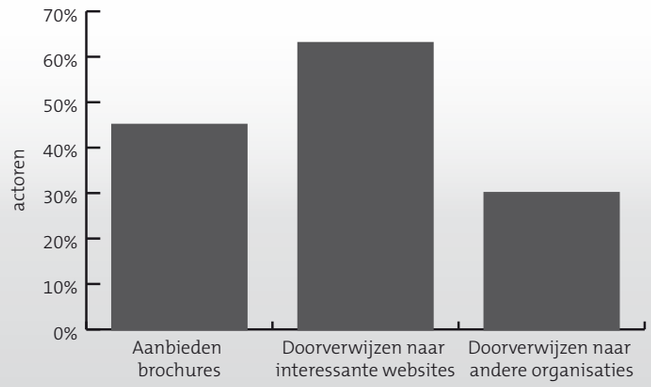

- voor het verstrekken van informatie: sommige ngo's hebben een aanbod voor secundaire en hogescholen en of jeugdbewegingen
- voor de organisatie van een landenspecifieke voorbereiding: sommige vzw's verzorgen een deel van de omkadering van hogeschoolstudenten
- voor het organiseren van een kamp of sociale stage in België: bij een aantal is een kamp/sociale stage binnen een organisatie die werkt rond migratie en/of sociale uitsluiting een verplicht onderdeel van de voorbereiding

Uit bijlage 4.1. blijkt dat het vooral hogescholen en universiteiten zijn die meer dan de andere actoren brochures aanbieden, doorverwijzen naar interessante websites en naar andere organisaties.

Wat betreft de websites en de brochures, zien we dat er vooral doorverwezen wordt:

- voor administratieve problemen naar Jint vzw (Toast Mondial, Kamiel Info), Coprogram, VLIR-UOS
- voor praktische reisinfo naar Wegwijzer Reisinfo vzw en andere reisorganisaties
- voor info rond visum en paspoorten naar FOS Buitenlandse Zaken (Reis Wijs)
- voor info rond inentingen naar ITG en algemene ziekenhuizen
- voor info met betrekking tot ontwikkelingssamenwerking en het DAC-land: DGOS, BTC, VLIR-UOS, VVOB, VVSG, MO, 11.11.11. en andere ngo's
- voor info rond jeugd en jeugdbeleid naar de landendossiers van JINT
- voor specifieke landeninfo naar brochures, boeken en websites over het land van bestemming
- voor taalcursussen naar taalinstituten

01 30 07-02-2008 10:25:49

Meer dan een derde van de actoren (39% of 19/49) beschikt over een eigen brochure (bijv. een vademecum) en/of een eigen pagina op de website (bijv. FAQ) die speciaal opgesteld zijn voor de doelgroep. Deze bevatten in de meeste gevallen praktische en inhoudelijke informatie rond de voorbereiding, maar gaan ook dieper in op het verblijf ter plaatse. In het praktische luik wordt meestal aandacht besteed aan praktische reisinformatie, zoals:

- ticket, paspoort, visum, rijbewijs en 'research permit' [1]
- financiële aspecten van de reis: subsidie/reisbeurs en kosten ter plaatse
- gezondheid: inentingen, medicatie en gezondheidstips
- ziekteverzekering, ongevallenverzekering, burgerlijke aansprakelijkheid en reisbijstandsverzekering
- veiligheid: politieke risico's, transport, diefstal en noodsituaties

In het inhoudelijke deel wordt dieper ingegaan op:

- het land en de regio waar men naar toe reist
- ontwikkelingssamenwerking
- interculturaliteit en interculturele verschillen
- taalkennis
- duurzaam toerisme
- beeldvorming: fotografie, video, ...

Een minderheid van de brochures heeft ook aandacht voor de persoonlijke voorbereiding en toetst naar de persoonlijke verwachtingen van de jongere, zoals ook de meeste wel aandacht hebben voor de praktische afhandeling van de ervaring, maar te weinig stilstaan bij de omgekeerde cultuurshock en bij de vraag hoe de ervaring kan gevaloriseerd worden. Een aantal brochures slagen er in om van het vademecum een interactief document te maken dat tijdens de voorbereiding door de jongere kan gebruikt en ingevuld worden. Het vademecum 'Reisbeurzen Ontwikkelingssamenwerking' van de Katholieke Universiteit Leuven (International Office, 2007) zet de studenten aan om op voorhand na te denken over hun persoonlijke en professionele verwachtingen. Het boekje bevat tevens:

- concrete informatie rond verzekeringen
- de gids 'Gezond op reis' van het ITG
- een voorbeeld van een reisapotheek
- een literatuurlijst
- een 'emergency card' die de jongere bij zijn internationaal reispas of identiteitskaart kan bewaren
- een informatieblad voor de thuisblijvers (vluchtnummers, verzekeringsdetails, bankgegevens om kaarten te blokkeren)
- evaluatieformulieren

Wat leren en cultureel leren betreft zijn er interessante testen voorhanden die de jongeren aanzetten om voor hun vertrek na te denken over hoe ze leren en welke strategieën ze daarbij toepassen (Paige et al; 2002). Deze vragenlijsten bestaan voor leerprocessen in het algemeen (bijlage 5), voor het leren van een taal (bijlage 6) en voor intercultureel leren in het bijzonder (bijlage 7). Ze zijn zeker een aanrader om ook in groep toe te passen en persoonlijk of gezamenlijk te evalueren.

[1] Voor sommige bestemmingen is een vergoeding vereist die je moet betalen om onderzoek te mogen doen.

01 31 07-02-2008 10:25:50

4.2. Duur van de voorbereiding: actoren trekken tijd uit voor de voorbereiding

4.2.1. De meerderheid van de actoren biedt 2 of meerdere dagen aan

Uit het onderzoek blijkt dat de meerderheid van de actoren een voorbereiding bieden van één, twee of meerdere dagen. Van de 59 actoren die een eigen aanbod hebben, zijn er 45 (70%) die een voorbereiding bieden die over 2 of meerdere dagen verspreid is, terwijl 11 (17%) een voorbereiding organiseren van 1 tot 2 dagen [2]. Slechts 2 bieden een voorbereiding die minder dan een dag duurt. Van 1 organisatie beschikken we niet over de gegevens. Vertrekkende van alle deelnemende organisaties krijgen we de volgende figuur:

Figuur 4.2: duur van het voorbereidingsaanbod

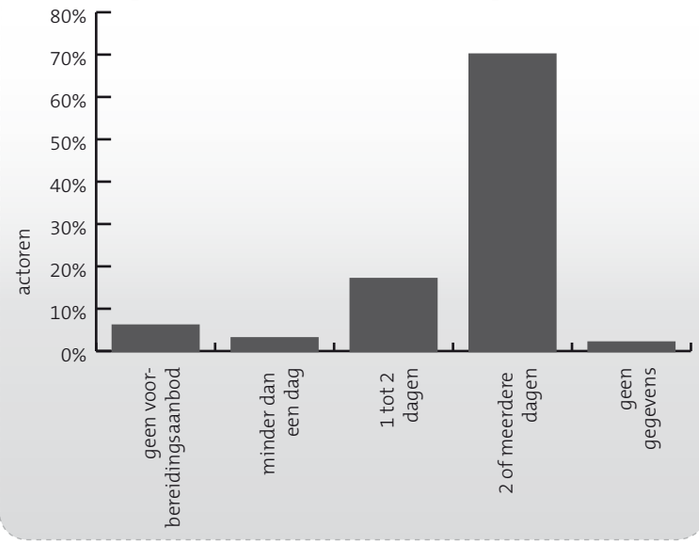

4.2.2. Het jeugdwerk biedt de langste voorbereidingen aan en universiteiten de kortste

Binnen het **jeugdwerk** organiseren 12 (van de 14 actoren die een eigen aanbod hebben) een voorbereiding van meer dan twee dagen. In de praktijk komt dit neer op verschillende weekends, soms tot vier toe. Het traject dat zij organiseren ziet er meestal als volgt uit: er wordt een **informatieavond of -dag** georganiseerd, gevolgd door een **wegwijsweekend of oriëntatieweekend** waar de focus ligt op de persoonlijke leefwereld van de jongeren en waarin getest wordt naar hun persoonlijke motivatie. Daarop volgt een **voorbereidingsweekend** dat meestal meer inhoudelijk is geïnspireerd, vaak nog gevolgd door een **landeninfodag** waar specifieke info rond het DAC-land wordt gegeven. Sommige jeugdorganisaties bieden daarnaast een **open aanbod** dat kan gaan van technische vorming over taalcursussen tot ecologische vorming, terwijl anderen vragen aan de jongeren om een kamp in België te volgen als voorbereiding op de buitenlandse ervaring.

Wat de **hogescholen** betreft, zijn er 6 (van de 11 met een eigen aanbod) die meer dan 2 dagen voorbereiding voorzien voor de studenten. Meestal wordt gestart met een **informatiedag** die als deel wordt gezien van de voorbereiding. Sommige hogescholen grijpen dit moment aan om jongeren te oriënteren en naar hun motivatie te toetsen. Vervolgens worden **intakegesprekken** georganiseerd, in vele gevallen worden deze afgenomen door mensen die daar ter plaatse zijn geweest. De eigenlijk **voorbereiding neemt binnen de departementen verschillende vormen aan**: soms is er een maandelijkse

[2] Ook infosessies en infodagen zijn hier in rekening gebracht omdat zij door de actoren gezien worden als deel van de voorbereiding.

01 32 07-02-2008 10:25:50

bijeenkomst, soms wordt een deel van de voorbereiding in de lessen geïntegreerd, in andere gevallen wordt een buitenschoolse activiteit voorbereid (zoals een Noord-Zuid kerstfeest of een reismarkt georganiseerd door de studenten). Een aantal hogescholen starten ruim een jaar op voorhand met de voorbereiding en in sommige hogescholen zijn er studiepunten aan verbonden.

Eén universiteit en één universitaire stichting (op een totaal van de 5 met een eigen aanbod) bieden de studenten een voorbereiding aan van 2 of meerdere dagen. In het éne geval is dit verplicht, in het andere geval gaat het om een open aanbod. In tegenstelling tot de hogescholen waar de voorbereiding wordt geboden op departementsniveau, hebben de **universiteiten** een beperkter aanbod op centraal niveau. Meestal wordt een **infoavond** georganiseerd, soms per continent, soms in de vorm van een reisbeursmarkt. Deze wordt net als bij de hogescholen als deel gezien van de voorbereiding. Slechts 1 universiteit organiseert een **voorbereidingsdag** die verplicht is voor alle vertrekkers.

Alle **ngo's** bieden een vorming aan van minstens 2 dagen, hoewel de gemiddelde duur minder bedraagt dan bij de jeugdorganisaties. Slechts één ngo organiseert een **infosessie** voor geïnteresseerde jongeren, terwijl de meesten jongeren rekruteren via een bekendmaking op de website. Bij ngo's vormt de **sollicitatie en het selectieproces** een belangrijk deel van de voorbereidingsfase. Er wordt in vele gevallen aan de jongeren een cv en een motivatiebrief gevraagd. In enkele gevallen wordt een vragenlijst gebruikt die aan de hand van selectiecriteria toetst naar: hun motivatie en wat ze er achteraf willen mee doen, hun verwachtingen en hun visie over ontwikkelingssamenwerking, hun ervaring in België en sociaal engagement, hun talenkennis. Meer dan bij het jeugdwerk, de hogescholen en de universiteiten is de rol van het **persoonlijke en individuele gesprek** centraal tijdens de voorbereiding. Dit vindt plaats met de verantwoordelijke van het vrijwilligerswerk/de stage en/of met de regioverantwoordelijke die het laatste woord hebben over de uitzending.

Ook 8 van de 9 **gemeentelijke/stedelijke diensten voor ontwikkelingssamenwerking** organiseren een vorming van minstens 2 dagen. Sommigen organiseren ook verschillende weekends. Hun aanpak leunt heel erg aan bij die van het jeugdwerk, behalve dat zij geen open infodagen organiseren. De bekendmaking van het programma gebeurt meestal via secundaire scholen en jeugdorganisaties. Heel wat diensten bieden een langdurige voorbereiding aan. Zo organiseert gemeente X 15 sessies voor het vertrek. Concreet betekent dit dat de jongeren om de 6 weken samenkomen voor een halve dag, een dag of een weekend en dat er ruim anderhalf jaar op voorhand met de voorbereiding wordt gestart.

Ook de **andere actoren** bieden een uitgebreide voorbereiding aan, met uitzondering van één reisorganisatie, één tweedelijnsorganisatie en één van de overheidsactoren. Het zijn vooral de vzw's die een specifiek aanbod op maat aanbieden, gericht naar een bepaald land en/of een bepaald project. Het aanbod neemt de vorm aan van een **traject dat verschillende maanden in beslag neemt**.

01 33 07-02-2008 10:25:50

4.3. Thema's die aan bod komen tijdens de voorbereiding

4.3.1. Praktische voorbereiding

4.3.1.1. Geen primair aandachtspunt voor de actoren, wel voor de jongeren

In de vragenlijst werd gevraagd naar de thema's waaraan het meest aandacht wordt besteed tijdens de voorbereiding. Wanneer we deze analyseren (tabel 4.1), zien we dat de praktische punten die centraal staan in de concentrische cirkel benadering van Beulah Rohrlich (1993) niet de eerste plaats bekleden.

Actoren besteden het meest aandacht aan inhoudelijke thema's, zoals: respectvol gedrag ter plaatse en intercultureel leren. Deze twee thema's bekleden bij de jongeren een minder relevante plaats. Volgens de perceptie van de actoren vertonen jongeren vooral noden op het vlak van inentingen, logies, reisverzekering, transport van en naar de bestemming, ziekte, geld, ... Wat informatie over het gastland en over paspoort en visum betreft stemmen de verwachtingen van de actoren en de jongeren wel overeen.

4.3.1.2. Bied voorbereiding op maat: voorzie de praktische voorbereiding vóór de inhoudelijke en houd rekening met variabelen als leeftijd, eerdere ervaring en persoonlijkheid van de jongere

Tijdens de interviews stellen enkele organisaties (interview met andere actor D, 26/09/2007) dat het belangrijk is om een apart moment te voorzien voor de praktische informatie. Bovendien passen zij de concentrische cirkel benadering toe in de praktijk door dit moment te organiseren voor de inhoudelijke thema's aan bod komen. Volgens jeugdorganisatie L (interview, 20/09/2007) hangt de mate waarin aandacht moet besteed worden aan die praktische voorbereiding dan weer af van de **leeftijd** van de jongeren. Hoe jonger de leeftijdscategorie van de deelnemers, hoe meer men dient stil te staan bij de praktische elementen.

> *"De meeste vragen van jongeren zijn rond praktische dingen, maar ik denk niet dat we daar het meest tijd moeten insteken. Een jongere die inhoudelijk beter voorbereid is, zal ook beter met praktische problemen kunnen omgaan. Daar ben ik 100% van overtuigd. Inhoudelijk werken we rond vooroordelen, bijvoorbeeld Afrikaanse tijd. We laten hen zien dat dit weinig te maken heeft met een Afrikaans karakter of met Afrikaanse mentaliteit, want dan spreek je over 48 landen tegelijk. We laten hen zien dat de bus in Afrika pas vertrekt als hij vol is, omdat op die manier geld uitgespaard wordt."*
>
> *(Interview met andere actor D, 26/09/2007)*

Ook als jongeren een **eerdere interculturele ervaring** hebben gehad en volgens het model van Bennett in de minimisatie- of aanvaardingsfase zitten, kan men beroep doen op de voorhanden zijnde ervaring en expertise en is minder praktische voorbereiding nodig. *"Het is altijd een middenweg zoeken tussen jongeren die al een stukje van de wereld hebben gezien en de eerste vertrekkers"*, stelt jeugdorganisatie M (interview, 03/10/2007).

Voor jeugdorganisatie H (interview, 12/09/2007) is het cruciaal dat je tijdens de voorbereiding naar de **persoonlijkheid** en het karakter van de jongere kijkt. Andere actor D (interview, 26/09/2007) ziet dan weer een verband tussen de inhoudelijke en de praktische voorbereiding: hoe beter de jongeren inhoudelijk voorbereid zijn om met interculturaliteit om te gaan en interculturele problemen op te lossen, hoe meer ze in staat zullen zijn om ook met praktische problemen om te gaan.

Uit dit alles blijkt dat een flexibele voorbereiding het beste antwoord kan bieden om op de noden van de jongeren in te spelen. Maar weinig organisaties toetsen op voorhand naar de noden van de jongeren. Nochtans zou het in kaart brengen van hun vragen en verwachtingen de kwaliteit van

01 34 07-02-2008 10:25:50

de voorbereiding kunnen verbeteren (interview met ngo J, 18/10/2007). Gemeente I (interview 16/10/2007) ziet hierbij een belangrijke taak weggelegd voor de begeleiders: *"De voorbereiding moet je continu aanpassen aan je groep. Daarom is het belangrijk om goed opgeleide begeleiders te hebben die het ganse traject van nabij volgen."*

Tabel 4.1: aandachtspunten tijdens de voorbereiding

Vanwege de organisatie	Vanwege de jongere
1. Respectvol gedrag ter plaatse	1. Inentingen
2. Intercultureel leren	2. Gastland
3. Gastland	3. Paspoort, visum
4. Paspoort, visum	4. Logies
5. Socio-politico-economische situatie	5. Reisverzekering
6. Inentingen	6. Transport van en naar bestemming
7. Veilig reizen	7. Ziekte
8. Samenwerken met lokale partners	**8. Intercultureel leren**
9. Ziekte	9. Taal
10. Reisverzekering	10. Geld
11. Kledijcode	11. Subsidiedossier
12. Logies	12. Samenwerken met lokale partners
13. Religie	13. Transport ter plekke
14. Transport van en naar bestemming	14. Veiligheid, agressie, geweld
15. Veiligheid, agressie, geweld	**15. Respectvol gedrag ter plaatse**
16. Geld	16. Socio-politico-economische situatie
17. Duurzaam reizen	17. Veilig reizen
18. Transport ter plekke	18. Kledijcode
19. Taal	19. Duurzaam reizen
20. Subsidiedossier	20. Projectmanagement
21. Projectmanagement	21. Religie

4.3.2. Inhoudelijke voorbereiding: intercultureel leren, taal leren en samenwerken met lokale partners verdienen centrale aandacht

Uit de enquêtes en de interviews kwamen drie inhoudelijke thema's meer naar voor dan anderen. Terwijl alle organisaties tijdens de voorbereiding de meeste aandacht besteden aan interculturaliteit en intercultureel leren zijn ze er zich bewust van dat er meer aandacht zou moeten gaan naar het verbeteren van taal/taalvaardigheden van de jongeren/studenten en naar het optimaliseren van de samenwerking met de lokale organisatie/partner. Over het algemeen is er weinig aandacht voor duurzaam reizen en projectmanagement en treedt er een groeiende aandacht op voor religie en kledijcode, afhankelijk van het land waarnaar wordt gereisd.

4.3.2.1. Intercultureel leren: persoonsgericht/intercultureel versus wereldgericht/Noord-Zuid

In tegenstelling tot ngo's en gemeentelijke/stedelijke diensten voor ontwikkelingssamenwerking, gaan jeugdorganisaties minder uit van de Noord-Zuid tegenstelling, maar van interculturele uitwisseling. Dit heeft een invloed op de voorbereiding die ze aanbieden. Uit de interviews blijkt dat jeugdorganisaties vaker vertrekken van de leefwereld van de jongere zelf, om vervolgens stil te staan bij de eigen cultuur en gewoontes. Van hieruit wordt dan de link gelegd naar interculturaliteit en het leven in een andere cultuur. Ngo's en gemeentelijke/stedelijke diensten vertrekken eerder van een globale benadering waarin de Noord-Zuid problematiek centraal staat. Dan volgt een focus op het land en de partner waar de jongere naar toe reist. Gemeentelijke dienst I (interview 16/10/2007) licht toe: *"Wij vertrekken van de wereld, van het thema van duurzame ontwikkeling. Dan kijken we naar de gevolgen die dit heeft op het gastland waar ze naar toe gaan. Halverwege wordt het betrokken op wie ze zelf zijn en wat ze zelf kunnen doen".*

> *"Het N-Z aspect komt in onze voorbereiding meer aan bod. We zouden nog sterker op dat interculturele moeten doorgaan. Het zou minder tot conflicten leiden. Ik sluit niet uit dat we daar nog meer moeten samenwerken met andere actoren."*
>
> *(Interview met ngo J, 18/10/2007)*

01 35 07-02-2008 10:25:50

Figuur 4.3: het verschil tussen een persoonsgerichte/interculturele en een wereldgerichte/Noord-Zuid voorbereiding

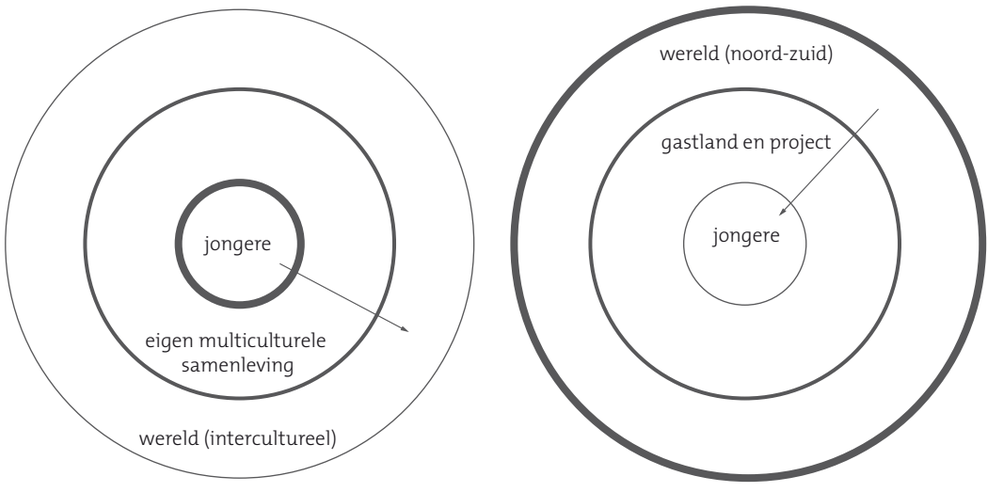

Ook hogescholen en universiteiten zullen eerder vertrekken van het thema ontwikkelingssamenwerking en meer nog dan ngo's zullen zij vooral informatieverstrekking verlenen aan de studenten. Thema's als mondiale economische verhoudingen, geschiedenis van het land van bestemming en zin en onzin van ontwikkelingssamenwerking komen aan bod. Ervaringsgerichte vormen van voorbereiding worden minder gebruikt.

> *"Vroeger gingen we niet zo in op het persoonlijke aspect. Nu merken we dat heimwee bijvoorbeeld. toch iets is waar je moet op inspelen, dus dat persoonlijke aspect is in de voorbereiding belangrijker geworden."*
>
> *(Interview met andere actor D, 26/09/2007)*

Vzw's en tweedelijnorganisaties bieden eerder een combinatie aan van bovenstaande modellen. Enerzijds is er aandacht voor persoonlijke aspecten en interculturele training waarin een antwoord wordt geboden op wat cultuur is en hoe de jongere zelf met cultuurverschillen omgaat. Anderzijds is er aandacht voor ontwikkelingsprocessen. Zo staat tweedelijnsorganisatie H stil bij drie thema's:

- Wat is er aan de hand: een stand van zaken volgens de Millenniumdoelstellingen van de VN
- Hoe zit het in elkaar: een bespreking van de verschillende aspecten van de sociale realiteit
- Ondersteunen van ontwikkelingsprocessen: een overzicht van de verschillende vormen, actoren en niveaus van ontwikkelingssamenwerking, met specifieke aandacht voor de rol van ngo's en de rol van de stagiair in ontwikkelingssamenwerking.

Organisaties die vanuit de vredesbeweging zijn gegroeid, leggen de nadruk tijdens de voorbereiding eerder op conflict, conflicthantering en actieve geweldloosheid in plaats van op interculturaliteit (Interview met jeugdorganisatie K, 19/09/2007).

Volgens ngo H (interview 04/10/2007) en gemeente I (interview 16/10/2007) is genuanceerde en realistische beeldvorming, inclusief het beeld dat jongeren hebben van hun stageplaats en/of gastgezin, centraal als invalshoek voor intercultureel leren. Enerzijds moet je jongeren voorbereiden op extreme armoede, anderzijds waarschuwt gemeente I dat jongeren geen eenzijdig beeld van het Zuiden mogen krijgen. Hij gaat verder: *"De jongeren verwachten dat ze terecht komen in extreme armoede. Tijdens de eerste week zijn ze daarin ontgoocheld als ze de rijkdom in de hoofdstad zien."* Ook

01 36 07-02-2008 10:25:51

universiteit B vindt het belangrijk om de studenten voor te bereiden rond een juiste beeldvorming van het Zuiden. Zij zetten de studenten aan om daarrond te reflecteren bij het nemen van foto´s en het maken van video's.

De voorbereiding rond intercultureel leren is in de meeste gevallen geënt op de aanwezige ervaring en expertise die opgebouwd is gedurende de voorbije jaren. *"Veel wordt gehaald uit de evaluaties van de vorming, wat we dan meenemen naar het volgend jaar toe"*, stelt ngo J (interview, 18/10/2007). Over het algemeen wordt weinig verwezen naar wetenschappelijke bronnen en/of literatuur rond interculturaliteit. Er wordt wel gerefereerd naar de visie van Geert Hofstede [3]. Een andere filosofie waarnaar verwezen wordt is de filosofie van ervaringsgericht en lerend leren en thematisch gecentreerde interactie van Ruth Cohn [4].

4.3.2.2. Taal en taalvaardigheid: het belang ervan wordt nog onderschat

In het vorige hoofdstuk werd het belang aangetoond van taalvaardigheid om met probleemsituaties om te gaan. Ook uit de interviews kan worden afgeleid dat taal heel belangrijk is. Toch stellen we vast dat het leren van taal tijdens de voorbereiding een niet zo belangrijk aandachtspunt is, zeker wanneer het om korte verblijven gaat. *"Jongeren kennen de taal soms te weinig, daardoor loopt het vaak mis"*, voegt ngo H er aan toe.

> *"Taal vindt men belangrijk, maar er wordt niet altijd werk van gemaakt, zeker wanneer het om korte verblijven gaat. Bij G wordt er bijvoorbeeld niet doorverwezen naar taalinstituten, wanneer jongeren niet of onvoldoende de taal kennen."*
>
> *(Interview met jeugdorganisatie G, 11/09/2007)*

Naar taalkennis wordt vaak getoetst tijdens het selectiegesprek (Interview met jeugdorganisatie N en O; 16/10/2007), maar jongeren geven aan dat het onvoldoende onder de knie hebben van technisch taalgebruik een probleem vormt. Hogeschool N (interview 15/10/2007) die studenten uitzendt in het kader van de lerarenopleiding licht toe: *"Jongeren mogen dan wel de taal kennen, het is belangrijk dat zij ook de onderwijstaal en het specifieke onderwijsjargon onder de knie hebben"*.

4.3.2.3. Samenwerken met lokale partners = finaliteiten afstemmen en wederkerigheid garanderen

> *"Het was niet zo duidelijk wat wij daar kwamen doen. Mensen vroegen naar geld en blijkbaar was dit voor de leiding ook een grote verrassing."*
>
> *(Interview met jeugdorganisatie J, 12/09/2007)*

In hoofdstuk 2 hadden we aandacht voor de rol van de gastorganisatie of partnerorganisatie in het Zuiden. Deze signaleerden dat het niet altijd de jongere is met het juiste profiel die in de organisatie terechtkomt, dat er meer communicatie moet zijn tussen de zendorganisatie en de lokale organisatie en dat ze zelf meer betrokkenheid willen bij de voorbereiding van het jongerenproject. De jongere mag dan wel voorbereid vertrekken en weten hoe zij/hij best samenwerkt met de lokale organisatie, een voorwaarde voor een goede samenwerking in de praktijk is dat de finaliteiten op voorhand zijn afgestemd en dat wederkerigheid de basis vormt. Is dit niet het geval, dan kan de jongere of student daar de dupe van worden.

[3] De Nederlandse socioloog Hofstede stelt cultuur voor als een ui (Globelink, 2007):
- met als buitenste schil symbolen
- net onder de buitenste schil helden en mythen
- nog meer naar binnen te: collectieve praktijken/rituelen
- de kern van de ui: waarden en normen

[4] Centraal staat het voortdurend waarnemen van jezelf en van de anderen (interview met universitaire actor E, 09/10/2007).

01 37 07-02-2008 10:25:51

Vooral wanneer de actoren uit Vlaanderen en het DAC-land uit twee verschillende sectoren komen, bijvoorbeeld uit het jeugdwerk en uit de internationale samenwerking of uit het onderwijs en de internationale samenwerking, is het belangrijk dat de finaliteit van het jongerenproject en/of de uitwisseling op voorhand wordt besproken. Bij uitwisselingen binnen het jeugdwerk, onderwijs of de internationale samenwerking zelf is dit minder het geval, maar bij een uitwisseling tussen een jeugdbeweging en een ngo bijvoorbeeld kan er een discrepantie ontstaan in doelstellingen. Daarom is het belangrijk dat de partner in het Zuiden van bij de voorbereiding wordt betrokken en dat hij er een evenwaardige hoeveelheid tijd en middelen in kan investeren.

Verschillende actoren, zowel uit de hogescholen als uit de categorie 'andere' argumenteren dat voorbereidende missies naar het terrein heel belangrijk zijn. *"Helaas heeft men daar niet altijd de tijd en de middelen voor"* (Interview met Hogeschool N, 15/10/2007). Uit de interviews blijkt ook dat de meerwaarde van uitwisselingen verhoogt *"als er een traject kan afgelegd worden met een partner. Er kan dan niet alleen in de breedte worden gewerkt maar ook in de diepte"* (Interview met jeugdorganisatie K, 19/09/2007). Eén actor wijst op het belang van werkbezoeken van de lokale promotoren uit het Zuiden naar onze organisaties in Vlaanderen als hefboom om de realiteit van onze jongeren/studenten te kaderen. *"In plaats van prospectie ter plaatse, past men bezoeken van de partners naar hier toe. Dat is veel interessanter, dan weet je wat er leeft."* (Hogeschool N, 15/10/2007).

Wat de hogescholen betreft, licht Hogeschool M (03/10/2007) toe: "*Het is belangrijk dat er communicatie is tussen de twee promotoren. Vaak is dit niet het geval en heb je enkel communicatie tussen de promotor en de student en de student en de lokale promotor. Enkel wanneer ontwikkelingssamenwerking evolueert naar een institutionele samenwerking, kan ook de wederkerigheid beter gegarandeerd worden. Ideaal is dat er een onderwijs-overeenkomst is, waar ontwikkelingsamenwerking een deel van vormt. Dat is duurzamer op lange termijn."*

Meer dan de andere actoren bewaken ngo's en vzw's de participatie van de partners van bij het selectieproces. Ngo J (interview, 18/10/2007) vraagt op voorhand aan de partners welk profiel vrijwilliger of stagiair zij willen. Ngo H (interview, 04/10/2007) vraagt aan de jongeren om hun cv in de plaatselijke taal op te stellen. Bovendien dienen de jongeren ook hun eigen dossier op te stellen waarvoor zij op voorhand in contact moeten treden met de partner. Dit dossier bevat ook praktische zaken en is bijgevolg een middel om afspraken rond logement, transport, voeding en taakomschrijving in orde te brengen. Binnen het jeugdwerk zijn het vooral de interculturele organisaties die wederkerigheid garanderen omdat de uitwisseling van de jongeren in twee richtingen plaats vindt.

4.3.3. Administratieve voorbereiding

Slechts 48% van de actoren zeggen de jongeren administratief te ondersteunen. Het jeugdwerk en de gemeentelijke/stedelijke diensten voor ontwikkelings-samenwerking zijn hier het actiefst. Uit de interviews blijkt dat er zich twee problemen voordoen op het vlak van jongerenmobiliteit en administratie. Eerst en vooral is er geen eenduidigheid in de regelgeving. Via sommige programma's kunnen jongeren een collectieve vrijstelling krijgen van stempelcontrole, via andere organisaties lukt dit niet. Anderzijds worden diensten als RVA en kinderbijslagdienst als te hoogdrempelig ervaren door de jongeren.

> *"Het is en blijft een heel ingewikkelde materie, met heel veel uitzonderingen op de regel."*
> *(Interview met Jeugdorganisatie G, 11/09/2007)*

4.4. Methodieken

4.4.1. Participatie van jongeren uit het Zuiden, van teruggekeerde jongeren, maar ook van ervaren volwassenen is belangrijk

> *"De voorbereiding is vrij wit. Jongeren vragen meer inbreng van mensen van het Zuiden."*
> *(Interview met jeugdorganisatie H, 12/09/2007)*

Bij de vorming worden over het algemeen weinig mensen uit het Zuiden zelf betrokken. In sommige jeugdorganisaties wordt dit opgelost door de voorbereiding te laten samenvallen met de tussentijdse evaluatie van de buitenlandse jongeren die in Europa verblijven. Ook de betrokkenheid van de partners tijdens de voorbereiding kan verhoogd worden. Jeugdorganisatie L (20/09/2007) doet dit door de partner vragen te laten voorbereiden die door de deelnemers worden beantwoord tijdens de voorbereiding.

Binnen het jeugdwerk is het de traditie om teruggekeerde jongeren te betrekken bij de voorbereiding van de nieuw vertrekkers, maar ook binnen de hogescholen en de universiteiten vindt men het een meerwaarde om teruggekeerde studenten te betrekken bij de voorbereiding (Interview met jeugdorganisatie L, 20/09/2007; interview met Hogeschool N, 15/10/2007). Zo worden er landen-markten en praatcafés georganiseerd waarin teruggekeerde jongeren hun ervaringen delen en tentoonstellen. Toch waarschuwt Jeugdorganisatie G (11/09/2007) dat jongeren oudere personen vragen met veel ervaring in het Zuiden. *"Vroeger werkten wij met vrijwilligers in het Zuiden met veel ervaring, maar jongeren aanvaarden dit niet gemakkelijk. Wij denken altijd dat peer to peer de manier is, maar blijkbaar is dit niet zo."*

> *"Betrokkenheid van teruggekeerde studenten bij de voorbereiding is belangrijk."*
> *(Interview met Hogeschool N, 03/10/2007; interview met andere actor D, 26/09/2007)*

4.4.2. Ervaringsgericht versus kennisgericht leren: de kracht van rollenspelen en interactieve methodieken en het belang van werken rond interculturaliteit en sociale uitsluiting in België

Jongeren geven zelf aan dat ze veel hebben aan een ervaringsgerichte aanpak. *"Rollenspelen hebben het meest effect. Dat is wat ze ons vertellen bij hun terugkeer"*, zegt een medewerker van ngo H (interview, 04/10/2007). Eerder zagen we dat jongeren die inhoudelijk beter voorbereid zijn, ook beter met praktische problemen kunnen omgaan op het terrein. Door ervaringsgericht te werken, verhoogt men dit positieve effect.

Uit de interviews blijkt dat jeugdorganisaties en de andere actoren meer gericht zijn op ervaringsgericht leren, terwijl ngo's, hogescholen en universiteiten eerder uitgaan van een kennisgerichte aanpak. Hoewel deze correlatie niet altijd opgaat, want ook een aantal hogescholen, ngo's en één universitaire actor richten ervaringsgerichte leerprocessen in. Jongeren worden aangezet om hun medekandidaten informatie te verstrekken door een thema verder uit te diepen, om deel te nemen aan een oefening in een vreemde stad of om een sociale stage te organiseren in België. Vier actoren (jeugdorganisaties K, L, M en universitaire actor E) wijzen op het belang van het werken rond sociale uitsluiting en migratie in België zelf, omdat het een eerste ervaring geeft met een situatie die voor sommigen vreemd is. *"Veel sociale uitsluitingsprocessen zowel hier als in het Zuiden lopen gelijk. Zo krijgen de jongeren een verhaal mee voor in het gastland"*, aldus universitaire actor E (interview, 09/10/2007).

> *"Het ultieme doel is om de studenten verschillende invalshoeken te laten ervaren en verschillende brillen mee te geven voor tijdens de inleefreis/stage en zeker en vast niet een eigen mening op te dringen."*
> *(interview met universitaire actor E, 09/10/2007)*

01 39 07-02-2008 10:25:51

Uit de gesprekken met de actoren komen vele manieren naar voor om interactief te werken en jongeren maximaal te betrekken bij de voorbereiding. Er wordt de jongeren gevraagd een workshop voor te bereiden, een presentatie te maken, een landendossier/projectdossier/portfolio op te stellen die ze dan aan elkaar voorstellen. Vaak worden films/documentaires besproken en worden spelen rond interculturaliteit gespeeld (Rafa Rafa, De Wereld in Kaart, Stellingenspel rond de Noord-Zuid problematiek [5]).

Tot slot stellen we vast dat een aantal variabelen zoals leeftijd, de duur van het verblijf en de modaliteit (groep versus individueel) de omkadering mee bepalen. Voor korte periodes worden jongeren die binnen dezelfde sector worden uitgestuurd, eerder kennisgericht opgeleid dan ervaringsgericht, omdat men ervan uitgaat dat als jongeren maar drie maanden gaan, *"de cultuurshock en de dip niet zo sterk naar boven komen"* (interview met jeugdorganisatie N, 09/10/2007; interview met ngo H, 04/10/2007). Eén actor waarschuwt ervoor dat jongeren die voor een korte periode vertrekken, even goed moeten opgeleid worden, omdat de tijd op het terrein er niet is om fouten te maken en opnieuw recht te zetten (interview met Hogeschool N, 15/10/2007). Verder blijkt ook uit het onderzoek dat hoe ouder de jongeren zijn, hoe groter de kans bestaat dat ze een kennisgerichte voorbereiding krijgen. Wanneer een groep wordt voorbereid op een (inleef)reis, zullen de actoren meer aandacht besteden aan de reeds aanwezige groepsdynamiek. Volgens ngo H (interview, 04/10/2007) en andere actor (interview, 26/09/2007) is het in dat geval belangrijk *"om informele leermomenten tussen de deelnemers te stimuleren"*.

> *"Interactieve voorbereiding en ervaringsgericht werken is een voorwaarde. Misschien gaan inleefateliers ook nog niet ver genoeg, want men blijft een rol spelen. Het zou tof zijn om jongeren bij Congolese gezinnen te laten langsgaan, te laten meekoken en mee-eten. Als je dat goed kadert voor jongeren, zijn ze daar zeker voor te vinden."*
> *(interview met jeugdorganisatie G, 11/09/2007)*

[5] Deze spelen zijn terug te vinden in Globelink, Een Stapje in de Wereld, een Wereld van Verschil. Een praktische handleiding voor de voorbereiding en nawerking van inleefreizen met jongeren naar het Zuiden. Antwerpen: Globelink.

01 40 07-02-2008 10:25:51

4.5. Besluiten op het vlak van de voorbereiding: accentverschillen tussen de actoren

Wat de voorbereiding betreft, kunnen we besluiten dat de meerderheid van de ondervraagde actoren een uitgebreide voorbereiding aanbieden van twee of meerdere dagen. Op inhoudelijk vlak werden echter wel een aantal verschillen vastgesteld. De actoren zijn namelijk in te delen in verschillende types en het type voorbereiding dat ze bieden hangt af van de relatie die ze hebben met de partner en/of de jongere. Type I organisaties (jeugdorganisaties bijvoorbeeld) bieden een intensief voorbereidingstraject aan van minstens 2 dagen en hebben een persoonsgerichte, intercultureel geïnspireerde en ervaringsgerichte aanpak omdat hun band met de jongeren heel sterk is. Type II organisaties, zoals ngo's bij wie de band met de partners sterker is dan de band met de jongeren, voorzien ook intensieve voorbereidingen die eerder vertrekken van een globaal wereldbeeld en de Noord-Zuid verhoudingen. Deze zijn vaker kennisgericht dan ervaringsgericht.

Toch blijkt uit de interviews dat bovenstaande correlatie niet altijd opgaat en dat:

- een aantal hogescholen meer ervaringsgericht werken dan andere
- niet alle universitaire actoren vertrekken vanuit de bestaande Noord-Zuid verhoudingen, maar daarentegen primaire aandacht besteden aan interculturaliteit en de eigen realiteit van de jongere
- sommige gemeentelijke/stedelijke diensten voor ontwikkelingssamenwerking een meer persoonlijke aanpak hebben dan andere
- de andere actoren een combinatie bieden van type I en type II

In plaats van te stellen dat een bepaalde sector een bepaalde omkadering biedt, kunnen we besluiten dat variabelen -zoals de relatie met de jongeren/partner, de finaliteit van de uitzending (interculturele uitwisseling/ontwikkelingssamenwerking), de duur van de ervaring (korte periode/lange periode), de leeftijd van de jongeren en de modaliteit van de reis (individueel/groep)- de omkadering bepalen.

De meerwaarde van onderstaand model ligt in zijn complementariteit. Beide types van voorbereiding hoeven elkaar niet uit te sluiten, maar kunnen elkaar aanvullen.

Figuur 4.4.: variabelen die de accentverschillen tussen de actoren bepalen

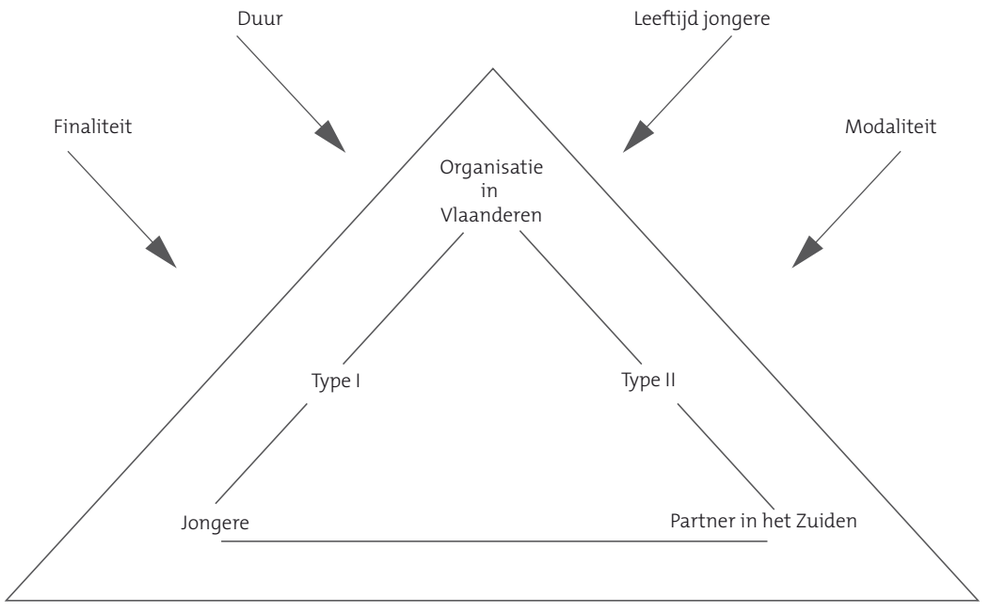

01 41
07-02-2008 10:25:51

4.6. Aanbevelingen voor de actoren, voor de jongeren en voor het beleid op het vlak van de voorbereiding

1. Vaak wordt er in de informatiebrochure rond het jongerenproject (vrijwilligerswerk, stage, inleefreis, ...) te veel gefocust op de praktische en inhoudelijke voorbereiding. Informatie rond de persoonlijke voorbereiding en de persoonlijke verwachtingen van de jongeren kan hen aanzetten om stil te staan bij de vraag hoe de ervaring kan gevaloriseerd worden. Bovendien kan een document dat uitnodigt tot interactie door de jongeren gebruikt en ingevuld worden tijdens de voorbereiding.

2. Het gebruik van testen (voor leerprocessen in het algemeen, voor het leren van een taal en voor intercultureel leren in het bijzonder) kan de jongeren helpen en inzicht geven over hoe ze leren en welke strategieën ze daarbij toepassen.

3. Uit onderzoek is gebleken dat de concentrische cirkel benadering best geïntegreerd wordt in de voorbereiding. De praktische voorbereiding verdient primaire aandacht, zeker voor jongere deelnemers en eerste vertrekkers.

4. Jongeren die inhoudelijk voorbereid zijn, zullen beter met praktische problemen kunnen omgaan. Om dit positief effect te vergroten, wordt de inhoudelijke voorbereiding best gekruid met praktijkvoorbeelden en ervaringsgerichte methodieken die de jongeren leren omgaan met praktische problemen.

5. De noden van de jongeren worden best op voorhand getoetst. De kwaliteit van de voorbereiding kan ook verbeterd worden door hun vragen en verwachtingen in kaart te brengen.

6. Genuanceerde beeldvorming is de hoeksteen van intercultureel leren. Jongeren kunnen voorbereid worden op armoede door hen een veelzijdig beeld van het probleem te geven en door samen met hen te reflecteren over de rol die ze bij hun terugkeer zullen spelen op het vlak van beeldvorming rond armoede en het Zuiden.

7. Taal en technische taalvaardigheden (bijvoorbeeld, onderwijstaal voor de studenten lerarenopleiding) zijn een belangrijk aandachtspunt tijdens de voorbereiding.

8. Het is cruciaal dat de finaliteiten van het jongerenproject op elkaar worden afgestemd. Participatie van de partner in het Zuiden is hierin belangrijk van bij de voorbereiding.

9. Het faciliteren van prospecties naar de projecten die jongeren zullen ontvangen en van bezoeken van de lokale promotoren aan Vlaanderen kan een middel zijn om de omkadering van jongeren die naar het Zuiden trekken te verbeteren.

10. Er wordt best rechtstreekse communicatie voorzien tussen de lokale promotor in het Zuiden en de promotor in Vlaanderen.

11. De participatie van de partners dient van bij het selectieproces bewaakt te worden. Ook hun betrokkenheid bij het opstellen van het profiel van de vrijwilliger of stagiair die zij wensen is cruciaal. Daarom is het belangrijk dat de jongeren hun cv in de plaatselijke taal opstellen en op voorhand contact hebben met de partner.

12. De regelgeving en administratie rond jongerenmobiliteit moet eenduidiger worden.

01 42 07-02-2008 10:25:52

13. Participatie van jongeren uit DAC-landen, van teruggekeerde jongeren, maar ook van ervaren volwassenen is belangrijk in de voorbereiding.

14. Tijdens de voorbereiding wordt ervaringsgericht leren best gecombineerd met kennisgericht leren. De jongeren zelf wijzen bij hun terugkeer op de kracht van rollenspelen en interactieve methodieken en het belang van werken rond interculturaliteit en sociale uitsluitingsprocessen in eigen land.

15. Tot slot worden de voordelen van een persoonsgerichte/interculturele aanpak die vooral door het jeugdwerk wordt toegepast best in combinatie gebruikt met de pluspunten van een wereldgerichte/Noord-Zuid benadering die in de meeste gevallen door ngo's wordt gebruikt.

01 43 07-02-2008 10:25:52

01 44
07-02-2008 10:25:52

5 Ondersteuning ter plaatse

Aan de hoeveelheid tekst die dit hoofdstuk beslaat ten opzichte van de aanbevelingen die zijn geformuleerd, kan gezien worden dat de begeleiding ter plaatse toch wel een grijze zone vormt in de organisatie van jongerenprojecten. Actoren in Vlaanderen hebben de voorbereiding in handen en richten de nawerking in, maar hebben een minder duidelijk beeld van wat er zich precies op het terrein afspeelt. Het spreekt voor zich dat de jongeren en de organisaties ter plaatse ons daar het meest zouden kunnen over inlichten. Jongeren produceren nochtans op het terrein een massa informatie via blogs en verslagen, ook worden eindevaluaties en in mindere mate tussentijdse evaluaties geschreven. Maar uit de interviews en de vragenlijsten blijkt dat deze informatie vaak niet verwerkt en gesystematiseerd wordt.

01 45 07-02-2008 10:25:52

5.1. Ondersteuning ter plaatse wordt op voorhand georganiseerd door 84% van de actoren

94% van de organisaties (58/62, want 2 zijn tweedelijnorganisaties) zegt ondersteuning te voorzien op het terrein. Slechts 2 hogescholen, 1 universiteit en één gemeentelijke/stedelijke dienst voor ontwikkelingssamenwerking doen dit niet. In 84% van de gevallen wordt deze ondersteuning op voorhand georganiseerd en geregeld.

5.2. Ondersteuning ter plaatse wordt vooral georganiseerd door eigen medewerkers en lokale ngo's

In de meeste organisaties (61%) wordt de ondersteuning geregeld door eigen medewerkers die in Vlaanderen of ter plaatse in het Zuiden de projecten opvolgen. Vooral bij de ngo's, gemeentelijke/stedelijke diensten voor ontwikkelingssamenwerking en de andere actoren wordt beroep gedaan op de eigen medewerkers. Het jeugdwerk doet vooral beroep op de omkadering door plaatselijke jeugdorganisaties. Naast de ngo's zelf zijn het vooral de hogescholen en de universiteiten die beroep doen op de omkadering door lokale ngo's.

Figuur 5.1: de ondersteuning ter plaatse

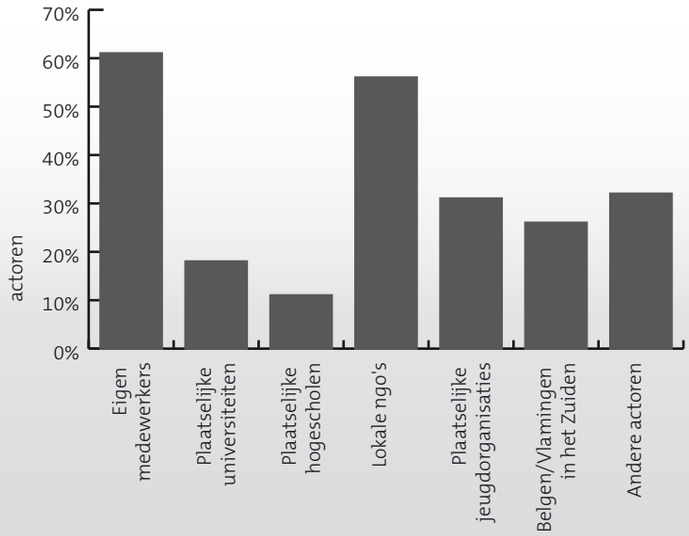

Tot slot spelen ook Belgen/Vlamingen in het Zuiden een belangrijke rol in de ondersteuning ter plaatse. Andere actoren die de ondersteuning garanderen zijn oud-vrijwilligers in het geval van jeugdorganisaties, bedrijven in het geval van hogescholen, coöperanten en regionale coördinatoren in het geval van ngo's, plaatselijke lokale besturen en ministeries in het kader van de stedenbanden.

01 46 07-02-2008 10:25:54

5.3. Het zijn vooral de lokale actoren die verantwoordelijkheid dragen voor de praktische ondersteuning

De ondersteuning op het terrein (onthaal van de jongere, zoeken naar huisvesting, bemiddeling bij huisvesting, begeleiding van de jongere, medische ondersteuning) gebeurt bij 35% van de actoren door de organisatie in het Zuiden (Figuur 5.2). In 20% van de gevallen wordt de ondersteuning verzekerd door de organisatie in Vlaanderen én de organisatie in het Zuiden. We zien dat jongeren een relatief kleine rol spelen. Dit betekent dat het vooral de partner ter plaatse is die een belangrijke investering levert voor het welslagen van de buitenlandse ervaring.

Figuur 5.2: de bijdrage van de verschillende actoren aan de ondersteuning ter plaatse

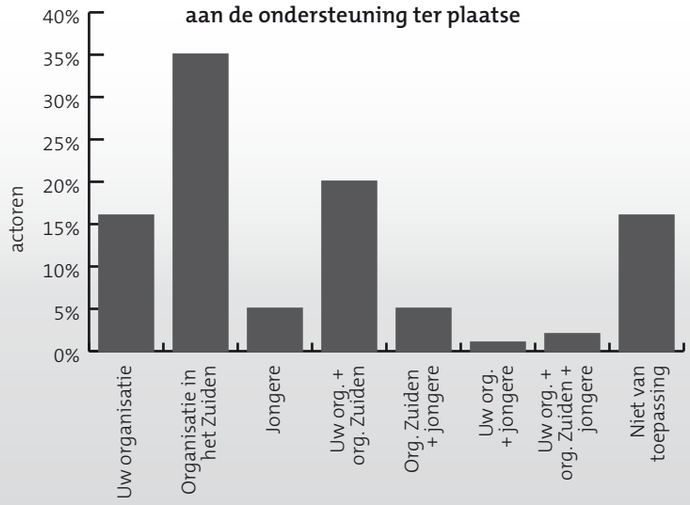

Het **onthaal van de jongere** wordt vooral door de organisatie in het Zuiden georganiseerd (47% van de actoren), in tweede instantie zijn beide organisaties er bij betrokken (26%). Het zijn vooral de hogescholen, de ngo's en de gemeentelijke/stedelijke diensten voor ontwikkelingssamenwerking die beroep doen op de lokale actoren. In het geval van de jeugdorganisaties is de ondersteuning meer een gedeelde verantwoordelijkheid van de beide actoren.

Ook op het vlak van **huisvesting** is de bijdrage van de lokale actor niet te onderschatten. In 52% van de gevallen is het de organisatie in het Zuiden die zoekt naar huisvesting. Vooral binnen het jeugdwerk en de ngo's speelt de partner een grote rol, maar ook bij de helft van de universiteiten en bijna de helft van de hogescholen en gemeentelijke/stedelijke diensten voor ontwikkelingssamenwerking is huisvesting zoeken een verantwoordelijkheid van de organisatie ter plaatse.

Bemiddeling bij huisvesting is (nog) niet nodig geweest bij 29% van de actoren, maar wat de overige organisaties betreft zijn het opnieuw de lokale actoren die hier de verantwoordelijkheid nemen.

De **begeleiding van de jongeren** wordt in de meeste gevallen (31%) door de twee actoren opgenomen en zelfs in een vierde van de organisaties (27%) door de zendorganisatie in Vlaanderen alleen.

Wat **medische ondersteuning** betreft is het de organisatie in Vlaanderen die hier de grootste verantwoordelijkheid draagt. Toch speelt de organisatie in het Zuiden opnieuw een relatief grote rol en is de verantwoordelijkheid van de jongere zelf heel klein. Bij de drie laatste variabelen (bemiddeling bij huisvesting, begeleiding van jongeren en medische ondersteuning) zijn de cijfers zo verdeeld, dat er geen uitspraken mogelijk zijn over de afzonderlijke actoren.

Uit deze bevindingen en de diepte-interviews kunnen we besluiten dat er een discrepantie bestaat tussen de betrokkenheid van de lokale actoren bij de inhoudelijke voorbereiding en de bijdrage die ze leveren aan de praktische ondersteuning ter plaatse. Waar ze nauwelijks of niet betrokken worden bij de inhoudelijke voorbereiding van jongerenprojecten, is hun rol bij de praktische ondersteuning van de jongeren niet weg te denken. Bovendien zien we ook dat de praktische ondersteuning ter plaatse vooral wordt opgenomen door de lokale organisaties, terwijl de inhoudelijke begeleiding een gedeelde of gereserveerde opdracht vormt voor de zendorganisatie in Vlaanderen. Deze twee discrepanties dienen als aandachtspunt meegenomen te worden, willen we de wederkerigheid en gelijkwaardige participatie/rol van zowel de actoren in het Noorden als de actoren in het Zuiden garanderen.

01 47 07-02-2008 10:25:54

Volgens de meeste organisaties zijn tijd en afstand belemmerende factoren om de partners bij de voorbereiding te betrekken. Nochtans kan dit opgevangen worden door de lokale actor op voorhand in contact te brengen met de jongere. Een andere mogelijkheid is dat de lokale actor een inhoudelijke workshop voorbereidt wanneer de jongere toekomt. Via het invullen van een schriftelijk evaluatieformulier of het plannen van een telefonisch evaluatiegesprek kan de lokale organisatie meer betrokken worden bij het inhoudelijke luik ter plaatse en kunnen positieve/negatieve punten worden meegenomen naar de volgende jaren toe. Zo wordt de begeleiding van de jongeren ter plaatse geen eenmalige, losstaande ervaring, maar een duurzaam traject dat zijn vruchten afwerpt naar toekomstige jongeren/studenten toe.

01 48 07-02-2008 10:25:54

5.4. Van de actoren wordt verwacht dat ze voldoen aan kwaliteitsnormen: de fundamentele principes rond de partner zijn belangrijker dan de operationele principes

De vraag of de actoren aan bepaalde kwaliteitsnormen moeten voldoen werd in vele gevallen niet beantwoord, om welke reden is ons niet bekend. We beschikken slechts over 56 ingevulde antwoorden. Van deze groep zijn er 82% die kwaliteitsnormen belangrijk vinden. Een analyse van de opgegeven kwaliteitsnormen maakt duidelijk dat de fundamentele principes rond de partner belangrijker zijn dan de operationele standaarden rond het jongerenproject. Slechts één actor meldt dat het niet de partner is die moet voldoen aan bepaalde criteria, de job en de promotor/coach in het Zuiden daarentegen wel. Kortweg samengevat vinden de actoren het belangrijk:

> *"Er is altijd een stageovereenkomst, maar er is niet altijd een overeenkomst met de vereisten waaraan de organisatie moet voldoen."*
> *(interview met hogeschool M, 03/10/2007)*

- dat de partner goed *gekend* is
- dat de partner *betrouwbaar* is en de begeleiding vertrouwen wekt
- dat de *continuïteit* van de partners/werking wordt onderzocht
- dat de partner *kwaliteit* biedt
- dat de partner *lokaal* ingebed is
- dat de partner verbonden is aan een *erkende instelling/organisatie*
- dat de partner *afspraken kan nakomen*
- dat de partner *vertrouwd* is met de werking van de Belgische actor
- dat er een *langdurige samenwerking* bestaat tussen de partner en de Belgische actor
- dat de partner jongeren/studenten kan *omkaderen*
- dat de partner *tijd* beschikbaar heeft voor de informatie, begeleiding, ondersteuning, supervisie van de jongere
- dat de partner een valabele stageplaats kan aanbieden en *gekwalificeerd* is in de opleiding van de student
- dat de projecten en contactpersonen geselecteerd worden na een *screening* (soms spelen externe organisaties, zoals Vlamingen in de Wereld daar een rol in)
- dat de projecten op voorhand *besproken* zijn
- dat de projecten op voorhand zijn *bezocht*
- dat er een *lange tijd van voorbereiding* aan vooraf gegaan is
- dat de partner aan een *basisstandaard*, bijvoorbeeld de internationale standaard van de interculturele organisatie, en/of aan *minimale condities*, bijvoorbeeld van academische aard, voldoet
- dat de partner een *duidelijk werkprogramma* aanbiedt
- dat de partner veel *leerkansen* biedt
- dat de partner de uitwisseling moet *organiseren*, ook het vervoer ter plaatse
- dat de partner een *contract* ondertekent omtrent logies, afspraken, vrije tijd, engagement
- dat de partner een goede *voorgeschiedenis* heeft op het vlak van uitwisselingen en ervaring heeft met begeleiding van studenten
- dat de partner *gezondheid/hygiëne/veiligheid* kan garanderen
- dat de begeleiding ter plaatse *inlevingsvermogen* en/of reiservaring heeft
- dat de begeleiding *inhoudelijke ondersteuning* kan bieden
- dat de begeleiding *aanwezig* is op het moment van het verblijf van de jongere
- dat de begeleiding *opgeleid* is (bijvoorbeeld de opleiding tot reisbegeleider gevolgd heeft)
- dat er *geen taalbarrière* is tussen de begeleiding ter plaatse en de opvolging vanuit België
- dat er op voorhand *contact is tussen de jongere en de partner organisatie*

Maar in weinige gevallen wordt de partner betrokken bij het opstellen van deze kwaliteitsnormen. Nochtans is participatie van de lokale organisatie een conditio sine que non en dienen ook de ervaringen van de teruggekeerde jongeren/studenten in rekening worden gebracht.

01 49 07-02-2008 10:25:54

5.5. Belang van het gastgezin en van andere significante anderen om met triggers om te gaan

In hoofdstuk 2 werd geschetst hoe belangrijk het is dat de ondersteuning ter plaatse gericht is op het positief omgaan met de *triggers* en op het leren uit persoonlijke crisismomenten die onvermijdelijk plaats vinden tijdens de interculturele ervaring. Jeugdorganisatie K onderstreept het positieve belang van conflicten en botsingen tijdens de uitwisseling (interview, 19/09/2007). En inderdaad, ook Hansel (2005) stelde eerder vast in zijn onderzoek dat het welbevinden en het taalniveau van jongeren hoger is, wanneer ze problemen op het terrein een plaats kunnen geven dan wanneer ze deze uit de weg gaan.

> *"Het probleem is dat jongeren weinig ondersteund worden ter plekke."*
> *(interview met jeugdorganisatie G, 11/09/2007)*

De geïnterviewde actoren signaleren (interview met jeugdorganisatie H, 12/09/2007; interview met jeugdorganisatie M, 03/10/2007) dat de meeste problemen zich uiten op het praktische vlak: afspraken rond logement die niet worden nagekomen, veranderen van gastgezin als het niet botert, ... Maar, volgens diezelfde actoren, liggen er meestal inhoudelijke problemen aan de basis. Jeugdorganisatie H stelt: *"Meestal zijn er wel andere problemen, zoals heimwee, ontevredenheid in het project of een cultuurshock, vooraleer de praktische problemen beginnen doorwegen"*. De meeste organisatoren wijzen erop dat het bij problemen belangrijk is dat de jongeren/partners op voorhand weten wie ze voor welke problemen kunnen aanspreken. Door een aantal organisaties worden deze aanspreekpunten gestipuleerd in een overeenkomst die op voorhand wordt opgesteld.

> *"Jongeren worden enkel ondersteund als het fout loopt."*
> *(interview met jeugdorganisatie M, 03/10/2007)*

Verder kan er afgeleid worden uit de interviews dat een jongerenproject een grotere kans heeft om fout te lopen, wanneer:

- de jongeren niet genoeg voorbereid zijn
- men niet voldoende naar de persoonlijkheid/het karakter van de jongeren kijkt bij het toewijzen van het project en/of het gastgezin
- bij de partner een personeelswissel plaats vindt/heeft plaats gevonden
- het takenpakket of de invulling van het jongerenproject niet realistisch genoeg is
- er een discrepantie bestaat tussen de verwachtingen van de jonge-ren/zendorganisatie en de verwachtingen van de partner

Uit de meeste interviews blijkt de meerwaarde van de significante anderen (gastgezin, leeftijdsgenoten en/of begeleiders) bij het omgaan met problemen ter plaatse. *"Als je alleen bent, ook al zijn dat maar vier weken, dan raken problemen je harder, omdat je er niets kan over delen"*, zegt jeugdorganisatie N (interview, 16/09/2007). Vooral actoren uit het jeugdwerk en de ngo's gaan ervan uit dat het leven in een **gastgezin** niet alleen het meest verrijkende is voor de interculturele ervaring, maar in het geval er problemen optreden zijn de jongeren het best omkaderd. Verschillende actoren stimuleren de jongeren om op voorhand in contact te treden met hun gastgezin.

> *"We proberen eerst aan te voelen: hoe is die student: is dat iemand die veel aandacht nodig heeft, huiselijke warmte? Dan hebben we daar een specifieke stageplaats voor. Het is belangrijk dat je naar het karakter van de student kijkt. We hebben dat uit de ervaring geleerd."*
> *(Interview met andere actor D, 26/09/2007)*

De kans op een cultuurshock zou wel veel groter zijn, wanneer de jongeren in een gastgezin verblijven (interview met gemeente I, 16/10/2007). Zo hebben er heel wat last van het levensritme dat trager is en van de culturele verschillen die zich uiten in de voeding, in de communicatie, in de beperking van hun (bewegings)vrijheid. In Zuid-Amerika bijvoorbeeld, ervaren vooral

01 50 07-02-2008 10:25:55

vrouwelijke studenten dat ze weinig vrijheid krijgen van hun gastfamilie. In de meeste gevallen ligt *machismo* aan de basis van deze vrijheidsbeknotting. *"Vandaar dat het belangrijk is dat we onze jongeren van bij de voorbereiding een kader meegeven waarbinnen ze de problemen die ze op het terrein ervaren kunnen plaatsen" (interview met jeugdorganisatie M, 03/10/2007).* Dergelijk kader is belangrijk omdat het eveneens het referentiekader vormt voor interculturele communicatie en -conflicthantering. En hier komt dan weer het belang van de taal naar boven. Ngo H (interview, 04/10/2007) legt uit: *"Heel wat problemen zijn te wijten aan een gebrek aan taalkennis. Als je je wil inleven en je kent de taal niet, dan is dat één en al frustratie. Vandaar het belang om ook ter plaatse een taalcursus te volgen".* Het vormen van een goed referentiekader kan volgens ngo H (interview, 04/10/2007) en universitaire instelling E (interview, 09/10/2007) bewerkstelligd worden wanneer de jongere/student de kans krijgt om vooral in het begin te "observeren" en "alleen maar te kijken". *"Het is heel belangrijk dat de jongere de eerste week/weken nog niet ingeschakeld wordt in het project, zodat hij/zij de kans krijgt om alleen maar te kijken. Uit ervaring weten we dat dit veel beter loopt."* (interview met ngo H, 04/10/2007)

Uit hoofdstuk 2 bleek eveneens dat de peer group en de significante anderen een belangrijk effect uitoefenen op de manier waarop jongeren met *triggers* omgaan. *"Het is belangrijk dat de jongeren van elkaar zien dat ze met dezelfde problemen zitten. Dat velen heimwee hebben met kerstmis bijvoorbeeld."* (interview met jeugdorganisatie M, 03/10/2007) Vooral bij inleefreizen is het beter om jongeren per twee uit te zenden naar gastgezinnen (interview met jeugdorganisatie L, 20/09/2007; interview met gemeente I, 16/10/2007), zeker wanneer sommigen de taal niet voldoende machtig zijn. Anderzijds waarschuwt andere actor D (interview, 26/09/2007): *"Het mag daar niet vol studenten lopen, want anders is het daar een Belgische bedoening"*. Verder weet hogeschool N (interview, 15/10/2007) dat het cruciaal is dat studenten zelf hun problemen kunnen oplossen, want *"als de thuisbasis, vrienden en familie, deze problemen voeden, kan het verkeerd gaan. Hoe meer ze het zelf oplossen, hoe beter."* Vandaar dat de hogeschool de studenten aanraadt om bij problemen de contacten met de thuisbasis te beperken en contact op te nemen met het meldpunt.

> *"Bij voorkeur verblijven de stagiairs in gastfamilies, dan in het project, vervolgens bij de coöperant en pas in laatste instantie in een hotel*
> *(interview met ngo H, 04/10/2007)*

01 51 07-02-2008 10:25:55

5.6. Belang van goede afspraken en communicatie ten gunste van de ontwikkelingsrelevantie van jongerenprojecten

In het vorige deel werd reeds gewezen op het belang van een overeenkomst tussen de jongere en de uitzendorganisatie. Een aantal organisaties maken niet alleen afspraken met jongeren rond praktische zaken, maar ontwikkelen een soort gedragscode die de ontwikkelings-relevantie en duurzaamheid van projecten ten goede moet komen op langere termijn. Jeugdorganisatie L (interview, 20/10/2007) die inleefreizen organiseert, zag jongeren in het verleden beloftes maken naar de gastgezinnen en projecten toe, beloftes die nooit werden ingelast. Daarom sturen een aantal organisaties (interview met jeugdorganisatie L, 20/10/2007; interview met hogeschool N, 15/10/2007; interview met andere actor D, 26/09/2007; interview met ngo J; 18/10/2007) aan om op voorhand afspraken te maken met de jongeren. Actor D licht toe: *"Studenten mogen geen geld geven en geen beloftes doen en als zij achteraf nog acties willen ondernemen, moet dit via D gaan. De mensen ter plaatse weten dit en zij gaan de studenten niet lastig vallen."* Een aantal actoren gaan verder en nemen in de gedragscode ook punten op zoals:

Andere actor I licht toe:
"Het moet een meerwaarde zijn voor de jongeren en het mag geen substitutie zijn van lokaal personeel."
(interview, 27/09/2007)

- afspraken rond kledijcode
- afspraken rond de uitwisseling/stage (bijv. vroegtijdig terugkomen maakt de stage ongeldig)
- afspraken rond gezondheid/veiligheid: verplicht innemen van medicatie, nooit reizen als het donker is, geen minibussen nemen, ...

Vooral ngo's signaleren dat het belangrijk is om de partner er van te voren op te wijzen dat de vrijwilliger/stagiair een jongere is die vooral zal leren van de ervaring. Om die reden wordt de lokale organisatie best op voorhand op de hoogte gebracht van de drieledige functie die jongeren bekleden wanneer ze ingezet worden bij partnerorganisaties (interview met ngo J, 18/10/2007):

- capaciteitsopbouw (in mindere mate)
- interculturele uitwisseling
- brugfunctie i.e. het draagvlak verbreden in Vlaanderen vanuit hun ervaring in het Zuiden

Ook andere actor D wijst erop dat open communicatie rond de functie van de jongere in het voordeel is van het welslagen van het jongerenproject en het welbevinden van de jongere. Andere actor I (interview, 27/09/2007) stelt dan weer dat het cruciaal is voor het welslagen van het jongerenproject dat de functiebeschrijving op elk moment kan worden aangepast.

"Wij vinden het belangrijk om jongeren niet naar het Zuiden te zenden voor ontwikkelingssamenwerking. Wat voor ons het belangrijkste is, is dat studenten leren omgaan met etnische culturele diversiteit, een gegeven dat zowel in België past als in Malawi. Hier in België is multiculturaliteit ook een feit. De bedoeling is dat de jongeren een bepaalde attitude aanleren waardoor ze met heel veel flexibiliteit door die multiculturaliteit wandelen. Wij stellen dat ook zo voor aan de partner. Het is voor hen een last langs de ene kant, want zij moeten voor de opvang instaan."
(interview met actor D, 26/09/2007)

Uit de interviews blijkt verder dat het belangrijk is om, bij inleefreizen en uitwisselingen, de partners en projecten zoveel mogelijk te betrekken bij het programma en om tot een geïntegreerd programma te komen met de jongeren ter plaatse.

01 52 07-02-2008 10:25:55

5.7. Het belang van tussentijdse monitoring en evaluatie

Kwaliteitsvolle monitoring en tussentijdse evaluaties zijn belangrijk om de problemen die jongeren op het terrein ondervinden in kaart te brengen en dienen ook om de jongeren aan te zetten tot reflectie, attitude- en gedragsverandering. Nochtans blijkt uit het onderzoek dat slechts 55% van de organisaties een tussentijdse evaluatie uitvoeren. Dit is vooral het geval bij de jeugdorganisaties, bij de overige actoren en bij de hogescholen. Uit de interviews kunnen we afleiden dat deze tussentijdse evaluaties verschillende vormen aannemen:

- bij **inleefreizen** wijzen de actoren op het belang van een kleine *dagelijkse evaluatie* in de vorm van een groepsgesprek. Bij een uitwisseling is het belangrijk om zowel een nationale evaluatie te houden als een internationale evaluatie. De eerste vindt enkel plaats met de Vlaamse deelnemers en heeft oog voor gevoelsmatige aspecten, terwijl de tweede ook de ontvangende groep jongeren samenbrengt en meer programmagebonden is.
- bij **stages en onderzoek** is het *(wekelijks) competentieverslag* het meest populair, al dan niet gekoppeld aan een SWOT analyse. Een aantal hogescholen stellen op voorhand een sjabloon op met de partner. Bij de studenten in de lerarenopleiding bijvoorbeeld zijn deze gestoeld op de competenties van de beginnende leraar.
- ook bij **vrijwilligerswerk** wordt aan de jongeren gevraagd om een tussentijdse evaluatie te maken. Sommige ngo's vragen dit om de drie à vier maanden in de vorm van een vooraf opgesteld *formaat*, anderen onderstrepen het belang van de *creativiteit* van de jongeren. Velen hebben immers een blog en/of houden een internetdagboek bij.

Wat blogs en internetdagboeken betreft, is er -volgens andere actor D- een belangrijk taak weggelegd voor begeleiders van jongerenprojecten. *"Op het net kan je een hele resem verhalen vinden die volstaan met vooroordelen en stereotypen"* (interview met andere actor D, 26/09/2007). Dat is omdat de jongeren een visie missen op etnische multiculturele diversiteit en niet genoeg voorbereid en begeleid worden rond het in beeld brengen van die visie. Wanneer jongeren in groep reizen, kan voorgesteld worden om van de blog een gedeelde verantwoordelijkheid te maken. Op die manier worden jongeren aangezet om de teksten en foto´s van hun leeftijdsgenoten door te nemen en te evalueren. Eén hogeschool N (interview, 15/10/2007) past zelfs een beurtrol toe voor het stageverslag dat de studenten dienen te maken.

In hoofdstuk 2 werd op het belang gewezen van testen die de jongeren voor hun vertrek aanzetten om na te denken over hoe ze leren en welke strategieën ze daarbij toepassen (Paige et al; 2002). Deze vragenlijsten rond leerprocessen in het algemeen (bijlage 5), het leren van een taal (bijlage 6) en intercultureel leren in het bijzonder (bijlage 7) kunnen eveneens een meerwaarde bieden als tussentijdse evaluatie, omdat ze een vergelijking mogelijk maken met het punt waar de jongere/student stond voor zijn vertrek. Verder kan er ook beroep gedaan worden op Bennetts ontwikkelingsmodel van interculturele sensitiviteit dat ook in hoofdstuk 2 werd besproken. Het is een ideaal meetinstrument om te objectiveren/evalueren hoe de leercurve van de jongeren verloopt met betrekking tot interculturaliteit en intercultureel leren. Tot slot, stelt jongerenorganisatie M (interview, 03/10/2007) dat het cruciaal is om op voorhand minimumcriteria op te stellen voor de tussentijdse evaluatie.

> *"Het zijn tenslotte mensen die gaan afstuderen en het is niet omdat je in Afrika verblijft dat je verontschuldigd bent van de criteria waaraan je moet voldoen."*
>
> *(interview met actor D, 26/09/2007)*

Volgens andere actor D (interview, 26/09/2007) *"hoor je op het moment zelf weinig over de problemen ter plaatse. Je hoort de problemen pas achteraf."*. Dit komt omdat de studenten niet altijd informatie

01 53 07-02-2008 10:25:55

geven over wat er verkeerd gaat en omdat de partner de studies/uitwisseling van de jongere niet wil compromitteren. Daarom dringt D er bij de partners op aan om de problemen te vermelden op het evaluatieformulier. Om die reden ook wijst D op het belang van de jaarlijkse veldbezoeken, want door een goed gesprek ter plaatse kan je achterhalen wat er verkeerd gelopen is.

Om problemen ter plaatse beter te detecteren is het, zoals eerder is gesteld, belangrijk dat er een contactpersoon is aangeduid en dat de jongere weet wie zij/hij kan contacteren bij een bepaald probleem. Bovendien is het cruciaal om:

- een functiebeschrijving en een profiel voor de coaches -zowel de lokale promotoren als de promotoren in België- op te stellen
- uitwisseling tussen coaches te bevorderen
- een duidelijke functieverdeling van de betrokken partijen te formuleren: de lokale promotor is het best geplaatst om de jongere van dichtbij opvolgen, haar/zijn groeicurve in kaart brengen, de veiligheid van de persoon te garanderen

Alle actoren zijn het er over eens dat tussentijdse evaluatie belangrijk is om eventuele problemen bij te sturen. Toch blijkt in de praktijk dat organisaties meer tijd en energie steken in de eindevaluatie van de jongeren.

01 54 07-02-2008 10:25:55

5.8. De eindevaluatie is in de praktijk veel belangrijker dan de tussentijdse monitoring en evaluatie en daarbij is de rol van de lokale organisaties minimaal

Op het einde van het verblijf of bij de terugkeer, voorzien alle actoren één of andere vorm van eindevaluatie. In de meeste geval wordt zelfs een combinatie van evaluatiemethodes voorzien De meest gebruikte evaluatievorm is de schriftelijke evaluatie door de jongeren (toegepast door 71% van de organisaties), gevolgd door de individuele gesprekken (68%). Het organiseren van een terugkomdag is ook populair: 60% van de actoren past deze vorm toe. Een schriftelijke eindevaluatie door de organisatie ter plaatse is veel minder in trek. Slechts 40% van de actoren maakt er gebruik van.

Nochtans wijzen een aantal actoren op het grote belang van de participatie van de lokale actoren bij de evaluatie (interview met hogeschool N, 15/10/2007; interview met andere actor D; 26/09/2007). Meestal gaat het om actoren die ervoor kiezen om een aantal jaren na elkaar met een vaste partner/organisatie te werken. Door een goede evaluatie kan men samen met de partner achterhalen wat er verkeerd gelopen is, kan men leren uit de gemaakte fouten en kan er bijgestuurd worden naar toekomstige stages/uitwisselingen toe. Vandaar het belang om het proces van de eindevaluatie op het terrein in te zetten. De meeste actoren echter zien de eindevaluatie als deel van de nawerking in België. Dit impliceert automatisch dat de bijdrage van de lokale organisaties minimaal is.

Figuur 5.3: het belang van de tussentijdse evaluatie t.o.v. de eindevaluatie en de minimale betrokkenheid van de plaatselijke actoren bij de eindevaluatie

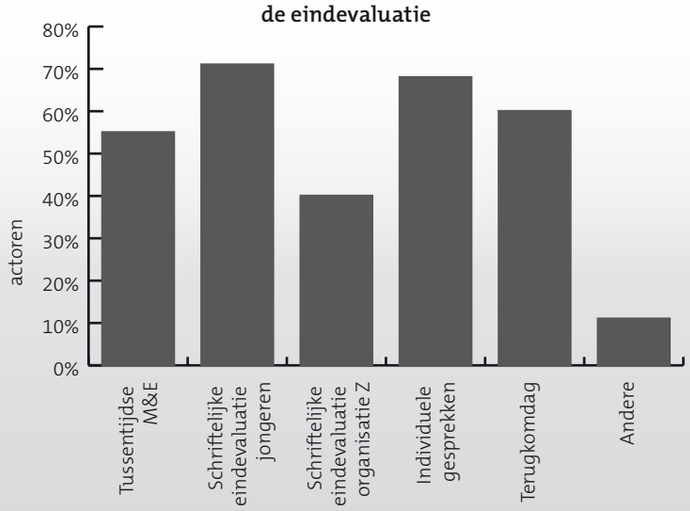

In het volgende hoofdstuk zal worden stilgestaan bij de duur, de thema's en de methodieken van de eindevaluatie en de nawerking, maar eerst zullen we op basis van het aangebrachte materiaal in hoofdstuk 5 een vijftiental aanbevelingen formuleren om de ondersteuning van de jongere ter plaatse te optimaliseren.

01 55 07-02-2008 10:25:55

5.9. Aanbevelingen voor de actoren, voor de jongeren en voor het beleid op het vlak van het verblijf ter plaatse

1. In vergelijking met de voorbereiding en de nawerking, vormt het verblijf ter plaatse een grijze zone voor vele actoren. Dit komt omdat de informatie die voorhanden is te weinig wordt gesystematiseerd en omdat de lokale actoren te weinig worden betrokken bij de tussentijdse monitoring en evaluatie en eindevaluatie van jongerenprojecten. Daarom is het belangrijk om te investeren in (en dus te leren uit) het materiaal en de documenten die jongeren produceren en om te luisteren naar aanbevelingen van de lokale actoren die het meest betrokken zijn bij de jongeren ter plaatse.

2. Er bestaat een discrepantie tussen de lage betrokkenheid van de lokale actoren bij de inhoudelijke voorbereiding en de grote bijdrage die ze leveren aan de praktische ondersteuning ter plaatse. Om de wederkerigheid en gelijkwaardige participatie van zowel de actoren in het Noorden als de actoren in het Zuiden te garanderen, is het nodig om de rol van de lokale organisatie bij de inhoudelijke voorbereiding voor het vertrek te verhogen en om hen meer verantwoordelijkheid te geven wat de inhoudelijke begeleiding van de jongeren ter plaatse betreft. Het is belangrijk dat de partner wordt betrokken bij de tussentijdse evaluatie en de evaluatie van het jongerenproject.

3. Geef bijzondere aandacht aan het opstellen van kwaliteitsnormen waaraan de partnerorganisatie moet voldoen. Hecht daarbij niet alleen belang aan de fundamentele principes, maar breng ook de operationele principes, die gelinkt zijn aan de taakinvulling en de coaching van de jongere, in kaart. Betrek bij het opstellen van deze standaarden zowel de partnerorganisatie als (de ervaringen van) de teruggekeerde jongeren.

4. Aan de meeste praktische problemen die zich voordoen op het terrein (afspraken rond logement enz.) liggen vaak inhoudelijke problemen (cultuurshock, heimwee enz.) aan de basis. Voorzie een duidelijk aanspreekpunt en/of aanspreekpunten en stipuleer dit/deze in de overeenkomst, zodat de jongeren/partners weten tot wie ze zich kunnen richten bij een specifiek probleem. Ga op voorhand na of er zich geen personeelswissel voordoet in de lokale organisatie en neem een flexibele houding aan wanneer het takenpakket of de invulling van het jongerenproject tijdens het verblijf dient veranderd te worden.

5. Leven in een gastgezin is niet alleen cultureel verrijkend, in het geval van problemen zijn de jongeren beter omkaderd dan wanneer ze in het project of in een hotel verblijven. Stimuleer op voorhand het contact tussen de jongere en zijn gastgezin. Omdat de kans op een cultuurshock groter is wanneer de jongere in een gastgezin verblijft, is het belangrijk dat zij/hij over een kader beschikt waarbinnen zij/hij de, op het eerste zicht negatieve, ervaringen kan plaatsen. Dit referentiekader vormt de basis voor interculturele communicatie en – conflicthantering.

6. Voorzie als het nodig is taalcursussen ter plaatse. Deze zullen de interculturele communicatie en conflictbeheersing op het terrein vergemakkelijken.

7. Geef jongeren de tijd om in het begin enkel te observeren en te kijken. Uit ervaring blijkt dat het mis kan lopen wanneer jongeren te vlug in een project/werking worden ingeschakeld.

8. Het kan zinvol zijn om jongeren twee aan twee uit te zenden. Vooral bij inleefreizen blijkt dit een goede formule, wanneer één van de twee jongeren de taal niet genoeg beheerst en niet over de tijd beschikt om de taal onder de knie te krijgen. Beperk langs de andere kant het aantal jongeren/studenten, zodat een echte onderdompeling in de andere cultuur niet wordt verhinderd.

01 56 07-02-2008 10:25:55

9. Stimuleer de jongeren om bij problemen geen contact op te nemen met de thuisbasis, maar zet hen aan om hun problemen zelf in handen te nemen en er zelf een oplossing voor te zoeken.

10. Voorzie een gedragscode die de ontwikkelingsrelevantie en duurzaamheid van jongerenprojecten ten goede komt. Daarin kan aandacht worden besteed aan het feit dat jongeren best geen geld schenken aan de lokale organisatie en ook geen beloftes doen naar de toekomst toe. Ook andere punten, zoals kledijcode bijvoorbeeld, kunnen er deel van uitmaken. Het opstellen van dergelijke gedragscode kan een interessante oefening vormen tijdens de voorbereiding.

11. Voorzie open communicatie met de partner rond de functie/rol die de jongere/jongeren gaan innemen. Het opstellen van een functiebeschrijving is noodzakelijk. Zorg er ook voor dat deze beschrijving -in samenspraak- kan aangepast worden, wanneer deze niet voldoet aan de omstandigheden op het terrein.

12. Voorzie de participatie van de partner bij het opstellen van het programma. Bij inleefreizen wordt er best naar een geïntegreerd programma gestreefd met de jongeren ter plaatse.

13. Besteed extra aandacht aan tussentijdse monitoring en evaluatie van jongerenprojecten. Bij inleefreizen kan dit door een dagelijkse evaluatie te organiseren, bij stages blijkt een competentieverslag gekoppeld aan een SWOT analyse de meest zinvolle methode te zijn. Stimuleer daarbij de creativiteit van de jongere, zet de jongeren/studenten aan om van deze taak een gedeelde verantwoordelijkheid te maken en betrek de partner bij het ganse proces. Maak ook gebruik van vragenlijsten rond leerprocessen in het algemeen, rond het leren van een taal en rond intercultureel leren in het bijzonder. Deze maken het mogelijk voor de jongere om haar/zijn leercurve en groei in competenties in kaart te brengen.

14. Voorzie extra aandacht voor de functiebeschrijving en het profiel van de coaches -zowel de lokale promotoren als de promotoren in België. Bevorder de uitwisseling tussen coaches en tracht tot een duidelijke functieverdeling van de betrokken partijen te komen.

15. Betrek de lokale actoren bij de eindevaluatie van de jongere/student en start de eindevaluatie op het terrein om zo de participatie van de lokale organisatie te verhogen.

01 57 07-02-2008 10:25:56

01 58 07-02-2008 10:25:56

6 NAWERKING

In hoofdstuk 2 werd vermeld dat het samenbrengen van jongeren voor de nawerking geen gemakkelijke opdracht is. Uit het onderzoek van M. Hansel (2005) blijkt dat slechts een klein aantal van de teruggekeerde jongeren een oriëntatie bij terugkeer volgt. Ook de organisaties in Vlaanderen geven aan dat het moeilijk is om jongeren samen te brengen eens ze terug in België zijn. Het engagement van de jongeren voor draagvlakversterking zou zeer laag zijn. Met draagvlakversterking wordt verwezen naar de betrokkenheid van derden bij de ervaring van de jongeren en bij internationale samenwerking. In het volgende deel willen we nagaan hoe de actoren de nawerking in Vlaanderen organiseren. We zullen stilstaan bij de duur, bij de thema's die behandeld worden en bij de methodieken die worden toegepast. Verder hopen we na te gaan wat de finaliteit is van de nawerking en welke factoren een kwaliteitsvolle nawerking bevorderen/verhinderen.

01 59 07-02-2008 10:25:56

6.1. 86% van de actoren biedt nawerking aan: ze organiseren deze zelf en leggen de nadruk op ervaringsuitwisseling en de verwerking van de buitenlandse ervaring

Uit de vragenlijst en de interviews blijkt dat 86% van de ondervraagde actoren (55/64) nawerking voorziet voor de teruggekeerde jongeren. Vijf hogescholen, één universiteit, één gemeentelijke/stedelijke dienst voor ontwikkelingssamenwerking en twee andere actoren bieden geen nawerking aan.

Wat de finaliteit betreft waarmee actoren de nawerking organiseren, zijn ervaringsuitwisseling en de verwerking van de buitenlandse ervaring de meest voorkomende. Drie vierde van de organisaties legt de nadruk op ervaringsuitwisseling, terwijl ook 64% de verwerking van de buitenlandse ervaring belangrijk vindt. Onderhouden van duurzame contacten en tips om een vervolg te maken aan het project zijn punten die door respectievelijk 35% en 33% van de actoren worden benadrukt. Heroriëntatie in de samenleving wordt als minst belangrijk ervaren. Slecht 13% van de actoren focussen op dit punt. Ook uit de interviews blijkt dat, als jongeren met vragen zitten rond heroriëntatie, de meeste organisaties daar geen beleid rond hebben.

> *"Een uitwisseling is voor ons slechts relevant, wanneer het kan ingepast worden in het proces van de stedenband."*
> *(vragenlijst, stedelijke dienst ontwikkelingssamenwerking H, 26/09/2007)*

De finaliteit van de nawerking verschilt van sector tot sector. De projectgebonden thema's (onderhouden van duurzame contacten en tips om een vervolg te maken aan het project) worden vooral benadrukt door de gemeentelijke/stedelijke diensten voor ontwikkelingssamenwerking en de andere actoren, terwijl de persoonsgebonden benadering (ervaringsuitwisseling en verwerking van de buitenlandse ervaring) eerder wordt gehanteerd door de jeugdorganisaties, de hogescholen en de universitaire actoren. Ook bij ngo's ligt de nadruk vooral op de persoongebonden aanpak en men zou zich kunnen afvragen waarom dit zo is. Tijdens de voorbereiding vertrekken ze immers van een wereldgerichte/Noord-Zuid benadering. Het is natuurlijk zo dat de projectgebonden thema's (onderhouden van duurzame contacten en tips om vervolg te maken aan het project) al deel uitmaken en gegarandeerd worden in het kader van de partnerovereenkomst tussen de noordelijke en de zuidelijke ngo.

Figuur 6.1: finaliteit van de nawerking

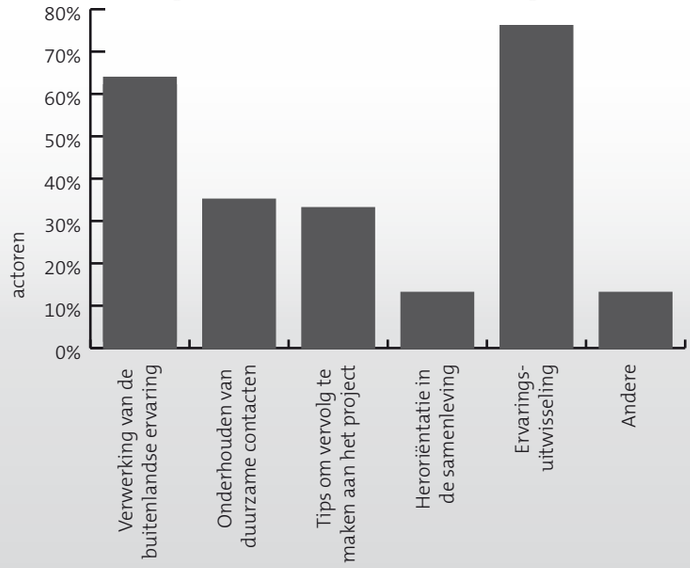

01 60
07-02-2008 10:25:57

6.2. Duur van de nawerking

42% van de actoren bieden een nawerking die 2 of meerdere dagen duurt, 16% voorziet een nawerking van 1 tot 2 dagen. Tot slot organisert 22% van de organisaties een nawerking van minder dan een dag. Van 6% van alle actoren beschikken we over geen gegevens rond hun nawerking.

De langste nawerking (2 of meerdere dagen) wordt georganiseerd door de ngo's, de jeugdorganisaties en de gemeentelijke/stedelijke diensten voor ontwikkelingssamenwerking. De hogescholen en de universiteiten bieden de kortste nawerking aan, hoewel de nawerking bij hogescholen eerder 1 tot 2 dagen duurt, terwijl ze bij universitaire actoren minder dan een dag bedraagt. Bij de andere actoren zijn het vooral de vzw's, die niet erkend zijn als ngo voor ontwikkelingssamenwerking, die een uitgebreide nawerking aanbieden.

Figuur 6.2: duur van de nawerking

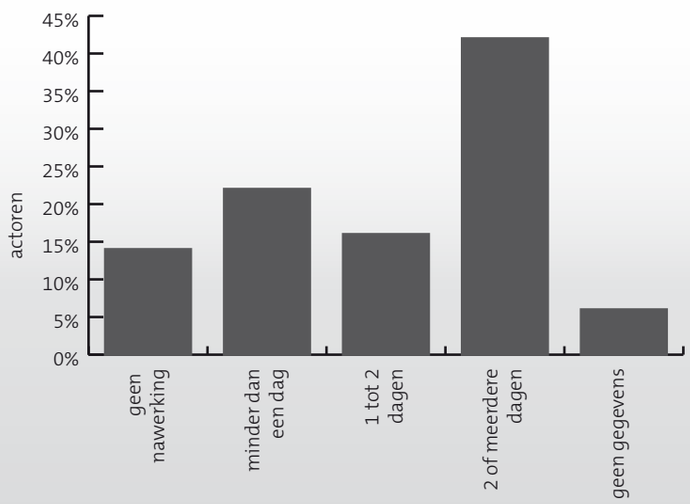

01 61
07-02-2008 10:25:57

6.3. Thema's die aan bod komen in relatie met de toegepaste methodieken

Uit de namen die aan de verschillende vormen van nawerking worden gegeven (evaluatieweekend, evaluatieseminarie, debriefing, evaluatiemoment), kan worden afgeleid dat de nawerking vooral wordt aangegrepen om de jongerenprojecten te evalueren. Naast de evaluatie van het project op het terrein, zijn ervaringsuitwisseling en draagvlakversterking de thema's die het meest aan bod komen. Afhankelijk van de duur van de nawerking, komt het éne thema meer aan bod dan het andere.

6.3.1. Projectgebonden nawerking in de vorm van een schriftelijke evaluatie en/of een individueel gesprek

Wanneer de nawerking minder dan een dag duurt, is ze eerder gericht op de evaluatie van het project zelf. Het interculturele aspect komt in mindere mate aan bod en ook het koppelen van de ervaring aan draagvlakversterking blijft quasi onbesproken. Projectgebonden nawerking die meestal op minder dan een dag wordt georganiseerd, komt bij de ondervraagde actoren voor onder de volgende vormen:

- het maken van een schriftelijke evaluatie: het schrijven van een activiteitenverslag door de jongere
- het organiseren van een individueel gesprek: de bespreking van het activiteitenverslag of het stageverslag met de verantwoordelijke van het jongerenproject in Vlaanderen

Uit de interviews blijkt dat het, evenals bij tussentijdse monitoring en evaluatie, belangrijk is dat de minimumcriteria voor de schriftelijke eindevaluatie op voorhand worden opgesteld en dat dit best gebeurt in samenspraak met de partner (interview met jongerenorganisatie M, 03/10/2007). Een schriftelijke eindevaluatie door de organisatie in het zuiden is een must, hoewel we er al eerder op gewezen hebben dat de partners de uitwisseling of de studie van de student niet willen compromitteren door negatieve commentaren te geven. Ook de jongeren zouden zich vaak geremd voelen om kritische noten te vermelden in hun verslag, omdat *"bij het schrijven van het verslag een deel van de subsidie nog niet is uitbetaald"* (interview met jeugdorganisatie G, 11/09/2007). Misschien moet om die reden de anonimiteit van het verslag worden gegarandeerd. Ook zou het inhoudelijke verslag, zoals het stageverslag bij studenten, kunnen losgekoppeld worden van een tevredenheidenquête.

In hoofdstuk 2 werd vermeld dat er in de nawerking vooral gefocust dient te worden op het wegwerken van reversie en de polarisatie van culturele verschillen (Hansel, 2005). Waar vragenlijsten nu vooral gericht zijn op de functie en de taak die de jongere uitgeoefend heeft op het terrein (een productmatige aanpak), zou de focus meer kunnen liggen op de persoonlijke groei die de jongere doorgemaakt heeft in het kader van het ontwikkelingsmodel van Bennett en op het vlak van verworven competenties (een procesmatige aanpak). Volgens andere actor D (interview, 26/09/2007) is het belangrijk bij de eindevaluatie om het veranderingsproces dat jongeren ondergaan binnen het ontwikkelingsmodel voor interculturele sensitiviteit en *"waarvan ze zichzelf niet altijd bewust zijn"* in kaart te brengen.

Ook bij de eindevaluatie door de promotor in het Zuiden zou er gebruik kunnen gemaakt worden van een meer procesmatige aanpak. Er zou eveneens kunnen getoetst worden naar het welbevinden van de partner, naar de ontwikkelingsrelevantie en de duurzaamheid van de ondernomen actie en tot slot naar zijn enthousiasme en engagement voor een volgend jongerenproject. Nu zijn deze eindevaluaties nog te vaak eenzijdig gericht op de beoordeling van de jongere.

01 62 07-02-2008 10:25:58

Het gezamenlijk doornemen van de tussentijdse evaluaties tijdens het individueel gesprek met de jongere kan hierbij een hulpmiddel zijn, omdat daar kan worden gezien waar eventuele triggers het intercultureel leerproces hebben beïnvloed, waar de verandering precies op gang is gekomen en in welke fase de jongere zich bevindt bij haar/zijn terugkeer. Om die reden zijn ook de vragenlijsten rond leerprocessen, rond het leren van taal en rond intercultureel leren onmisbare instrumenten bij de eindevaluatie, omdat ze de *baseline* aangeven van voor het vertrek. *"Vandaar het belang om zowel tijdens de voorbereiding, bij de tussentijdse monitoring en evaluatie en de nawerking rond dezelfde thema's te werken"* (interview met andere actor D, 26/09/207).

> *"Er wordt weinig gedaan met de eindevaluaties, zowel inhoudelijk als van de omkadering. Deze info wordt niet gesystematiseerd."*
> *(interview met jeugdorganisatie G, 11/09/2007)*

Een vaak voorkomende kritiek bij actoren die gebruik maken van projectgebonden nawerking is dat er een schat aan informatie beschikbaar is in de vorm van eindevaluaties, maar dat die niet op een systematische wijze wordt gesystematiseerd (jeugdorganisatie G, 11/09/2007; hogeschool M, 03/10/2007; universiteit B, 18/10/2007). Meer nog, door het feit dat deze info pas wordt gevraagd eens de jongere terug in België is, kunnen de positieve/negatieve punten niet opgenomen worden in de nawerking. Vandaar dat sommige organisaties wijzen op het feit dat de nawerking in het algemeen en het invullen van eindevaluaties in het bijzonder best starten op het terrein in het Zuiden (interview met jeugdorganisatie L, 20/09/2007). Tot slot wordt er gesteld dat de eindevaluatie te veel gericht is op de ervaring ter plaatse en niet op de ganse omkadering en op de relatie tussen de verschillende stadia. Ngo H (interview, 04/10/2007) toetst bij de jongeren bijvoorbeeld naar het effect van de voorbereiding op hun ervaringen ter plaatse. Ook in een schriftelijke vragenlijst of een individueel gesprek kan daarnaar worden gepeild en kan in functie daarvan de omkadering voor het volgende jaar worden aangepast.

> *"Wij zien dat daar niet altijd iets mee gebeurt. Systematisatie is een groot knelpunt."*
> *(interview met hogeschool M, 03/10/2007)*

Voor vele organisaties is de schriftelijke evaluatie en het individuele gesprek geen eindpunt van de nawerking, maar vormen ze het begin van de eigenlijke nawerking. Ngo H (interview, 04/10/2007) wijst op het belang van een individueel gesprek vooraleer de eigenlijke nawerking in groep begint. *"Een individuele evaluatie kan knelpunten aan de oppervlakte brengen die dan in groep kunnen worden besproken"*. Verder wijst H erop dat het belangrijk is dat de jongeren zelf de vorm van de schriftelijke evaluatie mogen kiezen. Sommigen pennen liever dingen neer, maar andere willen het liefst een fotocollage maken of hebben ter plaatse hun ervaringen geschilderd of getekend. *"Het is belangrijk dat de creativiteit van de jongere wordt gestimuleerd en dat de thema's van de nawerking door de deelnemers zelf worden bepaald"*.

6.3.2. Nawerking die gericht is op interculturaliteit en intercultureel leren

Nawerking die focust op interculturaliteit en het intercultureel leerproces dat de jongeren doormaakten, zal meestal een dag tot meerdere dagen in beslag nemen. In tegenstelling tot de projectgebonden benadering, staat het werken in groep centraal.

- het voorzien van een vertelmoment: bijv. verhalen met elkaar delen aan de hand van thema's rond religie, rond man/vrouw verschillen

> *"Terugkomdagen lossen geen culturele shocks op, maar bieden wel houvast om ermee om te gaan."*
> *(interview met jeugdorganisatie G, 11/10/2007)*

- het organiseren van een fotomoment: bijv. een tentenmarkt waarop de jongeren hun ervaringen visueel voorstellen
- het spelen van een spel: bijv. droevige momenten, grappige momenten, moeilijke momenten tijdens de uitwisseling/stage die uitgebeeld worden door de teruggekeerde jongeren

Volgens jeugdorganisatie G (interview, 11/09/2007) is het belangrijk dat de jongeren eerst hun ervaringen kwijt kunnen en dat deze pas in tweede instantie worden gelinkt aan theoretische modellen. De rol van de facilitator bestaat erin om de ervaringen die geuit worden te kaderen. Zoals hoger werd vermeld, kunnen jongeren blijven steken in één of andere fase van het ontwikkelingsmodel als ze bepaalde positieve/negatieve triggers die ze ervaren hebben, geen plaats hebben gegeven. Als de uitwisseling, de stage of de inleefreis een positieve ervaring is geworden, bestaat het gevaar dat de andere cultuur wordt opgehemeld ten opzichte van de andere cultuur. Wanneer de buitenlandse ervaring negatief is geweest, kan de andere cultuur als negatief worden ervaren, terwijl de eigen cultuur als superieur wordt aanzien. Om die reden is het aan te raden dat de nawerking door dezelfde facilitator wordt begeleid als de voorbereiding. Zo zal zij/hij beter in staat zijn om de groeicurves van de jongeren in kaart te brengen.

Jeugdorganisatie J (interview, 12/09/2007) heeft dan weer ervaren dat het belangrijk is dat de evaluatie van een uitwisseling ook nog eens gebeurt na verloop van tijd en niet enkel na de reis zelf. Op dat moment kan er afstand genomen worden van de ervaring en kan het geheel objectiever worden geëvalueerd. Ook Ngo H (04/10/2007) heeft gelijkaardige ervaringen, maar dan ingegeven vanuit het belang van de jongeren zelf. *"Het is belangrijk dat ze -ook na een aantal maanden- ergens met hun verhaal terecht kunnen, op het moment dat ze nergens meer hun verhaal kwijt kunnen".*

Terwijl er tijdens de voorbereiding gebruik wordt gemaakt van een waaier methodieken en spelen rond intercultureel leren, doen de actoren minder beroep op interactieve methoden tijdens de nawerking. Dat is deels te wijten aan het feit dat er relatief weinig materiaal bestaat rond intercultureel leren voor teruggekeerde jongeren. Anderzijds zien de actoren de nawerking zelf als een eindpunt en een consolidatie van de opgedane ervaring ("Wat was?" of "Wat heb ik eruit geleerd?") in plaats van een beginpunt of een nieuwe fase in het ontwikkelingsmodel van Bennett ("Wat nu?" en "Tot wat stelt het mij in staat?"). Aandacht besteden aan deze laatste twee vragen is ons inziens een onmisbare schakel, zowel in de eindevaluatie als in de nawerking; vragen die aan de jongere dienen meegegeven te worden voor zij/hij vertrekt. Op eenzelfde wijze kunnen de vraagstellingen aangewend worden in de eindevaluatie door de organisatie ter plaatse.

Tot slot wijzen verschillende actoren op het belang van informele ontmoetingsmomenten tijdens de nawerking. Ngo J (interview, 18/10/2007) licht toe: *"Mensen in groep aan het werk zetten is een voorwaarde om jongeren te engageren achteraf. En ook de informele contacten zijn belangrijk."*

6.3.3. Nawerking met het oog op draagvlakversterking

Verder stelden we vast dat hoe langer de nawerking duurt, hoe meer de groepsactiviteit gericht is op draagvlakversterking, dit wil zeggen op het "versterken van de betrokkenheid" (Explore, 2007) van andere actoren dan de teruggekeerde jongeren zelf. De wijze waarop aan draagvlakversterking wordt gedaan verschilt van actor tot actor:

- het uitwerken van educatief materiaal: een spel en/of spelkoffer
- het schrijven van een document: een slotanalyse van het jongerenproject

01 64 07-02-2008 10:25:58

- het organiseren van een voorstelling: in de vorm van een tentoonstelling, een theatervoorstelling of een film
- het publiceren in de pers: in de krant of in een tijdschrift
- het brengen van getuigenissen: op een website, op een buitenlanddag, op infosessies voor nieuwe vertrekkers, op een interculturele voorbereidingsdag
- het verrichten van vrijwilligerswerk
- het inschakelen in een solidariteitsbeweging: de eigen beweging of de bredere maatschappij

Tijdens de interviews bleek dat een aantal actoren (jeugdorganisatie J, 12/09/2007; jeugdorganisatie L, 12/09/2007; gemeentelijke dienst voor ontwikkelingssamenwerking, 16/10/2007) het **uitwerken van educatief materiaal** *"geen succesformule vinden"* als nawerking. Vaak werd het spel bij de terugkeer gemaakt, zonder dat een aanzet werd gegeven op het terrein. In de meeste gevallen was het spel bedoeld voor een Vlaamse doelgroep zonder dat de partner erbij betrokken was. Een gesprek met jeugdorganisatie P (24/10/2007) bracht aan het licht dat hun speldoos uitgroeide tot een geslaagd initiatief. Het ging om een afsluitend project dat door beide organisaties samen ter plaatse werd opgezet na een driejarig traject. De speldozen werden eveneens vertaald en verzonden naar de partnerorganisatie in Afrika.

Uit vorig voorbeeld blijkt dat participatie van de partner allesbepalend is voor een kwaliteitsvolle nawerking. Het **schrijven van een gemeenschappelijk document** kan een andere manier zijn om de nawerking vorm te geven en om de opgedane kennis te systematiseren. Het voordeel is dat dergelijk document ter plaatse kan groeien en dat het de basis kan vormen voor verdere samenwerking eens de uitwisseling achter de rug is. Jeugdorganisatie K (interview, 19/09/2007) maakte dergelijke slotanalyse van de uitwisseling die ze organiseerde. Achteraf werd dit document gebruikt om informatie te verstrekken rond het Palestijns Israëlisch conflict naar jeugdverenigingen en scholen toe.

Uit dit voorbeeld kan worden besloten dat niet alleen de betrokkenheid van de partnerorganisatie belangrijk is bij de nawerking, maar dat het ook zinvol kan zijn om de uitwisseling of de inleefreis rond één bepaald thema te organiseren. Ook jeugdorganisatie L (interview, 20/09/2007) heeft goede ervaringen met het werken rond één centraal thema tijdens de voorbereiding, tijdens het verblijf en tijdens de nawerking. Dergelijk thema (bv. de millenniumdoelstellingen, gezondheid, ...) stelt de actoren niet alleen in staat om de finaliteit van de reis te concretiseren; voor de voorbereiding, het verblijf, ter plaatse en de nawerking biedt deze aanpak een focuspunt waarrond de omkadering kan opgebouwd worden. Zo organiseerde stedelijke dienst voor ontwikkelingssamenwerking G een debat rond de millenniumdoelstellingen.

> *"Het is goed om met jaarthema's te werken. Het is ook belangrijk om thema's te vinden die aansluiten bij de leefwereld van de jongeren."*
> *(interview met ngo I, 08/10/2007)*

Vooral organisatoren van inleefreizen en uitwisselingen vinden het belangrijk om de **opgedane ervaringen te communiceren met een breder publiek**. Dit kan de ganse scholengemeenschap zijn wanneer een klas op inleefreis is geweest of de gemeente/stad wanneer een uitwisseling plaatsvindt in het kader van de stedenband. De participatie van de jongeren van bij het begin -ja, zelfs voor ze vertrekken- staat hier centraal. Gemeentelijke dienst I (interview, 16/10/2007) licht toe: *"De doelstellingen rond de nawerking moeten op voorhand verduidelijkt worden. Maar*

> *"Het is belangrijk dat de nawerking wordt uitgedacht van bij de voorbereiding. En dat aan de jongeren wordt gevraagd: Hoe zien jullie dat? Belangrijk is ook dat de partner erbij betrokken wordt."*
> *(interview met jeugdorganisatie L, 20/09/2007)*

01 65 07-02-2008 10:25:58

hoe dit aangepakt wordt, wordt best uitgewerkt door de jongeren zelf. Belangrijk ook is dat er samenwerking is met andere partners en groepen, dat er een draagvlak is." Daarom is het cruciaal dat andere jongeren, die niet meegingen, betrokken worden bij de draagvlak-versterkende activiteiten. Deze andere jongeren kunnen bijvoorbeeld ingeschakeld worden om de teruggekeerde jongeren te interviewen (vragenlijst, stedelijke dienst voor ontwikkelingssamenwerking G). Voor vele actoren is deze fase het moment waarop ze de band met hun partner in het Zuiden verstevigen en duurzaam maken. Vandaar dat ook de participatie van de partner belangrijk is bij het opzet.

Jongeren kunnen ook aangezet worden om te **schrijven rond hun ervaring**. Zeker wanneer ze in contact komen met de pers, is het belangrijk om hen een aantal tips mee te geven (jeugdorganisatie G, 11/09/2007). We verwijzen hier naar het punt rond realistische beeldvorming dat reeds in de voorbereiding aan bod kwam. Als organisatie is het ook belangrijk om de jongeren te helpen om publiciteit te maken voor de draagvlakversterkende activiteiten die ze organiseren na hun terugkomst (gemeentelijke dienst voor ontwikkelings-samenwerking, 16/10/2007).

Jongeren worden zowat in alle sectoren gevraagd om te **getuigen over hun ervaring**. Zo worden jongeren vaak ingeschakeld in de voorbereiding voor de nieuwe vertrekkers, ofwel via het organiseren van een infosessie, ofwel door het organiseren van een reismarkt. Opnieuw staat het weergeven van een realistische beeldvorming -die reeds in de voorbereiding aan bod kwam- centraal. Jeugdorganisatie M (interview, 03/10/2007) wijst op de meerwaarde wanneer de nieuwe vertrekkers samengebracht worden met de teruggekeerde jongeren en de buitenlandse jongeren die in België verblijven. Op die manier blijft de omkadering geen lineair gegeven, maar vloeit de voorbereiding van de éne groep uit in de tussentijdse evaluatie van de buitenlandse groep en de nawerking van de teruggekeerde jongeren.

> *"De bedoeling van de uitwisseling is dat mensen geëngageerd blijven in de werking. Dat is een dynamiek, omdat ze de uitwisseling met de buitenlandse jongeren ook voorbereiden. Zo zitten ze bij hun terugkomst automatisch in de voorbereidende vergaderingen, gedurende drie tot vier maanden."*
>
> *(interview met jeugdorganisatie K, 11/10/2007)*

Ook kan men de teruggekeerde jongeren meer betrekken door ze een **meter- of peterschap te laten opnemen** ten opzichte van de nieuwe vertrekkers. Hun betrokkenheid wordt eveneens vergroot wanneer zij ingeschakeld worden in de voorbereiding van het tegenbezoek van de buitenlandse jongeren naar België, of wanneer zij gevraagd worden om als gastgezin te fungeren (interview met jeugdorganisatie K, 19/09/2007; interview met jeugdorganisatie L, 20/09/2007; vragenlijst andere actor C).

Nogal wat jeugdorganisaties, ngo's en andere actoren vragen van de jongeren een engagement op langere termijn. Vooral door ngo's wordt dit gestipuleerd in de uitzendovereenkomst. Er wordt de jongeren gevraagd of ze zich na hun terugkeer actief willen inzetten binnen de solidariteitsbeweging in Vlaanderen. Nochtans geven de meeste actoren aan dat slechts een klein deel van de jongeren vrijwilligerswerk beginnen of een engagement aangaan op lange termijn. Jeugdorganisatie N (interview, 16/10/2007) geeft aan: *"Maar een klein aantal jongeren wil daar echt iets verder mee doen als ze terugkomen."* Ook jeugdorganisatie L stelt (interview, 20/09/2007): *"De meeste jongeren komen thuis en dan vergeten ze dat een beetje"*. Toch wijzen een aantal actoren erop dat **de return van een buitenlandse stage of inleefreis niet altijd naar de eigen organisatie toe mag verwacht worden**:

- Ngo H (interview, 04/10/2007) stelt: *"Engagement mag gelijk waar liggen, het hoeft niet binnen H te zijn. Het kan een engagement zijn in een andere organisatie. We zien wel dat het effect groter is bij mensen die uit de industrie of uit de bankwereld komen."*

01 66 07-02-2008 10:25:58

- Andere actor C (vragenlijst) licht toe: *"Dit kan een vrijwillige inzet zijn in C, binnen de werkgroep inleefreizen, de werkgroep communicatie of de werkgroep evenementen, maar het kan ook om een vrijwillige inzet gaan in andere organisaties."*
- Ook jeugdorganisatie M (interview, 03/10/2007) ziet het ruimer: *"Wij organiseren vrijwilligerswerk met de teruggekeerde groep in een natuurreservaat of een kinderboerderij om het belang van vrijwilligerswerk in Vlaanderen aan te tonen."*

Andere organisaties verwijzen dan weer naar het **engagement dat sommige jongeren opnemen binnen internationale samenwerking en mondiale vorming**:

- Jeugdorganisatie G (interview, 11/09/2007): *"Er zijn mensen waarvan we weten dat ze er echt mee verder doen. We hebben ooit eens een project gehad in Kongo en die hebben nu een vzw. Voor vele jongere is het een opstap naar ontwikkelingssamen-werking of naar de sector van cultuur."*
- Jeugdorganisatie L (interview, 20/09/2007): *"Twee deelnemers uit Gambia (2006) zijn teruggekeerd om in het hospitaal dat we bezocht hebben te gaan werken en wij zorgen dan wel voor wat ondersteuning."*
- Hogeschool N (interview, 15/10/2007): *"De teruggekeerde jongeren zijn de latere trekkers van mondiale vorming op school"*.

Uit de interviews blijkt dat er geen klant-en-klaar recept is om jongeren te engageren na hun buitenlandse ervaring, maar **mensen in groep aan het werk zetten** wordt door vele actoren als een voorwaarde gezien. Ook de **informele contacten** tussen de jongeren zijn van cruciaal belang. Bovendien kan het engagement verhoogd worden door tijdens de nawerking rond **één bepaald thema** te werken. Nochtans geven de meesten aan dat het probleem niet enkel ligt bij de aanpak van de nawerking zelf, maar bij de organisatie van de ganse omkadering. In het volgende deel zullen we daar dieper op ingaan.

Uit vorige paragrafen blijkt dat de nawerking in de meeste gevallen gericht is op de return naar de Vlaamse organisatie, terwijl de aandacht voor de return naar de partnerorganisatie in het Zuiden minimaal is. Nochtans is het volgens hogeschool M (interview, 03/10/2007) belangrijk dat er terugkoppeling is naar de partners tijdens de nawerking. Zeker wanneer er onderzoek gebeurt, is het belangrijk dat de onderzoeksresultaten worden teruggekoppeld. Eén stedelijke dienst voor ontwikkelingssamenwerking geeft in de vragenlijst aan dat er na het verblijf van de jongeren een postercampagne werd georganiseerd in de partnergemeente in het Zuiden. Bovendien werden de onderzoekrapporten overhandigd aan de relevante stakeholders ter plaatse en werd een terugkomreis georganiseerd voor de jongeren uit het Zuiden. Bij de meeste actoren echter stopt elke betrokkenheid van de partners eens de nawerking van start gaat.

> *"Jongeren hebben wel zo iets als ze terug zijn: wat moet ik daar nu mee? Je moet daar direct op inspelen. Soms is hun gevoel van machteloosheid heel frustrerend. Ze zien heel wat structurele ongelijkheid en als ze terugkomen zien ze dat ze aan die dieperliggende oorzaken weinig kunnen doen. 'Hoe ga ik daar mee om?' is belangrijk om in de voorbereiding aan te kaarten. Zo kan een actiemodel ontwikkeld worden waarin de terugkomers een maatschappelijk/ politieke rol spelen."*
>
> *(interview met ngo I, 08/10/2007)*

01 67 07-02-2008 10:25:58

6.4. Hoe kan de betrokkenheid bij de nawerking vergroot worden? Maak van de omkadering een continuüm en percipieer de omkadering als een cirkelbeweging in plaats van als een lineair proces

Ons inziens zou de nawerking van jongerenprojecten kunnen verbeterd worden:

- mocht de omkadering als een continuüm aangeboden worden (Figuur 6.3)
- mocht de omkadering als een cirkelbeweging worden gepercipieerd in plaats van als een lineair proces (Figuur 6.4)

We verklaren ons nader. In het vorige hoofdstuk kwam aan het licht dat de voorbereiding vooral wordt georganiseerd door de actor in Vlaanderen en dat de betrokkenheid van de actoren in het Zuiden bij de inhoudelijke voorbereiding bijzonder laag is. Daartegenover staat de grote bijdrage die ze leveren aan de praktische ondersteuning ter plaatse en hun kleine rol wat de inhoudelijke begeleiding betreft. In vorig hoofdstuk kwam ook aan bod dat het verblijf ter plaatse een grijze zone vormt voor de meeste Vlaamse actoren. De nawerking wordt dan weer opgenomen door de actor in Vlaanderen, terwijl de rol van de partner in het Zuiden hierin quasi nihil is. Concreet betekent dit dat er geen continuïteit wordt gegarandeerd, zowel voor wat de rol van de Vlaamse actor betreft als die van de partner in het Zuiden betreft. Ook door de jongere wordt dit gepercipieerd als een discontinu proces. Verder houdt dit in dat jongerenprojecten op zich en de omkadering ervan geen duurzaamheid garanderen.

Figuur 6.3: de rol van de partner en de Vlaamse organisatie in de omkadering

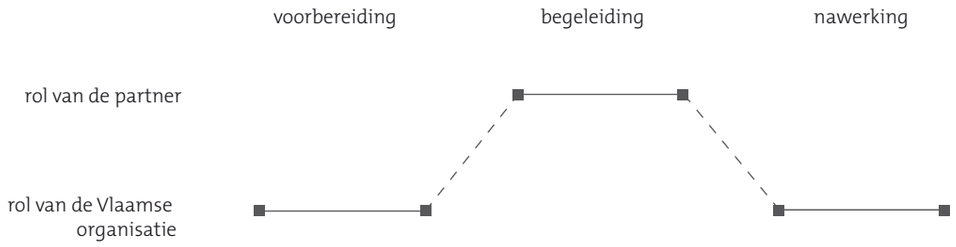

Om de wederkerigheid en gelijkwaardige participatie van zowel de actoren in het Noorden als de actoren in het Zuiden te garanderen, moeten we de partners in het Zuiden veel sterker betrekken bij zowel de inhoudelijke voorbereiding als de evaluatie en nawerking. Die betrokkenheid is cruciaal om van het jongerenverblijf een duurzame ervaring te maken, zowel voor de actoren in het Noorden als in het Zuiden.

01 68 07-02-2008 10:25:58

Wanneer we schrijven dat jongerenprojecten niet mogen gepercipieerd worden als een lineair proces, maar als een cirkelbeweging, bedoelen we daarmee dat de nawerking begint op het terrein en vroeger zelfs, en dat de doelstellingen van de nawerking dienen vastgelegd te worden van bij de voorbereiding. Het betekent ook dat de nawerking van de éne groep jongeren bijdraagt tot de voorbereiding van de nieuwe vertrekkers en dat de nawerking en evaluatie van een jongerenproject door de drie betrokken partijen zal bijdragen tot de voorbereiding van een daaropvolgend jongerenproject (Figuur 6.4).

Figuur 6.4: de omkadering van jongerenprojecten als een continue cirkelbeweging

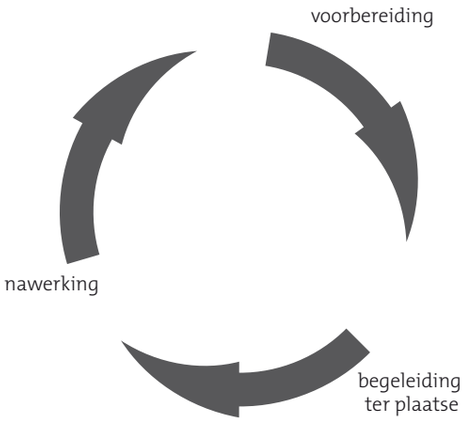

6.5. Noden bij de jongeren

In de vragenlijst werd ook gevraagd naar de noden die de jongeren hebben tijdens de nawerking. Slechts 27 van de respondenten beantwoordden deze vraag, wat erop kan wijzen dat er geen noden zijn en/of dat de deelnemers geen zicht hebben op de noden van de jongeren. Tijdens de interviews stelden we vast dat heel wat actoren geen duidelijk idee hebben van de behoeften van de jongeren eens ze teruggekeerd zijn.

Uit de enquêtes blijkt dat iets meer dan de helft van de noden (14/27) zich bevindt op het vlak van interculturaliteit en intercultureel leren (adaptatie, reversie, omgekeerde cultuurshock), terwijl 11 van de 27 noden zich situeren op het vlak van draagvlakversterking (opvolging geven aan de ervaring en er iets mee doen). Eén organisatie zegt hierin nog geen ervaring te hebben, één organisatie stelt dat de noden afhankelijk zijn van persoon tot persoon, terwijl maar één actor verwijst naar het feit dat jongeren naar concrete aanknopingspunten zoeken om hun relatie met de jongeren in het Zuiden actief te houden.

Verder blijkt dat -als er noden gepercipieerd worden door de actoren- jongeren evenveel begeleiding vragen op het vlak van interculturaliteit, als op het vlak van draagvlakversterking. Anderzijds wijzen ook heel wat actoren op het feit dat sommige jongeren hen vragen bij de nawerking: *"Moet er nu werkelijk iets verkeerd gaan?"* of zoals jeugdorganisatie M (interview, 03/10/2007) het stelt: *"Nawerking moet echt wel getailored zijn naar de behoeften van de individuele jongere"*.

01 69 07-02-2008 10:25:59

6.6. Aanbevelingen voor de actoren, voor de jongeren en voor het beleid op het vlak van de nawerking

1. Sommige jongeren vertonen bij hun terugkeer een omgekeerde cultuurshock en dienen opnieuw te wennen aan hun eigen cultuur en de maatschappij waarin ze leven. Uit dit onderzoek is gebleken dat de meeste organisaties geen beleid hebben rond heroriëntatie. Vandaar het belang om er meer aandacht aan te besteden tijdens de nawerking.

2. De huidige nawerking staat vooral in het teken van de evaluatie van jongerenprojecten. Als we de noden bekijken die jongeren signaleren, zijn ervaringsuitwisseling en draagvlakversterking dé twee voornaamste punten om aandacht aan te besteden.

3. Uit de interviews blijkt dat het belangrijk is om de minimumcriteria voor de schriftelijke eindevaluatie op voorhand op te stellen en om de partner daarbij te betrekken. Ook een schriftelijke eindevaluatie door de organisatie in het Zuiden, is een onmisbaar meetinstrument. Bouw mechanismen in (garanderen anonimiteit, tevredenheidenquête), zodat zowel partners als jongeren zich niet geremd voelen in het geven van negatieve kritieken.

4. Waar schriftelijke eindevaluaties nu vooral gestuurd zijn vanuit een productmatige aanpak, zou de focus meer moeten liggen op een procesmatige benadering. Het gezamenlijk doornemen van de tussentijdse evaluaties tijdens een individueel gesprek bij de terugkeer kan hierbij een hulpmiddel zijn. Om die reden zijn ook vragenlijsten over leerprocessen, het leren van taal en intercultureel leren onmisbare instrumenten bij de eindevaluatie. Ze maken een vergelijking mogelijk ten opzichte van de baseline van voor het vertrek.

5. Ook bij de eindevaluatie door de promotor in het Zuiden moet er gebruik gemaakt worden van een meer procesmatige aanpak. Nu zijn deze eindevaluaties nog te vaak eenzijdig gericht op de beoordeling van de jongere in functie van de taak die hij verrichtte.

6. Een schat aan informatie die beschikbaar is in de vorm van eindevaluaties wordt niet op systematische wijze geïnventariseerd. Door het feit dat deze info pas wordt gevraagd eens de jongere terug in België is, kunnen de positieve/negatieve punten niet worden opgenomen in de nawerking. Vandaar dat de nawerking in het algemeen en het invullen van eindevaluaties in het bijzonder best starten op het terrein.

7. Uit de interviews blijkt het belang van een individueel gesprek vooraleer de eigenlijke nawerking in groep begint, omdat het knelpunten aan de oppervlakte kan brengen die dan in groep kunnen besproken worden.

8. De creativiteit van de jongeren kan bij de eindevaluatie gestimuleerd worden door ze zelf de vorm en het formaat te laten kiezen.

9. Het is belangrijk dat de jongeren eerst hun ervaringen kwijt kunnen en dat deze pas in tweede instantie worden gelinkt aan theoretische modellen. De rol van de facilitator bestaat erin om de ervaringen die geuit worden te kaderen. Om die reden is het aan te raden dat de nawerking door dezelfde facilitator gebeurt als de voorbereiding. De facilitator zal zo immers beter in staat zijn om de groeicurves van de jongeren in kaart te helpen brengen.

01 70 07-02-2008 10:25:59

10. Soms is het aan te raden dat de evaluatie van een uitwisseling ook nog eens gebeurt na verloop van tijd en niet enkel na de reis zelf. Op dat moment kan er afstand genomen worden van de ervaring en kan het geheel objectiever worden geëvalueerd. Dit wordt ook aangeraden vanuit het belang van de jongeren zelf.

11. De nawerking wordt door de actoren te vaak gezien als een eindpunt en een consolidatie van de opgedane ervaring ("Wat was?") in plaats van een beginpunt of een nieuwe fase in het ontwikkelingsmodel van Bennett ("Wat nu?"). Aandacht besteden aan deze laatste vraag is ons inziens een onmisbare schakel, zowel in de eindevaluatie als in de nawerking. Het is een vraag die aan de jongere dient meegegeven te worden voor zij/hij vertrekt. Op eenzelfde wijze kan de vraag aangewend worden in de eindevaluatie door de organisatie in het Zuiden.

12. Informele ontmoetingsmomenten zin belangrijk tijdens de nawerking.

13. Uit de interviews blijkt dat het uitwerken van educatief materiaal door vele actoren niet als een succesformule wordt ervaren tijdens de nawerking. Betrokkenheid van de partner en het starten van de activiteit op het terrein worden naar voor geschoven als twee onmiskenbare voorwaarden voor het slagen van dergelijk educatief project.

14. Participatie van de partner is allesbepalend voor een kwaliteitsvolle nawerking. Het schrijven van een gemeenschappelijk document kan een manier zijn om de nawerking vorm te geven en om de opgedane kennis te systematiseren. Het voordeel is dat dergelijk document ter plaatse kan groeien en dat het de basis kan vormen voor verdere samenwerking eens de uitwisseling achter de rug is.

15. Het kan zinvol zijn om de uitwisseling of de inleefreis rond een bepaald thema te organiseren. Dergelijk thema stelt de actoren niet alleen in staat om de finaliteit van de reis te concretiseren; voor de voorbereiding, het verblijf, ter plaatse en de nawerking biedt deze aanpak een focuspunt waarrond de omkadering kan opgebouwd worden.

16. De doelstellingen rond de nawerking moeten op voorhand verduidelijkt worden. Maar hoe dit aangepakt wordt, wordt best uitgewerkt door de jongeren zelf. Belangrijk ook is dat er samenwerking is met andere partners en groepen, dat er een draagvlak is.

17. Jongeren die niet meegingen worden best betrokken bij draagvlakversterkende activiteiten.

18. Draagvlakversterkende activiteiten kunnen een middel zijn om de band met de partner in het Zuiden te verstevigen en duurzaam te maken. Vandaar dat ook de participatie van de partner belangrijk is bij het opzet.

19. Jongeren kunnen ook aangezet worden om te schrijven rond hun ervaring. Zeker wanneer ze in contact komen met de pers, is het belangrijk om hen een aantal tips rond beeldvorming mee te geven.

20. Als organisatie is het ook belangrijk om de jongeren te helpen om publiciteit te maken voor de draagvlakversterkende activiteiten die ze organiseren na hun terugkomst.

01 71 07-02-2008 10:25:59

21. De omkadering van jongerenprojecten is geen lineair gegeven: de voorbereiding van de éne groep vloeit best uit in de tussentijdse evaluatie van de buitenlandse groep en de nawerking van de teruggekeerde jongeren.

22. De teruggekeerde jongeren kan men meer betrekken door ze een meter- of peterschap te laten opnemen ten opzichte van de nieuwe vertrekkers. Hun betrokkenheid wordt eveneens vergroot wanneer zij ingeschakeld worden in de voorbereiding van het tegenbezoek van de buitenlandse jongeren naar België, of wanneer zij gevraagd worden om als gastgezin te fungeren.

23. De return van een buitenlandse stage of inleefreis mag niet altijd naar de eigen organisatie toe verwacht worden, maar dient ook op persoonlijk en maatschappelijk vlak ingeschat te worden.

24. Jongeren in groep aan het werk zetten wordt door vele actoren als een voorwaarde gezien voor een goede nawerking. Ook de informele contacten tussen de jongeren zijn van cruciaal belang. Bovendien kan het engagement verhoogd worden door tijdens de nawerking rond één bepaald thema te werken.

25. Bij de meeste actoren stopt elke betrokkenheid van de partners eens de nawerking start. Belangrijk is de terugkoppeling naar de partners tijdens de nawerking. Zeker wanneer er onderzoek gebeurt, is het belangrijk dat de onderzoeksresultaten worden teruggekoppeld.

Algemene aanbeveling op basis van hoofdstukken 4, 5 en 6

De omkadering (voorbereiding, begeleiding ter plaatse en nawerking) wordt best gepercipieerd als een continue cirkelbeweging in plaats van als een lineair proces.

01 72 07-02-2008 10:25:59

01 73 07-02-2008 10:25:59

01 74 07-02-2008 10:25:59

7

Omkadering en opvolging van de omkadering

In de voorbije hoofdstukken hebben we zicht gekregen op de wijze waarop de omkadering van jongerenprojecten gebeurt in Vlaanderen. In een volgend deel zullen we nagaan hoe de omkadering "omkaderd" wordt. Zijn de Vlaamse actoren lid van een internationaal netwerk, in welke mate netwerken ze met partners in het Noorden en partners in het Zuiden? Verder hebben we de actoren bevraagd naar de opvolging van de omkadering. Hoe systematiseren ze de beschikbare informatie, waar halen ze inspiratie voor de omkadering en hoe evalueren ze het totale aanbod? Tot slot hebben we getoetst naar hun ambities voor de komende jaren.

01 75 07-02-2008 10:26:00

7.1. Netwerking: vooral in het kader van de praktische vormgeving van jongerenprojecten

Wat de omkadering betreft van jongeren die naar het Zuiden trekken, zijn er slechts 20 actoren van de 64 (31%) die lid zijn van een internationale organisatie of netwerk. Het zijn vooral de jeugdorganisaties (11/15) die tot internationale netwerken behoren. Onder de hogescholen zijn er slechts 3 op 14 die deel zijn van een netwerk, terwijl dit cijfer bij de universiteiten, ngo's en gemeentelijke/stedelijke diensten voor ontwikkelingssamenwerking respectievelijk 1/6 en 2/10 en 3/9 bedraagt.

Van de 64 actoren zijn er 51 (80%) die stellen dat ze samenwerken met partners in het Zuiden voor de omkadering en 47 (73%) die antwoorden dat ze samenwerken met partners in het Noorden voor de omkadering (bijlage 7.1).

Figuur 7.1: samenwerking op internationaal en nationaal niveau

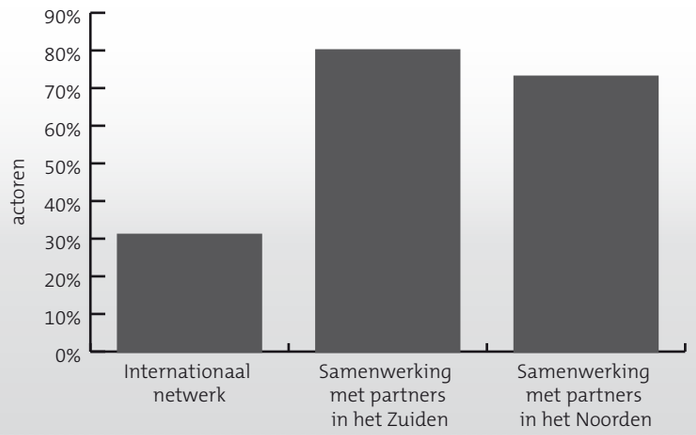

In de voorbije hoofdstukken hebben we gezien dat deze samenwerking met partners in het Zuiden, zowel op het niveau van de voorbereiding, het verblijf ter plaatse als de nawerking, wordt gekenmerkt door een discrepantie in taakinvullingen en een asymmetrie in verantwoordelijkheden tussen Noordelijke en Zuidelijke actoren. Waar de voorbereiding vooral in handen is van de Vlaamse organisatie, neemt de partner een groot deel van de ondersteuning ter plaatse op zich, hoewel deze bijdrage voornamelijk praktisch blijft en niet inhoudelijk is. Ook bij de nawerking kan de bijdrage van de partner in het Zuiden in vraag worden gesteld. Wat de samenwerking met partners in het Noorden betreft, moeten de op het eerste zicht positieve cijfers met enige voorzichtigheid worden benaderd, want uit de vorige hoofdstukken bleek dat de actoren die een voorbereiding en/of nawerking aanbieden dit aanbod grotendeels zelf organiseren.

Via de interviews hebben we getracht om de samenwerking tussen de verschillende actoren in kaart te brengen:

- **Jeugdorganisaties** werken vooral samen met andere jeugdorganisaties die deel zijn van eenzelfde nationaal (1) of internationaal (2) netwerk, maar doen ook beroep op Vlaamse ngo's om vooral tijdens inleefreizen de projecten van de partnerorganisaties van de nog's te bezoeken (3).
- **Hogescholen** werken onderling (4) en met universiteiten (5) samen om gezamenlijke infosessies te geven voor nieuwe vertrekkers. Hogescholen hebben ook linken met ngo's (6), zowel noordelijke als lokale. In het eerste geval gaat het om Belgische of buitenlandse ngo's die optreden als "tussenpersonen" (vragenlijst, hogeschool G). In het laatste geval gaat het meestal om persoonlijke contacten tussen docenten in België en -al dan niet Belgische- vertegenwoordigers van projecten in het Zuiden. Deze laatste zijn vooral informele contacten op basis waarvan jongerenprojecten tot stand komen. Binnen het kader van het onderzoek namen we een kleine steekproef van 16 VLIR-UOS aanvraagdossiers (tweede oproepronde - 2004) om te kijken hoe jongerenprojecten binnen de hogescholen tot stand komen. Op twee uitzonderingen na hadden alle projecten vorm gekregen via de tussenkomst van Belgen, die ofwel een project hebben in het Zuiden ofwel een project kennen in het Zuiden. Relatief weinig vragen komen rechtstreeks van de partners ter plaatse. De hogescholen werken ook samen met de gemeentelijke/stedelijke diensten voor ontwikkelingssamenwerking die studenten sponsoren en/of samenwerking mogelijk

01 76 07-02-2008 10:26:03

maken met hun partnergemeenten (7). Ook de andere actoren (8) zijn betrokken, omdat deze in sommige gevallen de omkadering van de studenten op zich nemen.

- **Universitaire actoren** werken in beperkte mate samen om infosessies te organiseren (9). Op het terrein hebben zij samenwerking met partneruniversiteiten (10). Net als de hogescholen werken zij samen met ngo's (11) en gemeentelijke/stedelijke diensten voor ontwikkelingssamenwerking (12). Zij doen wel minder beroep op de andere actoren om omkadering te voorzien.
- Uit de interviews blijkt dat de samenwerking binnen de ngo-sector op het vlak van omkadering van jongerenprojecten quasi nihil is. **Ngo's** zoeken daarentegen meer en meer aansluiting bij hogescholen (5) en universiteiten (10). Enerzijds bieden zij een aanbod voor departementen binnen de hogescholen die buitenlandse stages organiseren (interview met ngo J, 18/10/2007), anderzijds zijn zij vragende partij naar de universiteiten toe om studenten aan te zetten tot onderzoek dat ontwikkelingsrelevant is (interview met ngo F, 10/10/2007). Zoals vermeld in punt 1 zijn er wel een aantal ngo's die samenwerkingen opzetten met jeugdorganisaties, vooral jeugdbewegingen (3). Wat de samenwerking met de partners betreft, hebben ngo's zeer nauwe banden met de partners van jongerenprojecten ter plaatse (13).
- **Gemeentelijke/stedelijke diensten voor ontwikkelingssamenwerkin**g werken samen met hogescholen (7) en in beperkte mate met universiteiten (12), zoals boven reeds werd aangehaald. Verder zijn een klein aantal ngo's betrokken bij de omkadering van jongerenprojecten in het kader van de stedenbanden (14). Voor het grootste deel hebben deze diensten een directe samenwerking met hun partnergemeente (15).
- De groep **andere actoren** werken meestal met vaste partners in het Zuiden om de omkadering van jongerenprojecten te voorzien (16). Voor de rest hebben zij vooral samenwerking opgebouwd met secundaire scholen en hogescholen.

Figuur 7.2: analyse van de samenwerking tussen de verschillende actoren

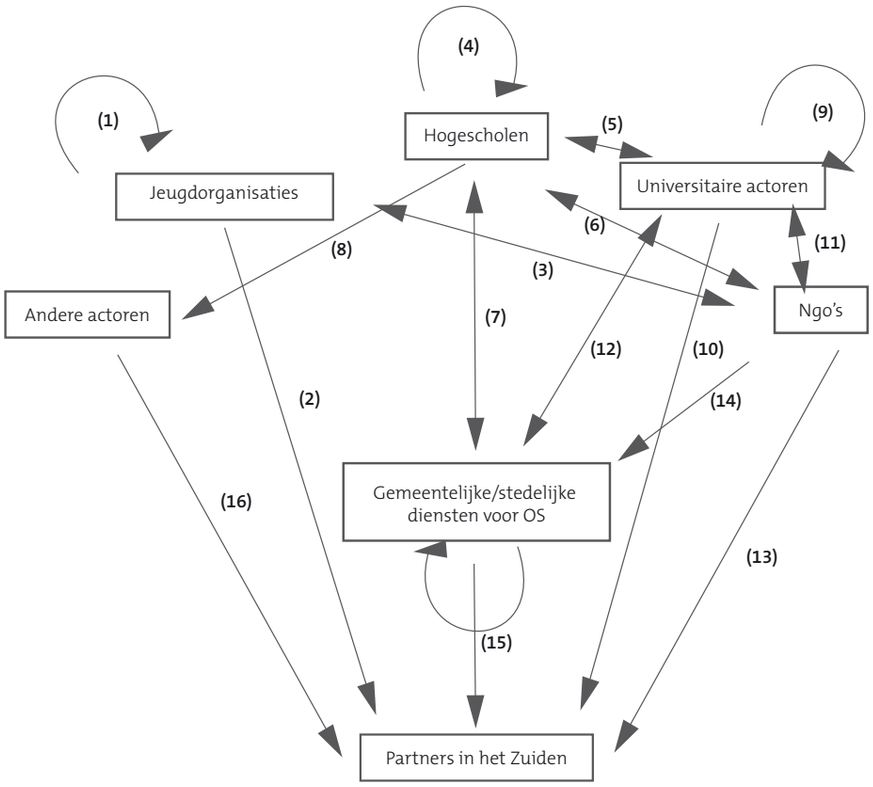

01 77
07-02-2008 10:26:03

Wat we kunnen besluiten uit de analyse van deze samenwerkingsverbanden is dat de samenwerking zich vooral richt op het concreet vorm geven van jongerenprojecten (het praktische vlak) en minder op het inhoudelijk omkaderen van initiatieven. Het tot stand brengen van *'partnerships'* en het aanbrengen van partners maakt tot nu toe het hoofdonderwerp uit van de samenwerking tussen de verschillende actoren en dit op een gefragmenteerde en weinig gestructureerde wijze; op inhoudelijk vlak dient er wat betreft de voorbereiding, de ondersteuning ter plaatse en de nawerking nog een lange weg afgelegd te worden. Iedere actor volgt tot nu toe zijn eigen recept voor een kwaliteitsvolle omkadering. Er is daarbij weinig afstemming op basis van elkaars ervaringen en expertise. Andere punten die aandacht verdienen zijn:

- de meerderheid van de samenwerking is ad hoc of gestoeld op informele contacten: structurele samenwerkingsverbanden leiden tot duurzame jongerenprojecten
- vaak wordt er gewerkt met tussenpersonen: in dit geval dient de rechtstreekse communicatie bewaakt te worden (bij voorkeur rechtstreeks tussen de twee promotoren in plaats van tussen de Vlaamse promotor en de student en de student en de lokale promotor)
- er zijn weinig contacten met bedrijven en andere privé-initiatieven: slechts sporadisch verwijzen hogescholen naar de samenwerking met een onderneming in het Zuiden

01 78 07-02-2008 10:26:03

7.2. Systematisatie van informatie: een bron van inspiratie die nog niet wordt aangeboord

In het vorig hoofdstuk kwam al aan bod dat de informatie uit tussentijdse evaluaties, eindevaluaties, individuele gesprekken en terugkomdagen nauwelijks wordt geïnventariseerd. Ook uit de vragenlijsten kwam naar voor dat enkel de helft van de actoren (32/64) deze informatie systematiseert. De universiteiten (4/6) en de ngo's (6/10) zijn hier de koplopers, terwijl het jeugdwerk (8/15), de andere actoren (5/10), de gemeentelijke/stedelijke diensten voor ontwikkelingssamenwerking (4/9) en de hogescholen (5/14) duidelijk minder scoren. De wijze waarop de info wordt gesystematiseerd hangt af van actor tot actor, maar over het algemeen kan gesteld worden dat de dossiers van de deelnemers en de evaluaties worden bijgehouden zonder dat ze geanalyseerd worden. Enkel in functie van subsidiedossiers wordt deze informatie soms doorgenomen en verwerkt.

Heel wat organisaties voelen het aan als een nood om het materiaal dat voor handen is te inventariseren en te analyseren, met de bedoeling om er uit te leren en er inspiratie uit te halen voor hun toekomstige jongerenprojecten. Uit de interviews onthouden we dat volgende stappen kunnen helpen bij het opstellen van een beleid rond kennismanagement; een beleid dat deze informatie niet enkel zou moeten bundelen, maar dat deze info ook ter beschikking zou moeten stellen van de betrokken actoren:

- het doornemen en inventariseren van de dossiers van de deelnemers: vooral uit problemen die voorgekomen zijn kan men veel leren
- het analyseren van de tussentijdse evaluaties en de eindevaluaties van de studenten rond de voorbereiding, de ondersteuning ter plaatse en de nawerking
- het bundelen van de bevindingen van de individuele gesprekken en terugkomdagen
- het synthetiseren van de tussentijdse evaluaties en eindevaluaties van de zuidelijke partner
- het bundelen van de reisverslagen die ter beschikking kunnen gesteld worden van de nieuwe vertrekkers
- het samenbrengen van de digitale portfolio's van de studenten
- het organiseren van een elektronische enquête om de ervaringen van teruggekeerde studenten in kaart te brengen: deze kan jaarlijks worden uitgevoerd en maakt vergelijkingen mogelijk
- het bundelen van het educatief materiaal dat uitgewerkt is rond de omkadering (in het bijzonder rond de voorbereiding en de nawerking) en het opstellen van een draaiboek dat de beschikbare expertise systematiseert
- een bevraging van de begeleiders van jongerenprojecten
- verslagen maken van de werkbezoeken en prospecties op het terrein

In de vragenlijst werd ook getoetst waar men de inspiratie haalt om de omkadering op te baseren en/of te verbeteren. Er wordt hoofdzakelijk verwezen naar de eigen opgebouwde ervaring die vaak vervat zit in de ervaring van personeelsleden en vrijwilligers. In vele gevallen heeft het personeel ook ervaring opgebouwd als actief lid bij jeugdbewegingen, als voormalig coöperant in het Zuiden en/of als vrijwilliger in de organisatie.

> *"Dit is organisch gegroeid. We werken continu aan de verbetering van het vrijwilligersbeleid, en leren uit de ervaringen. Het systematiseren kan zeker nog verbeteren, alsook het gebruiken van methodieken. Meestal wordt de vrijwilliger opgenomen in de werking van de vzw zelf, waardoor dit wel deels gecompenseerd wordt, zij zijn namelijk heel betrokken en mogen mee beslissen en nadenken over de toekomst van het project."*
>
> *(vragenlijst, andere actor D)*

01 79 07-02-2008 10:26:03

Verder doen de actoren weinig beroep op elkaars expertise. Getuige daarvan zijn de weinige werkgroepen die wel binnen de sectoren bestaan, maar niet over de sectoren heen. Ook wordt er relatief weinig gebruik gemaakt van bestaande literatuur en beschikbare theoretische modellen, met uitzondering van:

- *een Stapje in de Wereld, een Wereld van Verschil*, een handleiding voor de voorbereiding en nawerking van inleefreizen en uitwisselingsprojecten
- theorieën rond intercultureel leren van Geert Hofstede, zoals "Cultuur als een ui"
- de bundel *Expeditie Exchange,* een infoboekje voor scholen in samenwerking met het Zuiden
- het Kostuvo model (Kosmopolitisch Studenten Vormen), gebaseerd op het werk van Michael Paige, University of Minnesota, gekoppeld aan competentieverwerving en geïnspireerd door de *experience economy* [1]
- de concepten van lerend leren vanuit de theorie van Thematisch Gecentreerde Interactie van Ruth Cohn.

Actoren die beroep doen op bovenstaand materiaal ervaren dit als een meerwaarde in het uitbouwen en onderbouwen van hun omkadering.

[1] Bij de experience economy is het uitgangspunt de persoonlijke ervaring van het individu (Paige, 2005).

01 80 07-02-2008 10:26:03

7.3. Ambities voor de komende jaren

Een aantal actoren wijzen erop dat de concrete werkingsterreinen angstvallig worden afgeschermd, maar dat er veel thema's zijn -die hierboven aan bod kwamen- die een verrijkende samenwerking kunnen voeden. Gezien de omkadering door de verschillende actoren op een verschillende wijze wordt aangeboden, kan uitwisseling leiden tot nieuwe inzichten en methodieken om de omkadering zo kwaliteitsvol mogelijk te maken.

> *"Als actoren kunnen we elkaar versterken. Er zijn tal van mogelijkheden voor uitzendingen en tal van verwachtingen bij jongeren, zodat het aanbod ook voldoende ruim moet zijn."*
>
> *(vragenlijst, ngo F)*

De meeste actoren geven aan dat er veel gelijkaardige initiatieven bestaan voor jongeren die naar het Zuiden willen trekken, maar dat dit op zich geen probleem hoeft te zijn. Jongerenmobiliteit is verdubbeld gedurende de laatste vijf jaren, dus moet het aanbod ook voldoende ruim zijn. *"Deze diversiteit zorgt voor de nodige dynamiek"*, stelt jeugdorganisatie E (vragenlijst). Wel wordt er gesuggereerd om in de toekomst meer sectoroverschrijdend te gaan samenwerken en wel rond drie grote pijlers:

- het beleidsmatig opvolgen van jongerenmobiliteit
- het analyseren van de meerwaarde van jongerenprojecten
- het verbeteren van de omkadering

7.3.1. De eerste pijler: het beleidsmatig opvolgen van jongerenmobiliteit naar het Zuiden

In hoofdstuk 4 kwam reeds aan bod dat de regelgeving rond jongerenprojecten niet eenduidig is. De actoren zouden er een blijvend werkpunt moeten van maken om een administratieve vereenvoudiging te bepleiten. Verder moet alles in het werk worden gesteld om diensten als RVA en kinderbijslag laagdrempelig te maken voor zowel jongeren als organisaties.

Een aantal actoren (interview met jeugdorganisatie L, 20/09/2007; interview met jeugdorganisatie M, 03/10/2007; vragenlijst, gemeentelijke dienst voor ontwikkelingssamenwerking) ijveren voor een grotere participatie en meer mogelijkheden voor jongeren uit het technisch/ beroepsonderwijs en maatschappelijk kwetsbare groepen. Ook dit zou een aandachtspunt moeten zijn gedurende de komende jaren, opdat niet alleen de jongerenprojecten op zich, maar ook de omkadering die op maat dient aangeboden te worden extra middelen zouden krijgen.

> *"Meer samenwerking is nodig, we hoeven niet steeds het warm water uit te vinden. We zouden graag nawerking organiseren en we zouden daarvoor graag inspiratie putten uit de ervaringen van anderen."*
>
> *(vragenlijst, universitaire actor C)*

7.3.2. De tweede pijler: het analyseren van de meerwaarde van jongerenprojecten

Het is de bedoeling om een overzicht te krijgen van de mogelijkheden en de opportuniteiten die jongerenprojecten teweeg brengen, zowel voor de jongere, het project in het Zuiden als de betrokken actor in Vlaanderen (vragenlijst, hogeschool B). Als we de voorhanden zijnde literatuur analyseren, kunnen we een aantal belangrijke conclusies trekken die in hoofdstuk 2 zijn uitgewerkt. Een grondige analyse van het voorhanden zijnde materiaal in de verschillende sectoren, zoals dossiers, tussentijdse evaluaties en eindevaluaties van zowel jongeren, partners als begeleiders zou dit theoretisch beeld vollediger kunnen maken.

01 81 07-02-2008 10:26:03

7.3.3. De derde pijler: het verbeteren van de omkadering

Dit derde punt houdt in dat er in de toekomst meer zou geleerd worden van elkaar wat de omkadering betreft (vragenlijst, hogeschool J). Methodieken en educatief materiaal zouden uitgewisseld kunnen worden tussen de verschillende sectoren, vooral wat betreft de nawerking, omdat daarover weinig expertise is opgebouwd (vragenlijst, jeugdorganisatie G; vragenlijst, hogeschool E). Informatiebrochures zouden op elkaar kunnen worden afgestemd, met aandacht voor de organisatie-eigen accenten (vragenlijst, universitaire actor B).

Momenteel is de info over jongerenprojecten naar het Zuiden zeer gefragmenteerd, zodat jongeren niet altijd weten waar ze terecht kunnen voor info rond organisaties en de omkadering die ze aanbieden. Ook actoren binnen de verschillende sectoren geven toe niet altijd op de hoogte te zijn van het volledige aanbod. *"Voor verschillende noden -inhoudelijke en praktische voorbereiding- moeten verschillende personen, websites, ... bezocht worden" (interview met hogeschool M, 03/10/2007).* Daarom suggereren een aantal actoren om een overzicht te maken van de bestaande contacten en informatiepunten en een handleiding ter beschikking te stellen van de minimumcriteria voor jongeren/studenten en organisatoren.

> *"Wie meegaat op inleefreis zijn vaak ASO-mensen, dus de BSO-studenten vallen er tussenuit. Wij proberen nu hun interesse te wekken op hun capaciteiten (houtwerking, lassen). Het is de bedoeling om met mensen die houtbewerking doen bijvoorbeeld een interculturele uitwisseling op te zetten. We gaan ons vooral richten naar technische scholen. Dat moet heel laagdrempelig zijn en bijna kosteloos. Die mensen vallen uit de boot, omdat zij dit niet kunnen betalen."*
>
> *(interview met jeugdorganisatie L, 20/09/2007)*

Een aantal actoren gaan verder en stellen: *"Door het wegvallen van Iteco is er op het vlak van algemene vorming een beperkter aanbod dan vroeger" (vragenlijst, ngo F).* Sommige actoren stellen dan ook voor om een open vormingsaanbod te creëren voor alle Vlaamse jongeren die naar het Zuiden trekken. Het spreekt voor zich dat ook het uittekenen van een kwaliteitsbeleid en het definiëren van kwaliteitscriteria een conditio sine qua non vormen om tot een kwaliteitsvolle omkadering te komen.

01 82 07-02-2008 10:26:04

01 83

07-02-2008 10:26:04

01 84
07-02-2008 10:26:04

8 Besluiten

01 85
07-02-2008 10:26:05

In het onderzoek dat voor u ligt hebben wij getracht om via triangulatie een zicht te krijgen op de omkadering van jongeren die naar het Zuiden trekken. Via de literatuurstudie kwam aan het licht dat de praktische voorbereiding belangrijk is (Rohrlich, 1993) en dat het ontwikkelingsmodel voor interculturele sensitiviteit als basis kan dienen voor de voorbereiding (Hammer, 2005) omdat op die manier kan geobjectiveerd worden in welke fase de jongere/student zich bevindt voor het vertrek. Verder is het belang aangetoond van het monitoren en het tussentijds evalueren van jongerenprojecten enerzijds en van de taal en de rol van de significante anderen anderzijds voor het welslagen van het project. Bij de nawerking dient, volgens de bestaande literatuur, aandacht besteed te worden aan de fenomenen van reversie en liminaliteit wanneer de jongeren in het eerste geval de andere cultuur ophemelen of zich in het tweede geval in twee culturen bevinden en zich noch thuis voelen in de éne cultuur, noch in de andere.

Het spreekt voor zich dat jongerenprojecten niet enkel mogen gezien worden in het kader van de effecten voor de persoonlijkheidsontwikkeling van de jongere en intercultureel leren. Jongerenprojecten naar het Zuiden dienen ook beoordeeld te worden in het kader van hun relevantie op het vlak van internationale samenwerking. Partners vragen om meer communicatie met de zendorganisatie, om meer betrokkenheid bij de voorbereiding en om de inzet van jongeren met het juiste profiel (Goffin, 2006). Op basis van de ervaring van buitenlandse actoren hebben we vastgesteld dat een *code of good practice*, het opstellen van basisprincipes voor jongerenprojecten en het maken van een *checklist* voor de jongeren noodzakelijke instrumenten zijn voor het garanderen van ontwikkelingsrelevante initiatieven.

Wat het profiel van de actoren betreft en hun aanbod, hebben we op basis van de 64 actoren die we bevraagd hebben, vastgesteld dat de jongerenmobiliteit verdubbeld is in Vlaanderen gedurende de laatste vijf jaren. De jongeren die vertrekken zijn vooral hogeschool- en universiteitsstudenten tussen 20 en 25 jaar, zelfs als de hogescholen en universiteiten in het onderzoek buiten beschouwing worden gelaten. Drie vierde van de organisaties doen een beroep op de middelen van de jongeren en binnen de verschillende sectoren (jeugdorganisaties, hogescholen, universiteiten, ngo's, gemeentelijke/stedelijke diensten voor ontwikkelingssamenwerking en andere actoren) is de inzet van deeltijdse medewerkers en vrijwilligers de regel. Het gemiddelde verblijf duurt 1 tot 3 maanden en inleefreizen en -projecten zijn in.

Wat de voorbereiding betreft hebben we gevonden dat alle actoren die deelnamen aan het onderzoek voorbereiding aanbieden en dat 92% dit zelf doet. De meeste voorbereidingen (70%) duren twee of meerdere dagen, wat wijst op het belang die de actoren eraan besteden. We hebben vastgesteld dat de praktische voorbereiding geen primair aandachtspunt is voor de actoren, maar dat dit luik de grootste nood vormt voor de jongeren tijdens de voorbereiding. Het is aanbevolen om voorbereiding te bieden op maat en rekening te houden met variabelen als leeftijd van de jongere, de eerder opgedane ervaring en de persoonlijkheid van de jongere. Wat de inhoudelijke voorbereiding betreft zagen we dat intercultureel leren, taal leren en samenwerking met de lokale partners meer aandacht verdienen tijdens de voorbereiding. Verder observeerden we een belangrijk verschil, wat de methodiek van de voorbereiding aangaat, tussen enerzijds een persoonsgerichte/interculturele en anderzijds een wereldgerichte/ Noord-Zuid voorbereiding. Jeugdorganisaties zullen eerder type I aanbieden, terwijl ngo's veeleer type II volgen. Ons inziens vormt een combinatie van de twee methodieken de juiste weg naar een voorbereiding die zowel de jongere in het vizier heeft als het project in het Zuiden. Uit het onderzoek blijkt verder dat de participatie van jongeren uit het Zuiden moet verhogen, dat het inschakelen van teruggekeerde jongeren tijdens de voorbereiding een conditio sine qua non is en dat ook de bijdrage van ervaren volwassenen geapprecieerd wordt. Hieruit kan afgeleid worden dat de

01 86 07-02-2008 10:26:07

peer group methodiek niet als de enige zaligmakende kan worden beschouwd. Administratief gezien kan de voorbereiding voor jongeren nog een heel stuk worden verbeterd. Er is geen eenduidigheid in de regelgeving, diensten als RVA en kinderbijslag worden als te hoogdrempelig ervaren en slechts 48% van de ondervraagde actoren ondersteunt de jongeren op administratief vlak. Op het einde van het hoofdstuk werden, op basis van de ervaringen van de ondervraagde actoren, vijftien aanbevelingen geformuleerd die de kwaliteit van de voorbereiding van jongerenprojecten in de toekomst kunnen verbeteren.

De ondersteuning ter plaatse wordt op voorhand geregeld door 84% van de actoren. Vooral de eigen medewerkers van de organisatie, zowel in het Noorden als in het Zuiden, als de lokale ngo's staan in voor het realiseren van die ondersteuning op het terrein. Dit lijkt op het eerste zicht een contradictie, maar als we dieper ingaan op de dynamiek, dan stellen we vast dat de lokale actoren vooral instaan voor de praktische ondersteuning, terwijl de inhoudelijke begeleiding voornamelijk door de organisatie in Vlaanderen wordt voorzien. Als we de actoren vragen naar kwaliteitsnormen waaraan de jongerenprojecten moeten voldoen, dan schuiven zij vooral de fundamentele principes rond de partner naar voor. Meer aandacht besteden aan de operationele principes in verband met de functie, de promotor en de inhoud van het project is -zoals uit de interviews blijkt- een voorwaarde om jongerenprojecten kwalitatief hoogstaander te maken. Op basis van de *good practices* die we geïnventariseerd hebben naar aanleiding van de vragenlijsten en de 24 interviews die we verricht hebben, zijn een vijftiental aanbevelingen geformuleerd naar de jongere toe, naar de actoren toe en naar het beleid toe, zoals:

- Men mag niet uit het oog verliezen dat aan de meeste praktische problemen die zich voordoen op het terrein (afspraken rond logement enz.) inhoudelijke problemen (cultuurshock, heimwee enz.) aan de basis liggen.
- Leven in een gastgezin is niet alleen cultureel verrijkend, in het geval van problemen zijn de jongeren beter omkaderd dan wanneer ze in het project of in een hotel verblijven.
- Taalcursussen ter plaatse zijn heel zinvol, omdat ze interculturele communicatie en conflictbeheersing op het terrein vergemakkelijken.
- Jongere hebben in het begin de tijd nodig om enkel te observeren en te kijken.
- Het kan zinvol zijn om jongeren twee aan twee uit te zenden. Vooral bij inleefreizen blijkt dit een goede formule, wanneer één van de twee jongeren de taal niet genoeg beheerst en niet over de tijd beschikt om de taal onder de knie te krijgen.
- Uit ervaring blijkt dat een gedragscode de ontwikkelingsrelevantie en duurzaamheid van jongerenprojecten ten goede komt.
- Open communicatie met de partner rond de functie/rol die de jongere/jongeren gaan innemen is cruciaal voor het welslagen van het project.
- Extra aandacht dient besteed te worden aan tussentijdse monitoring en evaluatie van jongerenprojecten en tevens aan de functiebeschrijving en het profiel van de coaches -zowel de lokale promotoren als de promotoren in België.
- De lokale actoren dienen betrokken te worden bij de eindevaluatie van de jongere/student en de eindevaluatie start best op het terrein om de participatie van de lokale organisatie te verhogen.

86% van de actoren biedt nawerking aan voor teruggekeerde jongeren. Net als in het geval van de voorbereiding organiseren ze deze zelf. De nadruk ligt vooral op ervaringsuitwisseling en op de verwerking van de buitenlandse ervaring. Minder dan de helft van de organisaties (42%) biedt een nawerking aan van twee of meerdere dagen. Het aantal ligt hier beduidend lager dan bij de voorbereiding. De actoren die een nawerking aanbieden van minder dan een dag voorzien meestal projectgebonden

01 87 07-02-2008 10:26:07

nawerking in de vorm van een schriftelijke evaluatie en/of een individueel gesprek. De actoren die 1 tot 2 dagen voorzien, zullen naast de evaluatie ook aandacht besteden aan aspecten rond interculturaliteit en intercultureel leren. Is er nog meer tijd, dan is er ruimte voor draagvlakversterking. Ook hier werden op de verschillende niveaus van eindevaluatie, interculturaliteit en draagvlakversterking een vijventwintigtal aanbevelingen geformuleerd, waarvan we er hier een aantal weergeven:

- Uit de interviews blijkt dat het belangrijk is om de minimumcriteria voor de schriftelijke eindevaluatie op voorhand op te stellen en om de partner daarbij te betrekken.
- Waar schriftelijke eindevaluaties nu vooral gestuurd zijn vanuit een productmatige aanpak, zou de focus meer moeten liggen op een procesmatige benadering. Het gezamenlijk doornemen van de tussentijdse evaluaties tijdens een individueel gesprek bij de terugkeer kan hierbij een hulpmiddel zijn.
- Ook bij de eindevaluatie door de promotor in het Zuiden moet er gebruik gemaakt worden van een meer procesmatige aanpak.
- Een schat aan informatie die beschikbaar is in de vorm van eindevaluaties, wordt niet op systematische wijze geïnventariseerd.
- Het is belangrijk dat de jongeren eerst hun ervaringen kwijt kunnen en dat deze pas in tweede instantie worden gelinkt aan theoretische modellen.
- Soms is het aan te raden dat de evaluatie van een uitwisseling ook nog eens gebeurt na verloop van tijd en niet enkel onmiddellijk na de reis.
- De nawerking wordt door de actoren te vaak gezien als een eindpunt en een consolidatie van de opgedane ervaring ("Wat was?") in plaats van een beginpunt of een nieuwe fase in het ontwikkelingsmodel van Bennett ("Wat nu?").
- Informele ontmoetingsmomenten zijn belangrijk tijdens de nawerking.
- Uit de interviews blijkt dat het uitwerken van educatief materiaal door vele actoren niet als een succesformule ervaren werd tijdens de nawerking.
- Het kan zinvol zijn om de uitwisseling of de inleefreis rond één bepaald thema te organiseren.
- Jongeren die niet meegingen worden ook best betrokken bij draagvlakversterkende activiteiten.
- Draagvlakversterkende activiteiten zijn een middel om de band met de partner in het Zuiden te verstevigen en duurzaam te maken.
- Jongeren kunnen ook aangezet worden om te schrijven rond hun ervaring.
- Als organisatie is het ook belangrijk om de jongeren te helpen om publiciteit te maken voor de draagvlakversterkende activiteiten die ze organiseren na hun terugkomst.
- De teruggekeerde jongeren kan men meer betrekken door ze een meter- of peterschap te laten opnemen ten opzichte van de nieuwe vertrekkers.
- De return van een buitenlandse stage of inleefreis mag niet altijd naar de eigen organisatie toe verwacht worden, maar dient ook op persoonlijk en maatschappelijk vlak ingeschat te worden.
- Bij de meeste actoren stopt elke betrokkenheid van de partners eens de nawerking start. Belangrijk is de terugkoppeling naar de partners tijdens de nawerking. Zeker wanneer er onderzoek gebeurt, is het belangrijk dat de onderzoeksresultaten worden teruggekoppeld.

Eén van de belangrijkste vaststellingen van dit werk is dat de voorbereiding vooral wordt georganiseerd door de actor in Vlaanderen en dat de betrokkenheid van de lokale actoren bij de inhoudelijke voorbereiding bijzonder laag is. Daartegenover staat de grote bijdrage die de plaatselijke actoren leveren aan de praktische ondersteuning ter plaatse en hun kleine rol wat de inhoudelijke begeleiding betreft. Ook kwam aan de oppervlakte dat het verblijf ter plaatse een grijze zone vormt voor veel Vlaamse actoren. Waar de nawerking opnieuw wordt opgenomen door de actor in Vlaanderen, is de rol van de partner ter plaatse quasi nihil in dit ganse proces. Concreet betekent dit dat er geen continuïteit wordt gegarandeerd, zowel voor wat de rol van de Vlaamse actor aangaat als wat de rol van de partner in het Zuiden betreft. Ook voor de jongere komt deze omkadering over als een discontinu proces. Verder houdt dit in dat de omkadering van jongerenprojecten geen garanties inhoudt naar duurzaamheid toe.

01 88 07-02-2008 10:26:07

Om de duurzaamheid, maar ook om de wederkerigheid en gelijkwaardige participatie van zowel de actoren in het Noorden als de actoren in het Zuiden te garanderen, is het nodig om de rol van de lokale organisatie bij de inhoudelijke voorbereiding voor het vertrek te verhogen en om hen meer verantwoordelijkheid te geven wat de inhoudelijke begeleiding van de jongeren ter plaatse betreft. Het is verder belangrijk dat de partner wordt betrokken bij de tussentijdse evaluatie en de eindevaluatie van het jongerenproject. Ook is zijn betrokkenheid bij de nawerking van cruciaal belang om van het jongerenproject een duurzame ervaring te maken, zowel voor de organisatie in het Zuiden, voor de organisatie in het Noorden als voor de jongere zelf. De betrokkenheid van de laatste zal dan weer het grootst zijn wanneer ook zij/hij van in het begin bij de omkadering betrokken is.

Om bovenstaande redenen zullen jongerenprojecten niet langer gepercipieerd mogen worden als een lineair proces, maar als een cirkelbeweging. We bedoelen hiermee dat de nawerking begint op het terrein en vroeger zelfs, dat de doelstellingen van de nawerking dienen vastgelegd te worden van bij de voorbereiding. Het betekent ook dat de nawerking van de éne groep jongeren bijdraagt tot de voorbereiding van de nieuwe vertrekkers en dat de nawerking en evaluatie van een jongerenproject door de drie betrokken partijen zal bijdragen tot de voorbereiding van een daaropvolgend traject.

Uit dit onderzoek blijkt ten slotte dat er veel gelijkaardige initiatieven bestaan voor jongeren die naar het Zuiden willen trekken, maar dat dit op zich geen probleem hoeft te zijn. Jongerenmobiliteit is verdubbeld gedurende de laatste vijf jaren, dus moet het aanbod ook voldoende ruim zijn. Wel wordt er gesuggereerd om in de toekomst meer sectoroverschrijdend te gaan samenwerken en wel rond drie grote pijlers: het beleidsmatig opvolgen van jongerenmobiliteit naar het Zuiden, het analyseren van de meerwaarde van jongerenprojecten voor de jongere zelf, het project in het Zuiden en de betrokken Vlaamse actor, en het verbeteren van de omkadering door middel van het uittekenen van een kwaliteitsbeleid en het definiëren van kwaliteitscriteria. Of hoe de omkadering beter kan omkaderd worden.

01 89 07-02-2008 10:26:07

01 90
07-02-2008 10:26:07

Bijlagen

01 91
07-02-2008 10:26:07

Bijlage 1: vragenlijst

1. Algemene vragen

1. Naam van de instelling/organisatie: _____
   Contactpersoon: _____
   Adres: _____
   Telefoon: _____
   E-mail: _____

2. Welk(e) programma('s) biedt u aan? Vermeld de naam van de programma's.

   _____

   Indien u verschillende programma's aanbiedt die een verschillende omkadering inhouden, gelieve een vragenlijst in te vullen per programma waarvoor een andere aanpak gehanteerd wordt.

3. Aantal jongeren dat jaarlijks door uw instelling/organisatie naar het Zuiden wordt uitgezonden:

In 2003	_____
In 2004	_____
In 2005	_____
In 2006	_____
In 2007	_____

4. Tot welke leeftijdscategorie behoren deze jongeren voornamelijk?
   - o 16-18 jaar
   - o 18-20 jaar
   - o 20-25 jaar
   - o 25-30 jaar

5. Zijn deze jongeren overwegend?
   - o Studenten secundair
   - o Universiteitsstudenten
   - o Hogeschoolstudenten
   - o Werkenden
   - o Werkzoekenden

6. Via welke financiering worden de jongeren uitgezonden?
   - o Vlaamse Gemeenschap
   - o Europese Unie
   - o VLIR-UOS beurzen
   - o Universitaire beurzen
     - o IRO-beurzen (KUL)
     - o BIOS-beurzen (UG)
     - o USOS-beurzen (UA)
     - o Andere: _____
   - o Eigen middelen van de jongere
   - o Eigen middelen van uw organisatie
   - o Andere (specifieer): _____

01 92 07-02-2008 10:26:08

7. Met welke sector identificeert u zich het meest?
   - o Onderwijs
   - o Jeugdwerk
   - o Ontwikkelingssamenwerking
   - o Cultuur
   - o Economie
   - o Sport
   - o Toerisme
   - o Andere: _____

8. Welke middelen stelt u ter beschikking voor de omkadering van jongeren die naar het Zuiden vertrekken? Met omkadering wordt bedoeld: voorbereiding, ondersteuning tijdens het verblijf en nawerking.
   - o Voltijds personeelslid. Zo ja, hoeveel voltijdse medewerkers? _____
   - o Deeltijds personeelslid. Zo ja, hoeveel deeltijdse medewerkers? _____
   - o Vrijwilligers
   - o Logistieke steun. Specifieer: _____
   - o Andere: _____

9. Hoeveel tijd verblijven de jongeren gemiddeld in het Zuiden?
   - o < 1 maand
   - o 1 maand
   - o 1-3 maanden
   - o 3-6 maanden
   - o 6-12 maanden
   - o > 1 jaar

10. Met welke finaliteit trekken de jongeren naar het Zuiden?
    - o Om daar school te lopen
    - o In het kader van hun studies. Specifieer:
      - o Stage
      - o Onderzoek
      - o Andere: .....
    - o Om vrijwilligerswerk te verrichten
    - o Op inleefreis/-project
    - o Als internationale/interculturele ontmoeting/uitwisseling
    - o Om te werken
    - o 'Reizen om te leren'
    - o Andere: .....

2. Wat bestaat er?

A. Voorbereiding

1. Voorziet u een voorbereiding voor de jongeren/studenten die naar het Zuiden vertrekken?
   - o Ja (Zo ja, ga naar vraag A.2)
   - o Neen (Ga naar vraag B)

2. Hoe bereidt u de jongeren/studenten voor op hun vertrek?
   - o Aanbieden brochures
     Zo ja, welke? _____
   - o Doorverwijzen naar interessante websites
     Zo ja, welke? _____
   - o Doorverwijzen naar andere organisaties
     Zo ja, welke? _____

01 93 07-02-2008 10:26:08

- o Aanbieden van eigen voorbereidingsaanbod
  Beschrijf hoe lang deze voorbereiding duurt, welke thema's aan bod komen en welke methodieken worden toegepast? : _____
- o Aanbieden van administratieve ondersteuning (bijv. invullen RVA formulieren, ...)
- o Andere: _____

3. Legt u vanuit uw organisatie het meest nadruk op de praktische en/of de inhoudelijke voorbereiding? Duid de punten aan waaraan uw organisatie het meest aandacht besteedt tijdens de voorbereiding?

	Zeer belangrijk	Belangrijk	Niet zo belangrijk	Niet belangrijk	Niet van toepassing
Informatie over het gastland					
Informatie over het paspoort, visum,...					
Informatie over noodzakelijke inentingen					
Informatie over het transport van en naar de bestemming					
Informatie over het transport ter plekke					
Informatie over de logies					
Begeleiding bij het subsidiedossier					
Informatie over geld (cash, visa, travellerscheques)					
Informatie over reisverzekering					
Informatie over veilig reizen					
Wat te doen bij ziekte					
Info rond veiligheid/agressie/geweld					
Intercultureel leren					
Socio-politico-economische situatie					
Religie					
Duurzaam reizen					
Projectmanagement					
Samenwerken met de lokale partners					
Respectvol gedrag ter plaatse					
Kledijcode					
Taallessen					
Andere (specifieer):					
Andere (specifieer):					
Andere (specifieer):					

4. Welke noden/vragen manifesteren zich het meest bij de jongeren/studenten tijdens de voorbereidingsfase?
   - o Informatie over het gastland
   - o Informatie over het paspoort, visum, ...
   - o Informatie over noodzakelijke inentingen
   - o Informatie over het transport van en naar de bestemming
   - o Informatie over het transport ter plekke
   - o Informatie over de logies
   - o Begeleiding bij het subsidiedossier
   - o Informatie over geld (cash, visa, travellerscheques)
   - o Informatie over reisverzekering
   - o Informatie over veilig reizen
   - o Wat te doen bij ziekte
   - o Rond veiligheid/agressie/geweld
   - o Intercultureel leren
   - o Socio-politico-economische situatie
   - o Religie
   - o Duurzaam reizen
   - o Projectmanagement
   - o Samenwerken met de lokale partners
   - o Respectvol gedrag ter plaatse

01 94 07-02-2008 10:26:08

- o Kledijcode
- o Taallessen
- o Andere (specifieer): .....
- o Andere (specifieer): .....
- o Andere (specifieer): .....

B. Ondersteuning tijdens het verblijf

1. Voorziet uw organisatie ondersteuning tijdens het verblijf in het Zuiden?
   - o Ja (Zo ja, ga naar vraag B.2)
   - o Neen (Ga naar vraag C)

2. Wordt deze begeleiding georganiseerd voor het vertrek van de jongeren/studenten?
   - o Ja
   - o Neen
   - o Soms

3. Met welke actoren wordt de ondersteuning ter plaatse georganiseerd?
   - o Eigen medewerkers
   - o Plaatselijke universiteiten
   - o Plaatselijke hogescholen
   - o Lokale ngo's
   - o Plaatselijke jeugdorganisaties
   - o Belgen/Vlamingen in het Zuiden
   - o Andere actoren: .....
4. Dienen deze actoren aan bepaalde kwaliteitsnormen/standaarden te voldoen?
   - o Neen
   - o Ja. Zo ja, welke? .....

5. Welke actoren zijn daarbij betrokken vanuit België? Specifieer: _____

6. Waaruit bestaat de omkadering op het terrein? Wordt deze omkadering vooral door uw organisatie, door een organisatie ter plaatse of door de jongere geregeld? Kruis aan.

	Uw organisatie	Organisatie in het Zuiden	Jongere	Niet van toepassing
Onthaal van de jongere				
Zoeken naar huisvesting				
Bemiddeling bij huisvesting				
Begeleiding van de jongere				
Medische ondersteuning				
Andere:				

01 95 07-02-2008 10:26:08

C. Na het project

1. Voorziet u een nawerking voor teruggekeerde jongeren?
   - o Ja (Zo ja, ga naar vraag C.2)
   - o Neen (Ga naar vraag 3)
2. Organiseert u deze nawerking zelf?
   - o Neen. Zo neen, op welke brochures/websites/organisaties doet u een beroep? _____
   - o Ja. Zo ja, beschrijf hoe lang deze nawerking duurt, welke thema's aan bod komen en welke methodieken worden toegepast? _____

3. Op welke van de volgende punten legt u het meest nadruk tijdens de nawerking?
   - o Verwerking van de buitenlandse ervaring
   - o Onderhouden van duurzame contacten
   - o Tips om een vervolg te maken aan het project (inhoudelijk, financieel)
   - o Heroriëntatie in de samenleving
   - o Ervaringsuitwisseling
   - o Andere:

4. Tijdens de nawerking, op welke vlakken manifesteren/situeren zich de meeste noden bij de jongeren? Beschrijf: _____

3. Wie organiseert het?

1. Wat de omkadering van jongeren betreft die naar het Zuiden trekken, bent u lid van een internationale organisatie of een netwerk?
   - o Ja. Welke? _____
   - o Nee
2. Werkt u samen met partners (ngo's, universiteiten, ...) in het Zuiden voor de omkadering?
   - o Ja. Met welke? _____
   - o Neen

3. Werkt u samen met partners (ngo's, universiteiten, ...) in het Noorden voor de omkadering?
   - o Ja. Met welke? _____
   - o Neen

4. Opvolging

1. Welke instrumenten hanteert u om de omkadering van jongeren te evalueren?
   - o Tussentijdse monitoring en evaluatie
   - o Schriftelijke eindevaluatie door de jongeren/studenten
   - o Schriftelijke eindevaluatie door de organisatie in het Zuiden
   - o Individuele gesprekken met teruggekeerde jongeren/studenten
   - o Terugkomdag met teruggekeerde jongeren/studenten
   - o Andere:

2. Wordt deze informatie op een of andere wijze gesystematiseerd?
   - o Neen
   - o Ja. Zo ja, hoe? _____

3. Waar haalt/haalde u inspiratie voor de organisatie van de omkadering? _____

01 96 07-02-2008 10:26:09

4. Stelt u overlappingen vast bij de verschillende actoren vanuit de verschillende sectoren (i.e. jeugdwerk, ontwikkelingssamenwerking, onderwijs) die omkadering bieden? _____

_____
_____

5. Stelt u leemtes vast? _____

6. Vindt u in het algemeen dat uw omkadering voor jongeren die naar het Zuiden trekken kan verbeterd worden? Hoe? _____

7. Welke zijn uw ambities op het niveau van uw organisatie/instelling om de omkadering te verbeteren voor de komende jaren? _____

01 97 07-02-2008 10:26:09

Bijlage 2: actoren die deelnamen via een telefonisch interview, via een enquête, via een interview en/of via een groepsgesprek

Organisatie	E/I/TI
AFS Interculturele Programma's vzw	E, TI
Arteveldehogeschool	E
Broederlijk Delen	E, I
Bouworde vzw	E, G
BTC	I
CIMIC	E
Damiaanactie	E, TI
Dienst ontwikkelingssamenwerking Gemeente Mol/Nicacomité	E
DMOS-COMIDE	E
Dreamcatcher vzw	E
Dwagulu Dekkente	E, G
EHSAL-HUB	E
Extra Time	I
Europees Vrijwilligerswerk (EVS)	E, I
Fimcap vzw – Chirojeugd Vlaanderen	E, TI
FOS Open Scouting	E, I
FOS-Fonds voor Ontwikkelingssamenwerking Socialistische Solidariteit	E
Gemeente Evergem	I
Gemeentebestuur Dilbeek	E
Gemeentelijk N-Z Dienst Maasmechelen	E
Hogeschool Antwerpen	E
Hogeschool Gent	I
Hogeschool Sint-Lukas Brussel	E
INTAL	E, I
JAP Adventure vzw	E
Jeugddienst Don Bosco	I, TI, G
Jeugd en Vrede	E
Karel De Grote – Hogeschool	E
Katholieke Hogeschool Zuid-West-Vlaanderen (KATHO)	I
Katholieke Hogeschool Leuven	E
Katholieke Hogeschool Limburg	E
Katholieke Hogeschool Mechelen	E
Katholieke Hogeschool Brugge-Oostende (KHBO)	E
KLJ	E, G
KrisKras vzw	E
KSJ-KSA-VKSJ	I, TI, G
Katholieke Universiteit Leuven (KUL)	E, I, TI
Kwasa Kwasa	I
Lemmensinstituut Leuven-Hogeschool voor Wetenschap en Kunst	E
Maatschappelijke Jongeren Actie (MJA vzw)	I, TI
Plantijn Hogeschool	E
Sensorial Handicap Cooperation	I
Sint-Calasanzinstituut, Githo en gemeente Nijlen	E
Sociaal Hogeschool Heverlee	E
Stadsbestuur Herent	E
Stadsbestuur Lommel	E
Stadsbestuur Oostende i.s.m. hogescholen	E
Stadsbestuur Oostende i.s.m. secundaire scholen	E
Stadsbestuur St. Truiden	E, I
Studio Globo vzw	E
Trias vzw	E
U Move for Peace	I
Universiteit Antwerpen	E, I
Universitair Centrum voor Ontwikkelingssamenwerking (UCOS)	I
Universitaire Associatie Brussel (EhB + VUB)	E
Universiteit Gent – afdeling onderzoekcoördinatie	E, I
Universiteit Hasselt	E
Universitaire Stichting voor Ontwikkelingssamenwerking (USOS)	E, I
VIA vzw	I, TI
VIDES	I
Volens	I
Vredeseilanden	E
VVOB	E
YFU Vlaanderen vzw	E

01 98 07-02-2008 10:26:09

Bijlage 3: tabellen bij hoofdstuk 3 (profiel van de actoren)

Bijlage 3.1: jongerenmobiliteit per sector

	Aantal uitgezonden jongeren				
	2003	2004	2005	2006	2007
Jeugdwerk	212 (27%)	201 (25 %)	227 (20%)	237 (19%)	537 (34%)
Hogescholen	129 (16%)	137 (17%)	224 (20%)	274 (22%)	327 (21%)
Universitaire actoren	140 (18%)	144 (18%)	289 (26%)	303 (24%)	275 (17%)
Ngo's	84 (11%)	98 (12%)	101 (9%)	118 (9%)	117 (7%)
Gemeentelijke/stedelijke diensten voor OS *	66 (8%)	6 (1%)	27 (2%)	65 (5%)	18 (1%)
Overige	162 (20%)	221 (27%)	253 (23%)	248 (20%)	315 (20%)
Totaal:	793 (100%)	807 (100%)	1121 (100%)	1245 (100%)	1589 (100%)

* De cijfers voor de gemeentelijke/stedelijke diensten voor ontwikkelingssamenwerking fluctueren zo sterk omdat een uitzending van jongeren uit Vlaanderen in de meeste gevallen gevolgd wordt door een bezoek van de overzeese groep naar Vlaanderen.

Bijlage 3.2: aantal organisaties opgesplitst volgens sector en leeftijdscategorie jongeren

	N	16-18 jaar	18-20 jaar	20-25 jaar	25-30 jaar
Jeugdwerk	15	3	11	13	9
Hogescholen	14	0	0	14	0
Universitaire actoren	6	0	3	5	1
Ngo's	10	1	3	9	6
Gemeentelijke/stedelijke diensten voor OS	9	5	2	6	1
Overige	10	3	3	7	3
Totaal:	**64**	**12 (19%)**	**22 (35%)**	**54 (84%)**	**20 (32%)**

Bijlage 3.3: aantal organisaties opgesplitst volgens sector en opleiding jongeren

	N	Universiteitsstudenten	Hogeschoolstudenten	Werkenden	Werkzoekenden
Jeugdwerk	15	11	11	6	6
Hogescholen	14	0	14	0	0
Universitaire actoren	6	6	1	0	0
Ngo's	10	8	6	5	3
Gemeentelijke/stedelijke diensten voor OS	9	6	4	3	1
Overige	10	4	5	5	3
Totaal:	**64**	**35 (54%)**	**41 (64%)**	**19 (30%)**	**13 (21%)**

01 99 07-02-2008 10:26:09

Bijlage 3.4: aantal organisaties opgesplitst volgens sector en financiering

	N	Vlaamse Gemeen-schap	Europese Unie	VLIR-UOS beurzen	Universi-taire beurzen	Eigen middelen van de jongere	Eigen middelen van de organi-satie	Andere
Jeugdwerk	15	8	5	0	1	13	6	5
Hogescholen	14	0	1	13	0	8	4	5
Universitaire actoren	6	0	0	6	4	1	1	0
Ngo's	10	0	0	0	0	10	1	4
Gemeentelijke/stedelijke diensten voor OS	9	7	2	0	0	6	8	1
Overige	10	2	1	3	0	8	4	5
Totaal:	**64**	**17 (27%)**	**9 (15%)**	**22 (34%)**	**5 (8%)**	**46 (73%)**	**24 (38%)**	**20 (31%)**

Bijlage 3.5: ingezette middelen voor de omkadering per sector

Naam organisatie	N	Voltijds per-soneelslid	Deeltijds personeelslid	Vrijwilligers	Logistieke steun	Andere
Jeugdwerk	15	6	10	13	0	4
Hogescholen	14	2	12	2	5	4
Universitaire actoren	6	2	3	2	3	2
Ngo's	10	3	6	3	2	3
Gemeentelijke/stedelijke diensten voor OS	9	1	5	4	2	1
Overige	10	2	2	6	2	1
Totaal:	**64**	**16 (25%)**	**38 (59%)**	**30/64 (46%)**	**14/64 (22%)**	**15/64 (24%)**

Bijlage 3.6: beroepskrachten en vrijwilligers per jongere

	Aantal jongeren (2007)	Aantal voltijdse perso-neels-leden	1 voltijds perso-neels-lid op x jonge-ren	Aantal deeltijdse perso-neels-leden	1 deeltijds perso-neelslid op x jongeren	Aantal vrijwil-ligers	1 vrijwil-liger op x jongeren
Jeugdwerk	537	25	21	13	41	13	41
Hogescholen	327	7	47	13	25	2	164
Universitaire actoren	275	2	138	6	46	2	138
Ngo's	117	3	39	7	17	3	39
Gemeentelijke/stedelijke diensten voor OS + overige *	333	5	67	14	24	10	33

* De cijfers voor de gemeentelijke/stedelijke diensten voor ontwikkelingssamenwerking voor 2007 zijn laag, omdat de uitzending van jongeren uit Vlaanderen in de meeste gevallen gevolgd wordt door een bezoek van de overzeese groep naar Vlaanderen. In 2006 ging het om 65 jongeren.

01 100 07-02-2008 10:26:09

Bijlage 3.7: de duur van het verblijf per sector

	N	< 1 maand	1-3 maand	3-6 maand	6-12 maand	> 1 jaar
Jeugdwerk	15	7	7	6	8	0
Hogescholen	14	0	11	5	1	0
Universitaire actoren	6	0	7	0	0	0
Ngo's	10	5	3	1	2	0
Gemeentelijke/stedelijke diensten voor OS	9	9	1	0	1	0
Overige	10	4	3	3	0	1
Totaal:	**64**	**25 (39%)**	**32 (51%)**	**15 (24%)**	**12 (20%)**	**1 (2%)**

Bijlage 3.8: de finaliteit van jongerenmobiliteit per sector

	N	Om school te lopen	In het kader van studies	Stage	Onder-zoek	Andere	Vrijwil-ligerswerk	Op inleefreis/-project	Als interna-tionale/ intercul-turele ontmoe-ting/uit-wisseling	Om te werken	Reizen om te leren	Andere
Jeugdwerk	15	3	0	0	0	0	11	11	11	0	0	3
Hogescholen	14	0	14	14	1	3	1	1	3	0	0	0
Universiteiten/ universitaire instellingen	6	0	6	4	6	0	0	2	0	0	0	0
Ngo's	10	0	1	1	1	0	4	5	4	0	0	1
Gemeentelijke/stedelijke diensten voor OS	9	0	1	1	1	1	2	7	6	0	2	1
Overige	10	0	4	4	0	0	1	3	3	1	2	2
Totaal:	**64**	**3 (5%)**	**26 (41%)**	**24 (38%)**	**9 (15%)**	**4 (7%)**	**19 (30%)**	**29 (46%)**	**27 (42%)**	**1 (2%)**	**4 (6%)**	**7 (12%)**

Bijlage 4: tabellen bij hoofdstuk 4 (voorbereiding)

Bijlage 4.1: aantal actoren opgesplitst volgens sector en voorbereidingsaanbod

	Aanbieden brochures	Doorverwijzen naar interessante websites	Doorverwijzen naar andere organisaties	Eigen voorberei-dingsaanbod
Jeugdwerk	6/13	7/13	4/13	14/15
Hogescholen	10/13	7/12	4/7	11/14
Universitaire actoren	1/2	5/6	1/2	5/6
Ngo's	3/8	1/4	1/8	10/10
Gemeentelijke/stedelijke diensten voor OS	1/9	4/0	2/9	9/9
Overige	1/4	3/8	1/4	10/10
Totaal:	**22/49 (45%)**	**27/43 (63%)**	**13/43 (30%)**	**59/64 (92%)**

* We beschikken niet voor alle organisaties over de informatie. Daarom hebben we de *missing values* niet in rekening gebracht en is de noemer soms kleiner dan 64.

01 101 07-02-2008 10:26:09

Learning Style Survey:
Assessing Your Own Learning Styles

Andrew D. Cohen, Rebecca L. Oxford, and Julie C. Chi

The Learning Style Survey[1] is designed to assess your general approach to learning. It does not predict your behavior in every instance, but it is a clear indication of your overall style preferences. For each item, circle the response that represents your approach. Complete all items. There are eleven major activities representing twelve different aspects of your learning style. When you read the statements, try to think about what you generally do when learning. It generally takes about 30 minutes to complete the survey. Do not spend too much time on any item—indicate your immediate feeling and move on to the next item.

For each item, circle your response:

0 = Never
1 = Rarely
2 = Sometimes
3 = Often
4 = Always

Part 1: HOW I USE MY PHYSICAL SENSES

1. I remember something better if I write it down. 0 1 2 3 4
2. I take detailed notes during lectures. 0 1 2 3 4
3. When I listen, I visualize pictures, numbers, or words in my head. 0 1 2 3 4
4. I prefer to learn with TV or video rather than other media. 0 1 2 3 4
5. I use color-coding to help me as I learn or work. 0 1 2 3 4
6. I need written directions for tasks. 0 1 2 3 4
7. I have to look at people to understand what they say. 0 1 2 3 4
8. I understand lectures better when professors write on the board. 0 1 2 3 4
9. Charts, diagrams, and maps help me understand what someone says. 0 1 2 3 4
10. I remember peoples' faces but not their names. 0 1 2 3 4

A - Total _____

[1] Authors' note: The format of the Learning Style Survey and a number of the dimensions and items are drawn from Oxford, 1995. Other key dimensions and some of the wording of items comes from Ehrman and Leaver (see Ehrman & Leaver, 2003).

11. I remember things better if I discuss them with someone. 0 1 2 3 4
12. I prefer to learn by listening to a lecture rather than reading. 0 1 2 3 4
13. I need oral directions for a task. 0 1 2 3 4
14. Background sound helps me think. 0 1 2 3 4
15. I like to listen to music when I study or work. 0 1 2 3 4
16. I can understand what people say even when I cannot see them. 0 1 2 3 4
17. I remember peoples' names but not their faces. 0 1 2 3 4
18. I easily remember jokes that I hear. 0 1 2 3 4
19. I can identify people by their voices (e.g., on the phone). 0 1 2 3 4
20. When I turn on the TV, I listen to the sound more than I watch the screen. 0 1 2 3 4

B - Total _____

21. I'd rather start to do things, rather than pay attention to directions. 0 1 2 3 4
22. I need frequent breaks when I work or study. 0 1 2 3 4
23. I need to eat something when I read or study. 0 1 2 3 4
24. If I have a choice between sitting and standing, I'd rather stand. 0 1 2 3 4
25. I get nervous when I sit still too long. 0 1 2 3 4
26. I think better when I move around (e.g., pacing or tapping my feet). 0 1 2 3 4
27. I play with or bite on my pens during lectures. 0 1 2 3 4
28. Manipulating objects helps me to remember what someone says. 0 1 2 3 4
29. I move my hands when I speak. 0 1 2 3 4
30. I draw lots of pictures (doodles) in my notebook during lectures. 0 1 2 3 4

C - Total _____

Part 2: HOW I EXPOSE MYSELF TO LEARNING SITUATIONS

1. I learn better when I work or study with others than by myself. 0 1 2 3 4
2. I meet new people easily by jumping into the conversation. 0 1 2 3 4
3. I learn better in the classroom than with a private tutor. 0 1 2 3 4
4. It is easy for me to approach strangers. 0 1 2 3 4
5. Interacting with lots of people gives me energy. 0 1 2 3 4
6. I experience things first and then try to understand them. 0 1 2 3 4

A - Total _____

7. I am energized by the inner world (what I'm thinking inside). 0 1 2 3 4
8. I prefer individual or one-on-one games and activities. 0 1 2 3 4
9. I have a few interests, and I concentrate deeply on them. 0 1 2 3 4
10. After working in a large group, I am exhausted. 0 1 2 3 4
11. When I am in a large group, I tend to keep silent and listen. 0 1 2 3 4
12. I want to understand something well before I try it. 0 1 2 3 4

B - Total _____

01 102
07-02-2008 10:26:10

Part 3: HOW I HANDLE POSSIBILITIES

1. I have a creative imagination. 0 1 2 3 4
2. I try to find many options and possibilities for why something happens. 0 1 2 3 4
3. I plan carefully for future events. 0 1 2 3 4
4. I like to discover things myself rather than have everything explained to me. 0 1 2 3 4
5. I add many original ideas during class discussions. 0 1 2 3 4
6. I am open-minded to new suggestions from my peers. 0 1 2 3 4

A - Total _____

7. I focus in on a situation as it is rather than thinking about how it could be. 0 1 2 3 4
8. I read instruction manuals (e.g., for computers or VCRs) before using the device. 0 1 2 3 4
9. I trust concrete facts instead of new, untested ideas. 0 1 2 3 4
10. I prefer things presented in a step-by-step way. 0 1 2 3 4
11. I dislike it if my classmate changes the plan for our project. 0 1 2 3 4
12. I follow directions carefully. 0 1 2 3 4

B - Total _____

Part 4: HOW I DEAL WITH AMBIGUITY AND WITH DEADLINES

1. I like to plan language study sessions carefully and do lessons on time or early. 0 1 2 3 4
2. My notes, handouts, and other school materials are carefully organized. 0 1 2 3 4
3. I like to be certain about what things mean in a target language. 0 1 2 3 4
4. I like to know how rules are applied and why. 0 1 2 3 4

A - Total _____

5. I let deadlines slide if I'm involved in other things. 0 1 2 3 4
6. I let things pile up on my desk to be organized eventually. 0 1 2 3 4
7. I don't worry about comprehending everything. 0 1 2 3 4
8. I don't feel the need to come to rapid conclusions about a topic. 0 1 2 3 4

B - Total _____

Part 5: HOW I RECEIVE INFORMATION

1. I prefer short and simple answers rather than long explanations. 0 1 2 3 4
2. I ignore details that do not seem relevant. 0 1 2 3 4
3. It is easy for me to see the overall plan or big picture. 0 1 2 3 4
4. I get the main idea, and that's enough for me. 0 1 2 3 4
5. When I tell an old story, I tend to forget lots of specific details. 0 1 2 3 4

A - Total _____

6. I need very specific examples in order to understand fully. 0 1 2 3 4
7. I pay attention to specific facts or information. 0 1 2 3 4
8. I'm good at catching new phrases or words when I hear them. 0 1 2 3 4
9. I enjoy activities where I fill in the blank with missing words I hear. 0 1 2 3 4
10. When I try to tell a joke, I remember details but forget the punch line. 0 1 2 3 4

B - Total _____

Part 6: HOW I FURTHER PROCESS INFORMATION

1. I can summarize information easily. 0 1 2 3 4
2. I can quickly paraphrase what other people say. 0 1 2 3 4
3. When I create an outline, I consider the key points first. 0 1 2 3 4
4. I enjoy activities where I have to pull ideas together. 0 1 2 3 4
5. By looking at the whole situation, I can easily understand someone. 0 1 2 3 4

A - Total _____

6. I have a hard time understanding when I don't know every word. 0 1 2 3 4
7. When I tell a story or explain something, it takes a long time. 0 1 2 3 4
8. I like to focus on grammar rules. 0 1 2 3 4
9. I'm good at solving complicated mysteries and puzzles. 0 1 2 3 4
10. I am good at noticing even the smallest details regarding some task. 0 1 2 3 4

B - Total _____

Part 7: HOW I COMMIT MATERIAL TO MEMORY

1. I try to pay attention to all the features of new material as I learn. 0 1 2 3 4
2. When I memorize different bits of language material, I can retrieve these bits easily – as if I had stored them in separate slots in my brain. 0 1 2 3 4
3. As I learn new material in the target language, I make fine distinctions among speech sounds, grammatical forms, and words and phrases. 0 1 2 3 4

A - Total _____

01 103
07-02-2008 10:26:11

4. When learning new information, I may clump together data by eliminating or reducing differences and focusing on similarities. 0 1 2 3 4
5. I ignore distinctions that would make what I say more accurate in the given context. 0 1 2 3 4
6. Similar memories become blurred in my mind; I merge new learning experiences with previous ones. 0 1 2 3 4

B - Total _____

Part 8: HOW I DEAL WITH LANGUAGE RULES

1. I like to go from general patterns to the specific examples in learning a target language. 0 1 2 3 4
2. I like to start with rules and theories rather than specific examples. 0 1 2 3 4
3. I like to begin with generalizations and then find experiences that relate to those generalizations. 0 1 2 3 4

A - Total _____

4. I like to learn rules of language indirectly by being exposed to examples of grammatical structures and other language features. 0 1 2 3 4
5. I don't really care if I hear a rule stated since I don't remember rules very well anyway. 0 1 2 3 4
6. I figure out rules based on the way I see language forms behaving over time. 0 1 2 3 4

B - Total _____

Part 9: HOW I DEAL WITH MULTIPLE INPUTS

1. I can separate out the relevant and important information in a given context even when distracting information is present. 0 1 2 3 4
2. When I produce an oral or written message in the target language, I make sure that all the grammatical structures are in agreement with each other. 0 1 2 3 4
3. I not only attend to grammar but check for appropriate level of formality and politeness. 0 1 2 3 4

A - Total _____

4. When speaking or writing, a focus on grammar would be at the expense of attention to the content of the message. 0 1 2 3 4
5. It is a challenge for me to both focus on communication in speech or writing while at the same time paying attention to grammatical agreement (e.g., person, number, tense, or gender). 0 1 2 3 4
6. When I am using lengthy sentences in a target language, I get distracted and neglect aspects of grammar and style. 0 1 2 3 4

B - Total _____

Part 10: HOW I DEAL WITH RESPONSE TIME

1. I react quickly in language situations. 0 1 2 3 4
2. I go with my instincts in the target language. 0 1 2 3 4
3. I jump in, see what happens, and make corrections if needed. 0 1 2 3 4

A - Total _____

4. I need to think things through before speaking or writing. 0 1 2 3 4
5. I like to look before I leap when determining what to say or write in a target language. 0 1 2 3 4
6. I attempt to find supporting material in my mind before I set about producing language. 0 1 2 3 4

B - Total _____

Part 11: HOW LITERALLY I TAKE REALITY

1. I find that building metaphors in my mind helps me deal with language (e.g., viewing the language like a machine with component parts that can be disassembled). 0 1 2 3 4
2. I learn things through metaphors and associations with other things. I find stories and examples help me learn. 0 1 2 3 4

A - Total _____

3. I take learning language literally and don't deal in metaphors. 0 1 2 3 4
4. I take things at face value, so I like language material that says what it means directly. 0 1 2 3 4

B - Total _____

01 104
07-02-2008 10:26:12

01 105

Understanding your totals

Once you have totaled your points, write the results in the blanks below. Circle the higher number in each part (if they are close, circle both). Read about your learning styles on the next page.

Part 1:
A ____ Visual
B ____ Auditory
C ____ Tactile / Kinesthetic

Part 2:
A ____ Extraverted
B ____ Introverted

Part 3:
A ____ Random-Intuitive
B ____ Concrete-Sequential

Part 4:
A ____ Closure-Oriented
B ____ Open

Part 5:
A ____ Global
B ____ Particular

Part 6:
A ____ Synthesizing
B ____ Analytic

Part 7:
A ____ Sharpener
B ____ Leveler

Part 8:
A ____ Deductive
B ____ Inductive

Part 9:
A ____ Field-Independent
B ____ Field-Dependent

Part 10:
A ____ Impulsive
B ____ Reflective

Part 11:
A ____ Metaphoric
B ____ Literal

Note:
Before reading the next section, understand that this is only a general description of your learning style preferences. It does not describe you *all of the time*, but gives you an idea of your tendencies when you learn. Note that in some learning situations, you may have one set of style preferences and in a different situation, another set of preferences. Also, there are both advantages and disadvantages to every style preference.

If on the sensory style preferences (visual, auditory, tactile/kinesthetic) you prefer two or all three of these senses (i.e., your totals for the categories are within 5 points or so), you are likely to be flexible enough to enjoy a wide variety of activities in the language classroom. On the other dimensions, although they appear to be in opposition, it is possible for you to have high scores on both, meaning that you do not have a preference one way or the other. Here are three examples: on the extroversion-introversion distinction, you are able to work effectively with others as well as by yourself; on the closure-open distinction, you enjoy the freedom of limited structure yet can still get the task done before the deadline without stress; on the global-particular distinction, you can handle both the gist and the details easily.

Furthermore, learning style preferences change throughout your life, and you can also stretch them, so don't feel that you are constrained to one style.

art 1: HOW I USE MY PHYSICAL SENSES

you came out as more visual than auditory, you rely more on the sense of sight, nd you learn best through visual means (books, video, charts, pictures). If you are ore auditory in preference, you prefer listening and speaking activities (discussions, ctures, audio tapes, role-plays). If you have a tactile/kinesthetic style preference, ou benefit from doing projects, working with objects, and moving around (playing ames, building models, conducting experiments).

art 2: HOW I EXPOSE MYSELF TO LEARNING SITUATIONS

you came out more extraverted on this survey, you probably enjoy a wide range of ocial, interactive learning tasks (games, conversations, discussions, debates, role-lays, simulations). If you came out more introverted, you probably like to do more ndependent work (studying or reading by yourself or learning with a computer) or njoy working with one other person you know well.

art 3: HOW I HANDLE POSSIBILITIES

you scored more random-intuitive, you are most likely more future-oriented, refer what can be over what is, like to speculate about possibilities, enjoy abstract inking, and tend to disfavor step-by-step instruction. If your style preference was ore concrete-sequential, you are likely to be more present-oriented, prefer one-ep-at-a-time activities, and want to know where you are going in your learning at very moment.

art 4: HOW I APPROACH TASKS

you are more closure-oriented, you probably focus carefully on most or all learning sks, strive to meet deadlines, plan ahead for assignments, and want explicit irections. If you are more open in your orientation, you enjoy discovery learning (in hich you pick up information naturally) and prefer to relax and enjoy your learning ithout concern for deadlines or rules.

art 5: HOW I RECEIVE INFORMATION

you have a more global style preference, you enjoy getting the gist or main idea nd are comfortable communicating even if you don't know all the words or oncepts. If you are more particular in preference, you focus more on details and emember specific information about a topic well.

art 6: HOW I FURTHER PROCESS INFORMATION

you are a synthesizing person, you can summarize material well, enjoy guessing eanings and predicting outcomes, and notice similarities quickly. If you are nalytic, you can pull ideas apart and do well on logical analysis and contrast tasks, nd you tend to focus on grammar rules.

07-02-2008 10:26:13

Part 7: HOW I COMMIT MATERIAL TO MEMORY

If you are a sharpener, you tend to notice differences and seek distinctions among items as you commit material to memory. You like to distinguish small differences and to separate memory of prior experiences from memory of current ones. You car easily retrieve the different items because you store them separately. You like to mak fine distinctions among speech sounds, grammatical forms, and meaningful elemen of language (words and phrases). If you are a leveler, you are likely to clump materi together in order to remember it, by eliminating or reducing differences, and by focusing almost exclusively on similarities. You are likely to blur similar memories and to merge new experiences readily with previous ones. If you are concerned about accuracy and getting it all right, then the sharpener approach is perhaps preferable. If you are concerned about expediency, then being a leveler may be the key to communication.

Part 8: HOW I DEAL WITH LANGUAGE RULES

If you are a more deductive learner, you like to go from the general to the specific, t apply generalizations to experience, and to start with rules and theories rather than with specific examples. If you are a more inductive learner, you like to go from specific to general and prefer to begin with examples rather than rules or theories.

Part 9: HOW I DEAL WITH MULTIPLE INPUTS

If you are more field-independent in style preference, you like to separate or abstrac material from within a given context, even in the presence of distractions. You may, however, have less facility dealing with information holistically. If you are more fielc dependent in preference, you tend to deal with information in a more holistic or "gestalt" way. Consequently you may have greater difficulty in separating or abstracting material from its context. You work best without distractions.

Part 10: HOW I DEAL WITH RESPONSE TIME

If you are a more impulsive learner, you react quickly in acting or speaking without thinking the situation through. For you, thought often follows action. If you are a more reflective learner, you think things through before taking action and often do not trust your gut reactions. In your case, action usually follows thought.

Part 11: HOW LITERALLY I TAKE REALITY

If you are a metaphoric learner, you learn material more effectively if you conceptualize aspects of it, such as the grammar system, in metaphorical terms. You make the material more comprehensible by developing and applying an extended metaphor to it (e.g., visualizing the grammar system of a given language as an engir that can be assembled and disassembled). If you are a literal learner, you prefer a relatively literal representation of concepts and like to work with language material more or less as it is on the surface.

Tips for the learner

Each style preference offers significant strengths in learning and working. Recognize your strengths to take advantage of ways you learn best. Also, enhance your learning and working power by being aware of and developing the style areas that you do *not* normally use. Tasks that do not seem quite as suited to your style preferences will help you stretch beyond your ordinary comfort zone, expanding your learning and working potential.

For example, if you are a highly global person, you might need to learn to pay more attention to detail in order to learn more effectively. If you are an extremely detail-oriented person, you might be missing out on some useful global characteristics, like getting the main idea quickly. You can develop such qualities in yourself through practice. You won't lose your basic strengths by trying something new; you will simply develop another side of yourself that is likely to be very helpful to your language learning.

If you aren't sure how to attempt new behaviors that go *beyond* your favored style, then ask your colleagues, friends, or teachers to give you a hand. Talk with someone who has a different style from yours and see how that person does it. Improve your learning or working situation by stretching your style!

01 106
07-02-2008 10:26:14

Language Strategy Use Inventory

Andrew D. Cohen and Julie C. Chi

The purpose of this inventory is to find out more about yourself as a language learner and to help you discover strategies that can help you master a new language. Check the box that describes your use of each listed strategy. The categories are: ***I use this strategy and like it; I have tried this strategy and would use it again; I've never used this strategy but am interested in it***; and ***This strategy doesn't fit for me***. By referring to the page numbers at the end of each section, you can use this inventory as an index to find out more about the strategies that interest you. Please note that "target" language refers to the new language you are learning.

Listening Strategy Use

	I use this strategy and like it	I have tried this strategy and would use it again	I've never used this strategy but am interested in it	This strategy doesn't fit for me
Strategies to increase my exposure to the target language:				
1. Attend out-of-class events where the new language is spoken.	☐	☐	☐	☐
2. Listen to talk shows on the radio, watch TV shows, or see movies in the target language.	☐	☐	☐	☐
3. Listen to the language in a restaurant or store where the staff speak the target language.	☐	☐	☐	☐
4. Listen in on people who are having conversations in the target language to try to catch the gist of what they are saying.	☐	☐	☐	☐
Strategies to become more familiar with the sounds in the target language:				
5. Practice sounds in the target language that are very different from sounds in my own language to become comfortable with them.	☐	☐	☐	☐
6. Look for associations between the sound of a word or phrase in the new language with the sound of a familiar word.	☐	☐	☐	☐
7. Imitate the way native speakers talk.	☐	☐	☐	☐
8. Ask a native speaker about unfamiliar sounds that I hear.	☐	☐	☐	☐
Strategies to prepare to listen to conversation in the target language:				
9. Pay special attention to specific aspects of the language; for example, the way the speaker pronounces certain sounds.	☐	☐	☐	☐
10. Try to predict what the other person is going to say based on what has been said so far.	☐	☐	☐	☐
11. Prepare for talks and performances I will hear in the target language by reading some background materials beforehand.	☐	☐	☐	☐
Strategies to listen to conversation in the target language:				
12. Listen for key words that seem to carry the bulk of the meaning.	☐	☐	☐	☐
13. Listen for word and sentence stress to see what native speakers emphasize when they speak.	☐	☐	☐	☐
14. Pay attention to when and how long people tend to pause.	☐	☐	☐	☐
15. Pay attention to the rise and fall of speech by native speakers—the "music" of it.	☐	☐	☐	☐
16. Practice "skim listening" by paying attention to some parts and ignoring others.	☐	☐	☐	☐
17. Try to understand what I hear without translating it word-for-word.	☐	☐	☐	☐
18. Focus on the context of what people are saying.	☐	☐	☐	☐
19. Listen for specific details to see whether I can understand them.	☐	☐	☐	☐
Strategies for when I do not understand some or most of what someone says in the target language:				
20. Ask speakers to repeat what they said if it wasn't clear to me.	☐	☐	☐	☐
21. Ask speakers to slow down if they are speaking too fast.	☐	☐	☐	☐
22. Ask for clarification if I don't understand it the first time around.	☐	☐	☐	☐
23. Use the speakers' tone of voice as a clue to the meaning of what they are saying.	☐	☐	☐	☐
24. Make educated guesses about the topic based on what has already been said.	☐	☐	☐	☐
25. Draw on my general background knowledge to get the main idea.	☐	☐	☐	☐
26. Watch speakers' gestures and general body language to help me figure out the meaning of what they are saying.	☐	☐	☐	☐

For more information on listening strategies, see pages 165-179.

01 107
07-02-2008 10:26:15

Vocabulary Strategy Use

	I use this strategy and like it	I have tried this strategy and would use it again	I've never used this strategy but am interested in it	This strategy doesn't fit for me
Strategies to learn new words:				
27. Pay attention to the structure of the new word.	☐	☐	☐	☐
28. Break the word into parts that I can identify.	☐	☐	☐	☐
29. Group words according to parts of speech (e.g., nouns, verbs).	☐	☐	☐	☐
30. Associate the sound of the new word with the sound of a word that is familiar to me.	☐	☐	☐	☐
31. Use rhyming to remember new words.	☐	☐	☐	☐
32. Make a mental image of new words.	☐	☐	☐	☐
33. List new words with other words that are related to it.	☐	☐	☐	☐
34. Write out new words in meaningful sentences.	☐	☐	☐	☐
35. Practice new action verbs by acting them out.	☐	☐	☐	☐
36. Use flash cards in a systematic way to learn new words.	☐	☐	☐	☐
Strategies to review vocabulary:				
37. Go over new words often when I first learn them to help me remember them.	☐	☐	☐	☐
38. Review words periodically so I don't forget them.	☐	☐	☐	☐
Strategies to recall vocabulary:				
39. Look at meaningful parts of the word (e.g., the prefix or the suffix) to remind me of the meaning of the word.	☐	☐	☐	☐
40. Make an effort to remember the situation where I first heard or saw the word or remember the page or sign where I saw it written.	☐	☐	☐	☐
41. Visualize the spelling of new words in my mind.	☐	☐	☐	☐
Strategies to make use of new vocabulary:				
42. Try using new words in a variety of ways.	☐	☐	☐	☐
43. Practice using familiar words in different ways.	☐	☐	☐	☐
44. Make an effort to use idiomatic expressions in the new language.	☐	☐	☐	☐

For more information on vocabulary strategies, see pages 181-195.

Speaking Strategy Use

	I use this strategy and like it	I have tried this strategy and would use it again	I've never used this strategy but am interested in it	This strategy doesn't fit for me
Strategies to practice speaking:				
45. Practice saying new expressions to myself.	☐	☐	☐	☐
46. Practice new grammatical structures in different situations to build my confidence level in using them.	☐	☐	☐	☐
47. Think about how a native speaker might say something and practice saying it that way.	☐	☐	☐	☐
Strategies to engage in conversations:				
48. Regularly seek out opportunities to talk with native speakers.	☐	☐	☐	☐
49. Initiate conversations in the target language as often as possible.	☐	☐	☐	☐
50. Direct the conversation to familiar topics.	☐	☐	☐	☐
51. Plan out in advance what I want to say.	☐	☐	☐	☐
52. Ask questions as a way to be involved in the conversation.	☐	☐	☐	☐
53. Anticipate what will be said based on what has been said so far.	☐	☐	☐	☐
54. Try topics even when they aren't familiar to me.	☐	☐	☐	☐
55. Encourage others to correct errors in my speaking.	☐	☐	☐	☐
56. Try to figure out and model native speakers' language patterns when requesting, apologizing, or complaining.	☐	☐	☐	☐
Strategies for when I can't think of a word or expression:				
57. Ask for help from my conversational partner.	☐	☐	☐	☐
58. Look for a different way to express the idea, like using a synonym.	☐	☐	☐	☐
59. Use words from my own language, but say it in a way that sounds like words in the target language.	☐	☐	☐	☐
60. Make up new words or guess if I don't know the right ones to use.	☐	☐	☐	☐
61. Use gestures as a way to try and get my meaning across.	☐	☐	☐	☐
62. Switch back to my own language momentarily if I know that the person I'm talking to can understand what is being said.	☐	☐	☐	☐

For more information on speaking strategies, see pages 197-214.

01 108
07-02-2008 10:26:16

Reading Strategy Use

	I use this strategy and like it	I have tried this strategy and would use it again	I've never used this strategy but am interested in it	This strategy doesn't fit for me
Strategies to improve my reading ability:				
63. Read as much as possible in the target language.	☐	☐	☐	☐
64. Try to find things to read for pleasure in the target language.	☐	☐	☐	☐
65. Find reading material that is at or near my level.	☐	☐	☐	☐
66. Plan out in advance how I'm going to read the text, monitor to see how I'm doing, and then check to see how much I understand.	☐	☐	☐	☐
67. Skim an academic text first to get the main idea and then go back and read it more carefully.	☐	☐	☐	☐
68. Read a story or dialogue several times until I understand it.	☐	☐	☐	☐
69. Pay attention to the organization of the text, especially headings and subheadings.	☐	☐	☐	☐
70. Make ongoing summaries of the reading either in my mind or in the margins of the text.	☐	☐	☐	☐
71. Make predictions as to what will happen next.	☐	☐	☐	☐
Strategies for when words and grammatical structures are not understood:				
72. Guess the approximate meaning by using clues from the context of the reading material.	☐	☐	☐	☐
73. Use a dictionary to get a detailed sense of what individual words mean.	☐	☐	☐	☐

For more information on reading strategies, see pages 215-221.

Vriting Strategy Use

	I use this strategy and like it	I have tried this strategy and would use it again	I've never used this strategy but am interested in it	This strategy doesn't fit for me
trategies for basic writing:				
5. Practice writing the alphabet and/or new words in the target language.	☐	☐	☐	☐
6. Plan out in advance how to write academic papers, monitor how my writing is going, and check to see how well my writing reflects what I want to say.	☐	☐	☐	☐
7. Try writing different kinds of texts in the target language (e.g., personal notes, messages, letters, and course papers).	☐	☐	☐	☐
8. Take class notes in the target language as much as I'm able.	☐	☐	☐	☐
trategies for writing an essay or academic paper:				
9. Find a different way to express the idea when I don't know the correct expression (e.g., use a synonym or describe the idea).	☐	☐	☐	☐
0. Review what I have already written before continuing to write more.	☐	☐	☐	☐
1. Use reference materials such as a glossary, a dictionary, or a thesaurus to help find or verify words in the target language.	☐	☐	☐	☐
2. Wait to edit my writing until all my ideas are down on paper.	☐	☐	☐	☐
trategies to use after writing a draft of an essay or paper:				
3. Revise my writing once or twice to improve the language and content.	☐	☐	☐	☐
4. Try to get feedback from others, especially native speakers of the language.	☐	☐	☐	☐

or more information on writing strategies, see pages 223-230.

01 109
07-02-2008 10:26:17

Translation Strategy Use

	I use this strategy and like it	I have tried this strategy and would use it again	I've never used this strategy but am interested in it	This strategy
Strategies for translation:				
85. Plan out what to say or write in my own language and then translate it into the target language.	☐	☐	☐	☐
86. Translate in my head while I am reading to help me understand the text.	☐	☐	☐	☐
87. Translate parts of a conversation into my own language to help me remember the conversation.	☐	☐	☐	☐
Strategies for working directly in the target language as much as possible:				
88. Put my own language out of mind and think only in the target language as much as possible.	☐	☐	☐	☐
89. Try to understand what has been heard or read without translating it word-for-word into my own language.	☐	☐	☐	☐
90. Use caution when directly transferring words and ideas from my own language into the target language.	☐	☐	☐	☐

For more information on translation strategies, see pages 231-234.

01 110
07-02-2008 10:26:18

Culture-Learning Strategies Inventory

R. M. Paige, J. Rong, W. Zheng, and B. Kappler

'he purpose of this inventory is to find out more about yourself as a culture learner nd to help you discover strategies that can help you adapt to cultures that are lifferent from your own. Check the box that describes your use of each listed trategy. The categories are: ***I use this strategy and like it; I have tried this strategy nd would use it again; I've never used this strategy but am interested in it***; and ***'his strategy doesn't fit for me***. By referring to the page numbers at the end of each ection, you can use this inventory as an index to find out more about the strategies hat interest you.

're-Departure Strategies

	I use this strategy and like it	I have tried this strategy and would use it again	I've never used this strategy but am interested in it	This strategy doesn't fit for me
trategies for when I am in surroundings that are culturally ifferent from what I am used to:				
. Consider ways in which different cultures might view things in different ways (e.g., how different cultures value "alone time" or independence).	☐	☐	☐	☐
. Figure out what cultural values might be involved when I encounter a conflict or something goes wrong.	☐	☐	☐	☐
. Think about different cross-cultural perspectives to examine situations in which I seem to offend someone or do something wrong.	☐	☐	☐	☐
. Use generalizations instead of stereotypes when I make statements about people who are different from me.	☐	☐	☐	☐
. Counter stereotypes others use about people from my country by using generalizations and cultural values instead.	☐	☐	☐	☐
. Make distinctions between behavior that is personal (unique to the person), cultural (representative of the person's culture), and universal (a shared human concern).	☐	☐	☐	☐
. Look at similarities as well as differences between people of different backgrounds.	☐	☐	☐	☐

or more information on pre-departure strategies, see pages 39-73.

This portion of the Culture-Learning Strategies Inventory looks at the culture-learning strategies you think you will use once you are in the country of your study abroad experience, referred to in this inventory as your "host country." If you have studied abroad before, you may want to complete this inventory before you depart for your next study abroad experience. Or you can fill it out by indicating which strategies you think you *will likely* use in a variety of situations.

In-Country Strategies

	I use this strategy and like it	I have tried this strategy and would use it again	I've never used this strategy but am interested in it	This strategy doesn't fit for me
Strategies I (will likely) use to adjust to a new culture and cope with culture shock:				
8. Explain my cross-cultural experiences (the good *and* the difficult) to my family and friends at home.	☐	☐	☐	☐
9. Consider what my friends living in the host country say about people from my own culture, using what I know about cultural bias.	☐	☐	☐	☐
10. Strive to keep myself physically healthy.	☐	☐	☐	☐
11. Assume that some moments of "culture shock" are normal culture learning experiences and not worry about them too much.	☐	☐	☐	☐
12. Use a variety of coping strategies when I feel I have "culture shock overload."	☐	☐	☐	☐
13. Keep reasonable expectations of my ability to adjust to the new culture given the amount of time of my stay and my particular study abroad program.	☐	☐	☐	☐

For more information on strategies for cross-cultural adjustment and culture shock, see pages 83-99.

01 111
07-02-2008 10:26:19

	I use this strategy and like it	I have tried this strategy and would use it again	I've never used this strategy but am interested in it	This strategy doesn't fit for me
Strategies for dealing with difficult times in the new culture:				
14. Keep in touch with friends and family back home by writing letters and e-mails.	☐	☐	☐	☐
15. Keep a journal or a diary about my experiences.	☐	☐	☐	☐
16. Participate in sports and other activities while abroad.	☐	☐	☐	☐
17. Find someone from my own culture to talk to about my cultural experiences.	☐	☐	☐	☐
18. Relax when I'm stressed out in my host country by doing what I normally do back home to make myself comfortable.	☐	☐	☐	☐

For more information on strategies for dealing with difficult times in the new culture, see pages 83-99.

Strategies for making judgments about another culture:				
19. Observe the behavior of people from my host country very carefully.	☐	☐	☐	☐
20. Analyze things that happen in my host country that seem strange to me from as many perspectives as I can.	☐	☐	☐	☐
21. Consider my own cultural biases when trying to understand another culture.	☐	☐	☐	☐
22. Refrain from making quick judgments about another culture.	☐	☐	☐	☐

For more information on strategies for making cultural judgments, see pages 59-68, 69-73, and 101-113.

Strategies for communicating with people from another culture:				
23. Don't assume that everyone from the same culture is the same.	☐	☐	☐	☐
24. Investigate common areas of miscommunication between people from my host culture and my own culture through books and by talking to other people who know the two cultures well.	☐	☐	☐	☐
25. Read local newspapers to better understand the current political and social issues in my host country.	☐	☐	☐	☐
26. Build relations with local people by finding opportunities to spend time with them.	☐	☐	☐	☐
27. Help people in my host country understand me by explaining my behaviors and attitudes in terms of my personality and culture.	☐	☐	☐	☐

For more information on strategies for communicating with people from other cultures, see pages 121-127.

	I use this strategy and like it	I have tried this strategy and would use it again	I've never used this strategy but am interested in it	This strategy
Strategies to deal with different communication styles:				
28. Consider using different types of communication styles when talking with someone from a different culture.	☐	☐	☐	☐
29. Try a different approach when my communication style doesn't seem to be working well.	☐	☐	☐	☐
30. Listen to whether my conversation partners are indirect or direct in their communication styles.	☐	☐	☐	☐
31. Mirror the communication style of my conversation partners (i.e., if they are always indirect, I try to be indirect too).	☐	☐	☐	☐
32. Respect the way people from other cultures express their emotions.	☐	☐	☐	☐
33. Refrain from disagreeing right away so that I have a chance to listen to what others are trying to communicate.	☐	☐	☐	☐

For more information on strategies to deal with different communication styles, see pages 121-127.

Strategies to understand nonverbal communication in another culture:				
34. Learn about the ways in which people in my host country use nonverbal communication.	☐	☐	☐	☐
35. Examine how my own nonverbal communication is influenced by my culture.	☐	☐	☐	☐
36. Observe which nonverbal communication differences are most difficult for me to adjust to in my host country.	☐	☐	☐	☐
37. Practice using a variety of different nonverbal communication patterns.	☐	☐	☐	☐
38. Figure out how far people stand from each other in my host country and try to keep the "right" distance from others.	☐	☐	☐	☐
39. Observe the gestures that people use in my host country.	☐	☐	☐	☐
40. Ask friends in my host country to explain the meaning of different gestures to me.	☐	☐	☐	☐
41. Try to use eye contact in a way that is appropriate in my host country.	☐	☐	☐	☐

For more information on strategies for nonverbal communication, see pages 129-138.

01 112
07-02-2008 10:26:20

	I use this strategy and like it	I have tried this strategy and would use it again	I've never used this strategy but am interested in it	This strategy doesn't fit for me
rategies to interact with people in the host culture:				
2. Join clubs or organizations of people who have interests like mine.	☐	☐	☐	☐
3. Ask people in my host country about their perceptions of my country and culture.	☐	☐	☐	☐
4. Go to the market in my host country and interact with people in the shops.	☐	☐	☐	☐
5. Hold back on making judgments of other people based on my first impressions.	☐	☐	☐	☐

r more information on strategies for interacting with hosts, see ges 75-82.

rategies to use with my homestay family:				
5. Find out from my homestay family what I can do to help around the house.	☐	☐	☐	☐
7. Ask my homestay family about smoking rules in the house and observe those rules if I smoke or invite over friends who smoke.	☐	☐	☐	☐
8. Get permission before bringing someone to my homestay family's house.	☐	☐	☐	☐
9. Share pictures of my own family with my homestay family.	☐	☐	☐	☐
0. Teach games common in my own country to my homestay family.	☐	☐	☐	☐
1. Enlist the help of a friend in my host country when I have a conflict with my homestay family to help me understand the situation.	☐	☐	☐	☐
2. Figure out the "rules of the house" for eating, using the bathroom, dressing around the house, and helping out by observing and asking questions.	☐	☐	☐	☐
3. Ask my host family about their views on privacy and being alone rather than assume that we share the same views.	☐	☐	☐	☐

r more information on strategies for interacting with homestay milies, see pages 75-82.

Post-Study-Abroad

	I use this strategy and like it	I have tried this strategy and would use it again	I've never used this strategy but am interested in it	This strategy doesn't fit for me
Strategies to use when I return home:				
54. Find a group of people who have had similar study abroad experiences to talk to and share experiences.	☐	☐	☐	☐
55. Participate in activities sponsored by study abroad and international groups back home.	☐	☐	☐	☐
56. Take a language class that will help me keep up with the language of the country I studied in (if appropriate) and/or take classes on subjects I became interested in during my study abroad adventure.	☐	☐	☐	☐
57. Volunteer for an international organization or work with international students.	☐	☐	☐	☐
58. Share my feelings and experiences with friends and family, without expecting that they will relate to all that I say.	☐	☐	☐	☐
59. Try to keep connected with friends I made while studying abroad.	☐	☐	☐	☐
60. Give myself time to readjust to my own country.	☐	☐	☐	☐

For more information on strategies for returning home, see pages 143-159.

01 113
07-02-2008 10:26:21

Bijlage 8: tabellen bij hoofdstuk 5 (omkadering ter plaatse)

Tabel 5.1: de ondersteuning ter plaatse

Naam organisatie	N	Eigen mede-werkers	Plaat-selijke universi-teiten	Plaatselij-ke hoge-scholen	Lokale ngo's	Plaatse-lijke jeug-dorgani-saties	Belgen/ Vlamin-gen in het Zuiden	Andere actoren
Jeugdwerk	15	9	0	0	7	9	5	5
Hogescholen	14	5	5	6	8	2	4	3
Universitaire actoren	6	1	5	1	5	1	3	0
Ngo's	10	9	0	0	9	3	1	4
Gemeentelijke/stedelijke diensten voor OS	9	6	1	0	3	2	1	5
Overige	8	8	0	0	3	2	2	3
Totaal:	**62**	**38 (61%)**	**11 (18%)**	**7 (11%)**	**35 (56%)**	**19 (31%)**	**16 (26%)**	**20 (32%)**

Tabel 5.2: onthaal van de jongere

	N	Uw organi-satie	Organi-satie in het Zuiden	Jongere	Uw org.+ org. Zuiden	Org. Zuiden + jon-gere	Uw org. + jon-gere	Uw org.+ org. Zuiden+ jongere	Niet van toepas-sing
Jeugdwerk	15	0	5	1	8	1	0	0	0
Hogescholen	14	0	10	0	1	0	0	0	3
Universitaire actoren	6	0	3	1	0	1	0	0	1
Ngo's	10	1	6	0	2	0	0	0	1
Gemeentelijke/stedelijke diensten voor OS	9	2	5	0	1	0	0	0	1
Overige	8	3	0	0	4	0	0	0	1
Totaal:	**62**	**6 (10%)**	**29 (47%)**	**2 (3%)**	**16 (26%)**	**2 (3%)**	**0 (0%)**	**0 (0%)**	**7 (11%)**

Tabel 5.3: zoeken naar huisvesting

	N	Uw organi-satie	Orga-nisatie in het Zuiden	Jongere	Uw org.+ org. Zuiden	Org. Zuiden + jon-gere	Uw org. + jon-gere	Uw org.+ org. Zuiden+ jongere	Niet van toepas-sing
Jeugdwerk	15	1	11	1	0	1	1	0	0
Hogescholen	14	0	6	1	1	3	0	0	3
Universitaire actoren	6	0	3	1	0	1	0	0	1
Ngo's	10	1	6	0	2	0	0	0	1
Gemeentelijke/stedelijke diensten voor OS	9	1	4	0	3	0	0	0	1
Overige	8	3	2	0	1	0	1	0	1
Totaal:	**62**	**6 (10%)**	**32 (52%)**	**3 (5%)**	**7 (11%)**	**5 (8%)**	**2 (3%)**	**0 (0%)**	**7 (11%)**

Tabel 5.4: bemiddeling bij huisvesting

	N	Uw organi-satie	Orga-nisatie in het Zuiden	Jongere	Uw org.+ org. Zuiden	Org. Zuiden + jon-gere	Uw org. + jon-gere	Uw org.+ org. Zuiden+ jongere	Niet van toepas-sing
Jeugdwerk	15	0	3	1	2	1	0	1	7
Hogescholen	14	1	7	0	3	0	0	0	3
Universitaire actoren	6	0	2	1	0	1	0	0	2
Ngo's	10	1	4	0	1	0	0	0	4
Gemeentelijke/stedelijke diensten voor OS	9	2	1	0	2	0	0	4	0
Overige	8	1	2	0	2	0	1	0	2
Totaal:	**62**	**5 (8%)**	**19 (31%)**	**2 (3%)**	**10 (16%)**	**2 (3%)**	**1 (2%)**	**5 (8%)**	**18 (29%)**

01 114 07-02-2008 10:26:22

Tabel 5.5: begeleiding van de jongere

	N	Uw organisatie	Organisatie in het Zuiden	Jongere	Uw org.+ org. Zuiden	Org. Zuiden + jongere	Uw org. + jongere	Uw org.+ org. Zuiden+ jongere	Niet van toepassing
Jeugdwerk	15	5	4	0	5	1	0	0	0
Hogescholen	14	3	3	0	5	0	0	0	3
Universitaire actoren	6	0	2	1	1	0	0	1	1
Ngo's	10	2	4	1	2	0	0	0	1
Gemeentelijke/stedelijke diensten voor OS	9	2	1	0	4	0	0	0	2
Overige	8	5	0	0	2	0	0	0	1
Totaal:	**62**	**17 (27%)**	**14 (23%)**	**2 (3%)**	**19 (31%)**	**1 (2%)**	**0 (0%)**	**1 (2%)**	**8 (13%)**

Tabel 5.6: medische ondersteuning

	N	Uw organisatie	Organisatie in het Zuiden	Jongere	Uw org.+ org. Zuiden	Org. Zuiden + jongere	Uw org. + jongere	Uw org.+ org. Zuiden+ jongere	Niet van toepassing
Jeugdwerk	15	4	3	2	4	2	0	0	0
Hogescholen	14	0	4	1	2	2	0	0	5
Universitaire actoren	6	1	2	0	0	1	0	1	1
Ngo's	10	3	3	1	1	0	0	0	2
Gemeentelijke/stedelijke diensten voor OS	9	2	1	1	4	0	0	0	1
Overige	8	5	0	1	0	0	0	0	2
Totaal:	**62**	**15 (24%)**	**13 (21%)**	**6 (10%)**	**11 (18%)**	**5 (8%)**	**0 (0%)**	**1 (2%)**	**11 (18%)**

Tabel 5.7: monitoring en evaluatie

	N	Tussentijdse M&E	Schriftelijke eindevaluatie jongeren	Schriftelijke eindevaluatie organisatie Z	Individuele gesprekken	Terugkomdag	Andere
Jeugdwerk	15	12	12	3	9	12	2
Hogescholen	14	7	13	9	11	6	1
Universitaire actoren	6	2	6	4	3	2	1
Ngo's	10	4	5	5	8	8	1
Gemeentelijke/stedelijke diensten voor OS	9	4	4	1	6	4	2
Overige	8	5	4	3	5	5	0
Totaal:	**62**	**34 (55%)**	**44 (71%)**	**25 (40%)**	**42 (68%)**	**37 (60%)**	**7 (11%)**

01 115 07-02-2008 10:26:22

Bijlage 9: tabellen bij hoofdstuk 6 (nawerking)

Tabel 6.1: de finaliteit van de nawerking per sector

	N	Verwerking van de buitenlandse ervaring	Onderhouden van duurzame contacten	Tips om vervolg te maken aan het project	Heroriëntatie in de samenleving	Ervaringsuitwisseling	Andere
Jeugdorganisaties	15	10	4	6	4	14	2
Hogescholen	9	6	3	1	1	9	0
Universitaire actoren	5	2	2	0	1	5	0
Ngo's	10	7	2	2	1	5	2
Gemeentelijk/stedelijke diensten voor OS	8	4	5	5	0	5	3
Andere actoren	8	6	3	4	0	4	0
Totaal:	**55**	**35 (64%)**	**19 (35%)**	**18 (33%)**	**7 (13%)**	**42 (76%)**	**7 (13%)**

Tabel 6.2: de duur van de nawerking per sector

	N	Geen nawerking	Minder dan een dag	1 tot 2 dagen	2 of meerdere dagen	Geen gegevens
Jeugdorganisaties	15	0	2	3	9	1
Hogescholen	14	5	3	4	2	0
Universitaire actoren	6	1	3	1	0	1
Ngo's	10	0	0	2	7	1
Gemeentelijk/stedelijke diensten voor OS	9	1	2	0	5	1
Andere actoren	10	2	4	0	4	0
Totaal:	**64**	**9 (14%)**	**14 (22%)**	**10 (16%)**	**27 (42%)**	**4 (6%)**

Bijlage 10: bijlage bij hoofdstuk 7 (omkadering en opvolging van de omkadering)

Bijlage 7.1: netwerking en samenwerking per sector

	N	Internationaal netwerk	Samenwerking met partners in het Z	Samenwerking met partners in het N
Jeugdwerk	15	11	10	11
Hogescholen	14	3	12	11
Universitaire actoren	6	1	6	5
Ngo's	10	2	9	6
Gemeentelijke/stedelijke diensten voor OS	9	3	7	8
Overige	10	0	7	6
Totaal:	**64**	**20 (31%)**	**51 (80%)**	**47 (73%)**

01 116 07-02-2008 10:26:23

Literatuurlijst

- AFS Center for the Study of Intercultural Learning (1993) *An Overview of AFS Research: 1980-1993*. New York: AFS Center for the Study of Intercultural Learning.
- AFS (2007) 'Historiek' [online] Terug te vinden op: http://www.afsvlaanderen.be/Historiek.afshistoriek.0.html [Geraadpleegd op 11 oktober 2007].
- Bossuyt, J., De Smedt, E. (2006) *Studie over het Uitzenden van Ngo-coöperanten*. Korbeek-Dijle: Society bvba, Bureau voor Duurzaam Ondernemen.
- Develtere, P., Stessens, J. (2006) *De Vierde Pijler van de Ontwikkelingssamenwerking in Vlaanderen: de Opmars van de Levensverbeteraar*. Leuven: KUL-Hoger Instituut voor de Arbeid.
- Ethical Volunteering (2007) 'The Ethical Volunteering Guide' [online] Terug te vinden op: http://www.ethicalvolunteering.org/downloads/ethicalvolunteering.pdf [Geraadpleegd op 29 augustus 2007].
- Explore (2007). 'Draagvlakhandboek voor jongeren. Tips voor het delen van je ervaringen.' [online] Terug te vinden op: http://www.explore.nl/XPLORE/docs/Draagvlak%20jongeren2.pdf [Geraadpleegd op 5 december 2007].
- Geens, J. (2005) 'Hogeschoolstudenten actief in Ontwikkelingssamenwerking', *Delta*, December 2005, Nr. 8, p. 25-31.
- Globelink (2007) *Een stapje in de wereld, een wereld van verschil? Een praktische handleiding voor de voorbereiding en na(ver)werking van inleefreizen met jongeren naar het Zuiden*. Antwerpen: Globelink.
- Goethe Institut (2007) ´Youth Exchange Programmes. Intercultural Learning in the Interest of Reconciliation' [online] Terug te vinden op: http://www.goethe.de.ins/jp/lp/prj/wza/defr/en2196302.htm [Geraadpleegd op 22 augustus 2007].
- Goffin, S. (2006) *Vrijwilligerswerk in het Zuiden. Een nieuwe vorm van alternatief toerisme of een trend van solidariteit?* Brussel: VUB.
- Globelink (2005) *Een Stapje in de Wereld, een Wereld van Verschil. Een praktische handleiding voor de voorbereiding en nawerking van inleefreizen met jongeren naar het Zuiden*. Antwerpen: Globelink.
- Hammer, M. (2005) *Assessment of the Impact of the AFS Study Abroad Experience*. New York: AFS Intercultural Programs.
- Hansel, B. (2005) *The Educational Results Study*. New York: AFS Intercultural Programs.
- International Youth Exchange and Visitor's Service of the Federal Republic of Germany (2005) *Long-term Effects of the Participation in International Youth Exchange Programmes on the Participants' Personality Development. Internationaler Jugendaustauschund Besucherdienst.*
- ICYE (2007) *Worlds of Experience*. Berlin: International Cultural Youth Exchange International Office.
- International Office Katholieke Universiteit Leuven (2007) *Reisbeurzen Ontwikkelingssamenwerking. Vademecum en Praktische tips voor Studenten die naar het Zuiden vertrekken*. Leuven: International Office.
- JINT (2006) *Kwaliteit en Meerwaarde van Mondiale Jongerenprojecten – Een Kritische Kijk*. Brussel: JINT.
- JINT (2006) *Onderzoek Noden en Behoeften Mondiale Jongerenprojecten*. Brussel: JINT.
- JINT (2006) *Tips en tricks voor Jongerenprojecten met het Zuiden*. Brussel: JINT.
- Joker (2007) *Avontuurlijke Jongerenreizen, 18-26 jaar*. Antwerpen: Joker.
- Kleur Bekennen (2007) *Expeditie Exchange. Een Infoboekje voor Scholen in Samenwerking met het Zuiden*. Brussel: BTC Kleur Bekennen.
- Lambert, K. (2007) *Ontwikkelingen inzake Internationaal Jeugdwerk en Jeugdbeleid*. Brussel: JINT.

01 117 07-02-2008 10:26:23

– LIJAP (2007) 'Long-term Effects of the Participation in International Youth Exchange Programmes on Personality Development' [online] Terug te vinden op: http://www.jugendaustausch-lagzeitwirkungen.de/nav/info.htm [Geraadpleegd op 30 augustus 2007]
– Mertens, T. (2001) *De Maatschappelijke Invloed van Coöperanten.* Leuven: KUL.
– Paige, M., Cohen, A., Kappler, B., Chi, J., Lassegard, J. (2002) *Maximizing Study Abroad. A Student's Guide to Strategies for Language and Culture Learning and Use.* Minnesota: University of Minnesota.
– Palmer, M. (2002) 'On the Pros and Cons of Volunteering Abroad', *Development in Practice,* 12 (5), pp. 637-643.
– Rohrlich, B. (1993) 'Expecting the Worst (or the Best!). What Exchange Programs should Know about Student Expectations', *Occasional Papers in Intercultural Learning,* Number 16.
– Two Way development. http://2way.org.uk/
– van Bekkum, D. (1996) 'Migratie als Transitie' [online] Terug te vinden op: http://www.ctt.nl/index.php?section=63 [Geraadpleegd op 10 oktober 2007].
– Via (2007) 'Via Programma' [online] Terug te vinden op: http://www.viavzw.be/static/ViaProgramma/Viais.htm [Geraadpleegd op 11 oktober 2007].
– VLHORA (2002) *Het Hoger Onderwijs Internationaliseren.* Cahier. Brussel: Vlaamse Hogescholenraad.
– VLIR-UOS (2004) *Evaluatie van het VLIR-programma 'Reisbeurzen voor Studenten'.* Leuven: South Research.
– VLIR-UOS (2007) *VLIR-UOS oproep tot het indienen van voorstellen in het kader van reisbeurzen voor studenten ingeschreven aan een Vlaamse universiteit of hogeschool.* Brussel: VLIR.
– VSO (2007a) 'Ditch (Un)worthy Causes, VSO Advises Gap Year Students. [online] Terug te vinden op: http://www.vso.org.uk/news/pressreleases/ditch-unworthy-causes.asp [Geraadpleegd op 20 augustus 2007].
– VSO (2007b) 'About the Code of Good Practice for Youth Volunteering' [online] Terug te vinden op: http://www.vso.org.uk/about/about-the-code-for-youth-volunteering [Geraadpleegd op 20 augustus 2007].
– VSO (2007c) 'Guiding Principles for Youth Volunteering in the Context of International Development'. [online] Terug te vinden op: http://www.vso.org.uk/images/youth%20Guidelines%20May%202007_tcm8-11204.pdf [Geraadpleegd op 29 augustus 2007].
– Wouters, L. (2004) *40 jaar statuut voor vrijwilligers – Ngo coöperanten in cijfers.* Brussel: Coprogram.

01 118 07-02-2008 10:26:23

01 119

07-02-2008 10:26:23

vormgeving yichalal

fotografie Jessica Rose Marcotte - scotsshots - Simon Tullstedt -
Karolina Przybysz - Greg Griffin - Karin Lindstrom - Herb Collingridge IV - Sanja Gjenero

druk druk in de weer

01 120 07-02-2008 10:26:23